

AKIL HASTALIĞININ EVLİLİKTEKİ ETKİLERİNE GENEL BİR BAKIŞ

Dr. Burcu YAĞCIOĞLU*

Öz

Akıl hastalığının hem evlilik kurulurken hem evliliğin devamı sırasında hem de evliliğin sona ermesinde birçok etkisi bulunmaktadır. Akıl hastalığının evliliğe etkilerine ilişkin olarak açıklığa kavuşturulması gereken hususların varlığı, bazı yargı kararlarının isabetsizliği ve daha önce konuyu sistematik şekilde ele alan bir çalışmanın bulunmaması, bu çalışmanın hazırlanmasında teşvik edici olmuştur. Çalışmada, akıl hastalığının evlilik üzerindeki etkileri; çözümlenmeye muhtaç sorunlar açıklığa kavuşturulmaya gayret edilerek ve yerinde olmayan yargı kararları irdelenerek, evliliğin kurulması, devamı ve sona ermesi aşamaları bakımından ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmelerde de akıl hastalığının bazı durumlarda ayırt etme gücünü ortadan kaldıran, bazı durumlarda ise ayırt etme gücünü ortadan kaldırmayan niteliği dikkate alınmıştır.

Anahtar Kelimeler

Akıl Hastalığı • Ayırt Etme Gücü • Mutlak Butlan • Nisbî Butlan • Boşanma

* Araştırma Görevlisi Doktor, Dokuz Eylül Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Medeni Hukuk Anabilim Dalı, İzmir, Türkiye | Res. Assist. Dr., Dokuz Eylul University, Faculty of Law, Department of Civil Law, Izmir, Turkey.

✉ burcu.kanatlarli@deu.edu.tr • ORCID 0000-0002-8794-6901

📄 **Atıf Şekli** | Cite As: YAĞCIOĞLU Burcu, "Akıl Hastalığının Evlilikteki Etkilerine-Genel Bir Bakış", *SÜHFD.*, C. 29, S. 2, 2021, s. 933-998.

📄 **İntihal** | Plagiarism: Bu makale intihal programında taranmış ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. | This article has been scanned via a plagiarism software and reviewed by at least two referees.

A GENERAL OUTLOOK ON THE EFFECTS OF MENTAL ILLNESS IN MARRIAGE

Abstract

There're many effects of mental illness both in establishment of marriage, during marriage and in dissolution of marriage. The existence of issues that need to be clarified in relation to these, the inaccuracy of some judicial decisions and the absence of a study that previously assessed the subject systematically encouraged the preparation of this work. In the study, the effects of mental illness on marriage had been assessed according to the stages of establishment, continuation and termination of marriage, by trying to clarify the problems and examining the judicial decisions that weren't appropriate. Mental illness may or mayn't remove mental competence in some cases and this quality of it had been considered in the present study.

Key Words

Mental Illness • Mental Competence • Absolute Nullity • Relative Nullity • Divorce

GİRİŞ

Akıl hastalığının birçok özel hukuk işleminde olduğu gibi, evlilik üzerinde de etkileri bulunmaktadır. *Evlilik kurulurken*; evlenme ehliyeti açısından, kesin bir evlenme engelini bulunup bulunmadığını tespititte; *evliliğin devamı sırasında*; mal rejimi sözleşmelerinin akıbetinde, eşlerin birlikte evlat edinmelerinde, ev başkanının sorumluluğunun belirlenmesinde, aile konutuyla ilgili işlemlerde, eşlerin evlilik birliğini temsil yetkisinin belirlenmesinde, eşler arasında vesayet ilişkisinin kurulmasında; *evliliğin sona ermesi bakımından da* hem boşanma hem de mutlak butlan sebebi olmasında, hatta bazı durumlar bakımından nisbî butlan sebebi olmasında akıl hastalığının etkileri görülmektedir. Hukukumuzda akıl hastalığının tüm evlilik ilişkisi üzerindeki etkisini ele alan sistematik bir çalışmanın bulunmaması; bazı konulara ilişkin açıklığa kavuşturulması gereken birtakım hususların ve ayrıca uygulamadaki bazı isabetsiz kararların varlığı bu çalışmanın hazırlanmasında teşvik edici olmuştur.

Yukarıda sözü edilen her bir duruma aşağıda ayrı başlıklar altında değinilecektir. Bu açıklamalara geçmeden önce, çalışmada, akıl hastalığının ayırt etme gücünü bazı durumlarda ortadan kaldırırken; bazı durumlarda ortadan kaldırmayabileceği, yani akıl hastalığı açısından ayırt

etme gücü kavramının nisbî bir kavram olduğu gerçeğinden hareket edildiğini; bu sebeple akıl hastalığının evlilik üzerindeki etkilerinin de eşlerin hem akıl hastalığının bulunması hem de ayırt etme gücünün bulunmaması halleriyle birlikte değerlendirildiğini belirtmekte fayda vardır. Zira kanunkoyucu da evlilikle ilgili bazı hükümlerinde (TMK m.125, m.145/b.2, m.147/II, m.204, m.206/II, b.5, m.206/III, m.307/II) ayırt etme gücünün bulunmaması halini düzenlemiştir. Bu hükümlerin kapsamına ayırt etme gücünün bir akıl hastalığından kaynaklanır şekilde ortadan kalktığı hallerin de dâhil olacağı şüphesizdir. Ancak akıl hastası olup da ayırt etme gücüne sahip olabilmeye ihtimalinin de varlığı; ayırt etme gücüne sahip olan ve olmayan akıl hastası eşler bakımından zaman zaman ikili ayırım şeklinde açıklama yapılmasına sebep olmuştur.

Çalışmanın ilk kısmında, öncelikle birbiriyle benzer ve ilişkili kavramlar olmaları sebebiyle akıl hastalığı, akıl zayıflığı, ayırt etme gücü kavramları ve bu kavramların birbiriyle olan ilişkisi; ikinci kısmında da akıl hastalığının evlilikteki etkilerinin ne şekilde olabileceği genel şekilde değerlendirilecektir. Buradaki açıklamalar da evliliğin aşamaları esas alınarak yapılacaktır. Bu kapsamda öncelikle akıl hastalığının evliliğin kurulmasındaki, daha sonra evliliğin devamındaki ve son olarak da evliliğin sona ermesindeki etkileri açıklanacaktır.

I. AKIL HASTALIĞI, AYIRT ETME GÜCÜ, AKIL ZAYIFLIĞI KAVRAMLARI VE BUNLARIN BİRBİRİYLE İLİŞKİSİ

Akıl hastalığı, bir kişinin davranışlarını, duygularını, diğer insanlarla ilişkisini ciddi şekilde olumsuz yönde etkileyen bir sağlık sorunu olarak tanımlanabilir. Akıl hastalığı çeşitli türlerde olabilir. Hangi durumların akıl hastalığı olarak nitelendirilebileceği tıp biliminin konusunu oluşturur¹.

Türk Medeni Kanunu (TMK), akli/ruhsal rahatsızlıkları ifade et-

¹ Bu hususta, Dünya Sağlık Örgütü'nün "Hastalıkların ve İlgili Sağlık Problemlerinin Uluslararası Olarak İstatiksel Sınıflandırması, 10. Revizyon- 2019 Versiyonu (International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems 10th Revision (ICD-10)-Version: 2019) yol gösterici olabilir. Bu listenin beşinci bölümünde "Akıl ve Davranış Bozuklukları" listelenmiştir. Bu liste kapsamında olan akıl hastalıklarından bazıları şunlardır: Şizofreni, bipolar duygulanım bozukluğu (iki kutuplu ruh hali hastalığı), kişilik rahatsızlığı, demans (alzheimer) hastalığı, zekâ geriliği gibi. Bkz. <https://icd.who.int/browse10/2019/en#/V>, Erişim Tarihi: 15.2.2021.

mek üzere “*akıl hastalığı*” terimini tercih etmiştir. İsviçre Medeni Kanunu’nun 16’ncı maddesindeyse daha önce “*akıl hastalığı (Geisteskrankheit)*” terimi tercih edilmişken, bu terimin damgalayıcı bir terim olarak kabul edilmesi sebebiyle, Yetişkinlerin Korunması, Kişiler ve Çocuk Hukukuna ilişkin hükümleri içeren Federal Yasanın 1 Ocak 2013 tarihinde yürürlüğe girmesiyle “*zihinsel rahatsızlık (psychischen Störung)*” terimi tercih edilmiştir². Bu terim farklılığının sebebi, kullanılan ifadenin böyle bir rahatsızlığı olan kişinin kişilik değerlerinde oluşturabileceği zararın ve o kişinin toplum içinde rencide edilmesinin engellenmesi düşüncesidir; yoksa akıl hastalıklarının kapsamını daraltmak ya da genişletmek değildir. Bu nedenle, tıp biliminin verileri ışığında kabul edilen akıl hastalıkları, İsviçre Hukuku’nda salt tercih edilen terim sebebiyle “*zihinsel rahatsızlık*” olarak adlandırılacaktır. Nitekim İsviçre Hukuku’nda, psikiyatri biliminin bilinen hastalık tablosunun içinde yer alan hastalıkların akıl hastalığı (zihinsel rahatsızlık) kapsamında olduğu ifade edilmiştir³.

Bir kimsenin akıl hastalığının bulunup bulunmadığını ve aynı zamanda bu hastalığın günlük yaşama etkilerini tespit etmek tıp biliminin konusudur. TMK’nın birçok hükmünde “*akıl hastası*” ve “*akıl hastalığı*” ifadelerinin geçmesine rağmen (Örneğin; m.13, m.133, m.145, m.147, m.165, m.369, m.405, m.409, m.432, m.436, m.474); “*akıl hastası*” ve “*akıl hastalığı*” tanımlarına yer verilmemesi de bu sebeptir. Dolayısıyla akıl hastası olduğu tıp bilimince tespit edilen bir kimse söz konusuysa, bunun medeni hukuk alanında ne gibi etkiler doğuracağını irdelemek hukukçuların işidir.

Ayırt etme gücü terimiyle ise, medeni hukukta (kişiler hukukunda), fiil ehliyetine sahip olma şartlarından biri olarak karşılaşılr. Nitekim bu husus, TMK’nın 9 ve devamı maddelerinde de (İMK m.12 vd.) bu şekilde hükme bağlanmıştır. Kanunda (TMK m.13/İMK m.16), “*Ayırt etme gücü*” başlığıyla, ayırt etme gücüne ilişkin bir tanımın yapıldığı görül-

² Bkz. FANKHAUSER Roland, Basler Kommentar Zivilgesetzbuch I, Art 1-456 ZGB, 6. Auflage, Hrsg. GEISER Thomas/FOUNTOULAKIS Christiana, Helbing Lichtenhahn Verlag, Basel, 2018, Art. 16, kn. 1a, kn.29; HOTZ Sandra, Kurzkommentar Schweizerisches Zivilgesetzbuch, 2. Auflage, Hrsg. BÜCHLER Andrea/ JAKOB Dominique, Zürich-Basel, 2018, Art. 16, kn. 5.

³ Bkz. FANKHAUSER, BSK, Art.16, kn.29; HOTZ, Kurzkommentar, Art. 16, kn. 5.

mektedir. Ancak bu tanım, daha çok kimlerin ayırt etme gücüne sahip olduğunu belirtmek yönündedir. Hükme göre, “Yaşının küçüklüğü yüzünden veya akıl hastalığı, akıl zayıflığı, sarhoşluk ya da bunlara benzer sebeplerden biriyle akla uygun biçimde davranma yeteneğinden yoksun olmayan herkes, bu Kanuna göre ayırt etme gücüne sahiptir.” Bu hükümden anlaşılacağı üzere, ayırt etme gücü, akla uygun biçimde davranma yeteneğine sahip olmaktır. Bir kimsenin hangi durumlarda akla uygun biçimde davranma yeteneğinden yoksun olacağı, yani ayırt etme gücüne sahip olmayacağıysa, kanunda örnekseyici biçimde sayılmıştır: Yaş küçüklüğü, akıl hastalığı, akıl zayıflığı, sarhoşluk ya da bunlara benzer sebepler. Ancak küçük, akıl hastalığı, akıl zayıflığı, sarhoş olan herkesin her hâlükârda akla uygun biçimde davranma yeteneğinden yoksun olduğunu söylemek yanlış olur. Zira ayırt etme gücü nisbî bir kavramdır⁴. Bu sebeple, kişinin bu ve buna benzer sebepler içinde olması halinde, her somut olay bakımından akla uygun davranma yeteneğine (ayırt etme gücüne) sahip olup olmadığı ayrıca değerlendirilmelidir. Bu değerlendirme yapılırken de bir başka sosyal bilim olan psikoloji ve tıp bilimi olan psikiyatri bilimlerinden destek alınmalıdır⁵.

Akıl hastalığı da ayırt etme gücü kavramıyla yakından ilgilidir. Nitekim Kanun’dan da görüleceği üzere, akıl hastalığı, ayırt etme gücünü ortadan kaldıran bir sebep olarak kabul edilmiştir. TMK’nın birçok hükmünde ayırt etme gücünün bulunmaması halinin çeşitli sonuçlarının düzenlendiği görülmektedir. Bu hükümlerden bazıları da evliliği etkileyen hükümlerdir (TMK m.125, m.145/b.2, m.147/II, m.204, m.206/II.b.5, m.206/III, m.307/II). Bu kapsamda bir kimsenin ayırt etme gücüne sahip olmaması, onun bir akıl hastalığına sahip olmasından kaynaklanıyorsa, sözü edilen hükümler de o kimse bakımından uygulama alanı bulacak demektir. Ancak her akıl hastalığı durumunda kişinin aynı zamanda ayırt etme gücünden yoksun olduğu sonucuna varmak yanlış olacağı-

⁴ ERKAN Vehbi Umut/YÜCER İpek, “Ayırt Etme Gücü”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 60, Sayı: 3, Yıl: 2011, s. 494-495.

⁵ Benzer yönde bkz. AKINTÜRK Turgut/ATEŞ Derya, Türk Medeni Hukuku, 2.Cilt, Aile Hukuku, Yenilenmiş 20.Baskı, Beta Yayınevi, Ankara 2017, s.62-63; “Akıl hastalığı ve zayıflığı, Hâkimlik mesleğinin gerektirdiği genel ve hukuki bilgilerle tespit edilecek bir husus değildir. Tıbbî mütalaa gerekir. ...”, Yarg. 2. HD., T. 30.10.1986, E. 9208, K. 9482, (www.kazanci.com, E.T. 4.10.2020).

dan, akıl hastası olan bir kişinin ayırt etme gücünün olmaması halinde söz konusu hükümlerin uygulanacağına dikkat edilmelidir. Bu hususta evliliğin kurulması aşamasındaki ayırt etme gücü ve akıl hastalığı arasındaki ilişkiye İsviçre Hukuku'ndaki durum bakımından değinmekte fayda olacaktır. Şöyle ki İsviçre Hukuku'nda daha önceden akıl hastalığı, hem evlenme engeli (Önceki İMK m.97/II) hem de mutlak butlan nedeni (Önceki İMK m.120/b.2) olarak düzenlenmişti. Ancak hem evlenme engelini ilişkin hüküm hem de mutlak butlan sebebi olarak kabul edilmesine ilişkin hüküm 1998/2000 revizyonuyla İsviçre Medeni Kanunu'ndan kaldırılmıştır. Ancak ayırt etme gücünden sürekli yoksunluğa ilişkin durumda bir değişiklik yapılmamıştır. Dolayısıyla İsviçre Hukuku'nda, akıl hastalığı, artık başlı başına bir evlenme engeli, mutlak butlan [süresiz geçersizlik (*unbefristete Ungültigkeit*)] sebebi oluşturmayacak; ancak eşlerin sürekli biçimde ayırt etme gücünü ortadan kaldırıyor (İMK m.105/b.II sebebiyle) bir evlenme engeli ve mutlak butlan sebebi teşkil edecektir⁶. Neticede, İsviçre Hukuku'nda, evliliğin kurulması aşamasında, "ayırt etme gücünden yoksunluk" kavramının ancak "ayırt etme gücünü sürekli şekilde ortadan kaldıran akıl hastalığı" kavramını kapsadığı ifade edilebilir.

Burada başka bir noktaya daha işaret etmekte fayda vardır. Kanunkoyucu akıl zayıflığı ve akıl hastalığı hallerini bazı durumlar bakımından benzer sonuçlara bağlamıştır. Şöyle ki, ayırt etme gücünün tanımlandığı TMK'nın 13'üncü maddesinde (İMK m.16), akıl hastalığının yanında akıl zayıflığı durumu da belirtilmiş, akıl zayıflığı sebebiyle akla uygun biçimde davranma yeteneğinden yoksun olmayan kişinin ayırt etme gücüne sahip olacağı belirtilmiştir. Yine TMK'nın 405'inci maddesine göre akıl hastalığının yanında, akıl zayıflığı sebebiyle de işlerini göremeyen veya korunması ve bakımı için kendisine sürekli yardım

⁶ GEISER Thomas, Basler Kommentar Zivilgesetzbuch I, Art 1-456 ZGB, 6.Auflage, Hrsg. GEISER Thomas/FOUNTOULAKIS Christiana, Helbing Lichtenhahn Verlag, Basel, 2018, Art. 105, kn. 9-10; BÜCHLER Andrea/BROZZO Patrick, Kurzkommentar Schweizerisches Zivilgesetzbuch, 2. Auflage, Zürich-Basel, 2018, Art. 105, kn. 4; LANZ MÜLLER Andrea, Schweizerisches Zivilgesetzbuch, Orell Füssli Kommentar, 3. überarbeitete Auflage, Hrsg. KREN KOSTKIEWICZ Jolanta/WOLF Stephan/AMSTUTZ Marc/FANKHAUSER Roland, Orell Füssli Verlag AG, Zürich, 2016, Art. 105, kn. 5.

gereken ya da başkalarının güvenliğini tehlikeye sokan her erginin kısıtlanacağı hükme bağlanmıştır. Ev başkanının sorumluluğuna ilişkin TMK'nın 369'uncu maddesinde de akıl hastalığı yanında, akıl zayıflığı bulunan kişinin de ev başkanının sorumluluğu altında olan kişilerden olacağı belirtilmiştir. Her ne kadar kanunkoyucu gerek ayırt etme gücünü tanımlarken gerek vesayet ilişkisinin kurulması koşullarını belirlerken gerekse ev başkanının sorumlu olacağı kişileri açıklarken hem akıl hastalığı hem de akıl zayıflığı halini aynı sonuca bağlamış olsa da kanunkoyucunun her iki durumu ayrı ayrı belirtmiş olması, aslında iki kavramın birbirinden farklı kavramlar olduğunu göstermektedir. Bir Yargıtay kararındaki, akıl zayıflığı sebebiyle kısıtlanmış olan kişinin akıl hastalığına dayalı olarak boşanma davası açabileceği şeklindeki açıklamalar⁷, bu farklılığın bir kez daha belirtilmesine ihtiyaç bulunduğunu ortaya koymaktadır.

II. AKIL HASTALIĞININ EVLİLİKTEKİ ETKİLERİ

A. Akıl Hastalığının Evliliğin Kurulmasındaki Etkileri

1. Evlenme Ehliyetinin Sağlanması ve Evlenme Engeli Oluşturmaması Bakımından

Akıl hastalığının evlilik kurulurken etkisini temel olarak iki şekilde görebiliriz. Birincisi, TMK'nın 125'inci maddesi çerçevesinde, evliliğin geçerlilik şartlarının sağlanması açısından evlenme ehliyetinin bulunup bulunmadığını belirlemek bakımındandır. Diğeri de TMK'nın 133'üncü maddesi çerçevesinde evlenme engelini bulunup bulunmadığının tespit edilmesi bakımındandır.

TMK'nın "A.Ehliyetin koşulları/II.Ayırt etme gücü" başlıklı 125'inci maddesine göre, ayırt etme gücüne sahip olmayanlar evlenmezler (İMK m.94/I). Kişinin ayırt etme gücünün bulunmamasının çeşitli sebeplerle olabileceği, akıl hastalığının da bu sebeplerden biri olduğu yukarıda belirtilmiştir. Bu hüküm karşısında, kişinin akıl hastalığı sebebiyle ayırt

⁷ "...Davalı-karşı davacı kadın akıl zayıflığı sebebiyle Türk Medeni Kanunu'nun 405/1 inci maddesinden kısıtlanmış, vasi atanmıştır. Akıl hastalığına dayalı bir boşanma davası da bulunmamaktadır. Davranışları iradi olmadığından kendisine kusur da yüklenemez. Türk Medeni Kanunu'nun 166/1-2'nci maddesi koşulları gerçekleşmediğinden davacı-karşı davalı kocanın davasının reddi gerekirken, yazılı şekilde kabulü isabetsizdir...", Yarg. 2. HD., T. 20.6.2011, E. 2010/9592, K. 2011/10891, (www.kazanci.com, E.T. 26.9.2020).

etme gücünün bulunmaması söz konusuysa, artık evlenmeye ehil olmadığından söz etmek gerekecektir. Kişi, evlenme yaşını sağlamış olsa bile akıl hastalığından kaynaklı ayırt etme gücünün bulunmaması sebebiyle evlenme için tam ehliyetsiz olacaktır. Ayırt etme gücünün bulunmamasına rağmen evlilik yapılmışsa, bu evlenmenin hükümsüz olacağı ifade edilmelidir. Kanunda bu eksikliğin (ayırt etme gücünün bulunmamasının) geçici ve sürekli olmasına göre farklı sonuçlar bağlanmıştır. Buna göre, ayırt etme gücünün bulunmaması; sürekliyse evlilik, mutlak butlanla hükümsüz olacakken (TMK m.145/I.b.2; İMK m.105/I.b.2); geçiciyse nisbî butlanla hükümsüz olacaktır (TMK m.148; İMK m.107/I.b.1). Ancak akıl hastalığı sebebiyle kişinin ayırt etme gücünün bulunmaması halinin geçici olması istisnai bir durum olduğundan⁸ kural olarak bu şekildeki bir kişinin gerçekleştireceği evliliğin mutlak butlanla hükümsüz olacağı ortadadır⁹.

TMK'nın "*B.Evlenme engelleri/III.Akıl hastalığı*" başlıklı 133'üncü maddesine göre ise, akıl hastaları, evlenmelerinde tıbbi sakınca bulunmadığı resmi sağlık kurulu raporuyla anlaşılmadıkça evlenemezler¹⁰. Buradaki akıl hastalığının ayırt etme gücünü ortadan kaldırmayan bir akıl hastalığı olduğu açıktır¹¹. Çünkü akıl hastalığının ayırt etme gücünü

⁸ Söz konusu istisna kapsamındaki durumlara ilişkin olarak bkz. "II. A. 4. Evlilik Sırasında Geçici Olarak Ayırt Etme Gücünün Kaybına Yol Açması Bakımından" başlığı altındaki açıklamalar.

⁹ Nitekim doktrinde bir görüş de akıl hastalığını, ayırt etme gücünü sürekli bir biçimde ortadan kaldıran bir sebep olarak belirtmiştir. Bkz. SAYMEN Ferit Hakkı/ELBİR Halid K., Türk Medeni Hukuku, Aile Hukuku, Cilt: III, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1957, s. 82.

¹⁰ 743 sayılı Medeni Kanun'un 89'uncu maddesinin ikinci fıkrasındaki, "*Akıl hastalarından birine müptela olan kimse asla evlenemez.*" şeklindeki hükmün varlığı karşısında, 4721 sayılı TMK'nın daha esnek bir düzenleme getirdiği söylenebilir. Çünkü eski düzenlemede, her türlü akıl hastalığı evlenmeye engel kabul edilmişken, yeni düzenlemede sadece evlenmesinde tıbbi sakınca oluşturan akıl hastasının evlenmesi engel olarak kabul edilmiştir.

Önceki İsviçre Medeni Kanunu'nun 97'nci maddesinde de önceki Medeni Kanundakine benzer bir düzenlemeyle, akıl hastalarının hiçbir şekilde evlenemeyeceği kabul edilmişti.

¹¹ Doktrinde, evlenmeye engel teşkil eden ve ayırt etme gücünü de tamamen ortadan kaldırmayan akıl hastalığı olarak sabit fikirlilik, melankoli ve epilepsi örnek gösterilmiştir. Bkz. SAYMEN/ELBİR, s. 99; SCHWARZ Andreas, Aile Hukuku I, 2. Bası, Çev. DAVRAN Bülent, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1946, s. 69.

ortadan kaldırması söz konusuysa, artık kişinin evlenme ehliyetine sahip olmamasından söz edilecektir. Ayırt etme gücünü ortadan kaldırmayan ancak evlenme bakımından tıbbi bir sakınca doğuracak bir akıl hastalığı söz konusuysa, artık kişinin bir evlenme engeline sahip olmasından söz edilecektir. Gerçi nitelendirmeler farklı olsa da, yani birinci durum evlenme ehliyetinin koşullarına, ikinci durum evlenme engellerine ilişkin olsa da; sonuç her iki durum bakımından aynı olacak, her iki durumda da evlenme mutlak butlanla hükümsüz olacaktır. Çünkü evlenme ehliyetinin koşulları bakımından sürekli biçimde ayırt etme gücünün bulunmaması hali, TMK'nın 145'inci maddesinin birinci fıkrasının ikinci bendinde; eşlerden birinde evlenmeye engel olacak derecede bir akıl hastalığının bulunması haliyse, aynı hükmün üçüncü bendinde bir mutlak butlan sebebi olarak sayılmıştır. Daha önce de belirtildiği gibi, İsviçre Hukuku'nda, artık akıl hastalığı, bir evlenme engeli, mutlak butlan [süresiz geçersizlik (*unbefristete Ungültigkeit*)] sebebi olarak kabul edilmediğinden; akıl hastası kişilerin, ancak sürekli biçimde ayırt etme gücünden yoksunluğunun bulunması halinde evlenme ehliyetine sahip olamayacakları (İMK m.94/I); bu kişilerin her nasılsa evlenmiş olmaları halinde de aynı gerekçeyle evlenmelerinin mutlak butlanla batıl olacağı (İMK m.105/I.b.2) ifade edilmelidir¹².

2. İrade Sakatlığına Yol Açması Bakımından

Akıl hastalığının evlilik kurulurken irade sakatlığına yol açması bakımından da etkisi olabilir. Ancak buradaki etkisi yukarıda belirtildiği gibi doğrudan değil, dolaylı şekildedir. Yani kanunkoyucu akıl hastalığı bakımından mutlak ve açık bir düzenleme getirmemiştir. TMK'nın 149'uncu maddesi çerçevesinde eşlerden birinin, diğer eşin, onunla birlikte yaşamayı kendisi için çekilmez hâle sokacak derecede önemli bir niteliğinde *yanılması* halini nisbî butlan sebebi olarak düzenlemiştir. Bu kapsamda, bir tarafın birlikte yaşamayı çekilmez hale sokacak bir akıl hastalığının bulunması ve hâkimin bu yönde kanaat oluşturması halinde, diğer eş de bu durumu evlendiği sırada bilmiyorsa, bir nisbî butlan sebebiyle karşılaşılabılır. TMK'nın 150'inci maddesinde, evlenecek taraf-

¹² Bkz. GEISER, BSK, Art. 105, kn. 9-10; BÜCHLER/BROZZO, Kurzkomentar, Art. 105, kn. 4; LANZ MÜLLER, Art. 105, kn. 5.

lardan birinin diğer tarafın ve altsoyunun sağlığı için ağır tehlike oluşturan bir hastalığı bulunması ve bunun diğer taraftan gizlenmesi durumunda evliliğin iptalinin istenebileceğine ilişkin bir *aldatma* halinin de nisbî butlan sebebi olarak kabul edildiği görülmektedir. Bu kapsamda, eğer kişinin sahip olduğu akıl hastalığı, karşı taraf ve altsoyu için ağır bir tehlike oluşturuyorsa, aynı zamanda aldatmaya dayalı nisbî butlan sebebinin bulunduğu da kabul edilebilir. Böyle bir durumda, diğer eş, hakların yarışması ilkesine göre dilediği sebebe dayalı olarak evliliğin butlanını isteyebilir.

3. Yasal Temsilcinin İzninin Gerekip Gerekmemesi Bakımından

Akıl hastalığının evlilik kurulurken, TMK'nın 127'nci maddesi çerçevesinde, yasal temsilcinin izni bakımından bir etkisinin olup olamayacağı değerlendirilmelidir. TMK'nın 127'nci maddesine göre, kısıtlı yasal temsilcinin izni olmadıkça evlenemez. TMK'nın 405'inci maddesine göre akıl hastalığı veya akıl zayıflığı sebebiyle işlerini göremeyen veya korunması ve bakımı için kendisine sürekli yardım gereken ya da başkalarının güvenliğini tehlikeye sokan her ergin kısıtlanır. Görüldüğü üzere, kanunkoyucu, her akıl hastalığını değil, bu sebeple işlerini göremeyen veya korunması ve bakımı için kendisine sürekli yardım gereken ya da başkalarının güvenliğini tehlikeye sokan her erginin kısıtlanmasını öngörmüştür. Bu durumda, sayılan özellikleri taşımayıp da akıl hastası olan kişinin kısıtlanması söz konusu olmayacaktır. Sayılan özelliklere sahip kısıtlanan akıl hastası kişinin de çoğu durum için ayırt etme gücünün bulunmadığı söylenebilir¹³. Kısıtlı akıl hastası kişinin, ayırt etme gücünün bulunmaması halinde, ehliyet şartını sağlayamaması sebebiyle,

¹³ "...Ergin bir kimsenin kısıtlanması sınırlı ehliyetsiz konuma getirme şeklinde olabileceği gibi (TMK md. 406) tam ehliyetsizliğin tespiti şeklinde de (TMK md. 405) gerçekleşebilir. Kişinin, akıl hastalığı veya akıl zayıflığı sebebine dayalı olarak kısıtlanması (TMK md. 405) ile savurganlık, alkol veya uyuşturucu madde bağımlılığı, kötü yaşama tarzı, kötü yönetim sebebine dayalı olarak (TMK md. 406) kısıtlanması farklı hukuki sonuçlar doğurmaktadır. Türk Medeni Kanun'un 405. maddesinden kısıtlanan kişinin ayırt etme gücü dolayısıyla fiil ehliyeti bulunmamaktadır. ...", Yarg. 2. HD., T. 1.10.2013, E. 2012/25237, K. 2013/22394, (www.kazanci.com, E.T. 20.9.2020). Benzer yönde bkz. "...Toplanan delillerden, davalı kocanın akıl hastası olduğu, yargılama sırasında bu sebeple kısıtlandığı ve kendisine vasi atandığı anlaşılmaktadır. Akıl hastasının ayırt etme gücü bulunmadığından davranışları iradi kabul edilemez ve fiillerinden dolayı kusurlu sayılamaz. ...", Yarg. 2. HD., T. 5.9.2012, E. 2978, K. 20403, (www.kazanci.com, E.T. 23.9.2020).

evlenmesi için yasal temsilcisinin izninin alınmasına da gerek olmayacaktır. Kısıtlı akıl hastası kişinin, ayırt etme gücüne sahip olması halindeyse, ancak akıl hastalığının evlenmeye engel bir akıl hastalığı (TMK m.133) olmadığı sürece, yasal temsilcisinin rızasıyla evlenebileceğini söylemek mümkün olacaktır¹⁴. Sonuçta, kısıtlı kişinin akıl hastalığı, ayırt etme gücünü ortadan kaldırıyor ya da ayırt etme gücünü ortadan kaldırmasa da evlenmeye engel nitelikteyse, o kişinin yasal temsilcisinin (vasisinin) rızası hiçbir rol oynamayacaktır¹⁵.

4. Evlilik Sırasında Geçici Olarak Ayırt Etme Gücünün Kaybına Yol Açması Bakımından

Akıl hastalığının TMK'nın 148'inci maddesi çerçevesinde bir etkisinin olup olamayacağı da değerlendirilmelidir. Şöyle ki evlenecek kişilerden biri, zaman zaman nöbet geçirmesine neden olan ve kanaatimizce evlenme engeli de teşkil etmeyen epilepsi gibi bir akıl hastalığına sahip olabilir¹⁶. Epilepsi olan kişinin de kural olarak ayırt etme gücüne sahip olduğu söylenebilir¹⁷. Kişinin, evlenme töreni sırasında epilepsi sebebiyle

¹⁴ ÖZTAN Bilge, Aile Hukuku, 6. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2015, s. 1277-1278.

Kısıtlama gerektirecek bir akıl hastalığının varlığının kişinin hem ayırt etme gücüne sahip olması hem de bunun evlenmeye engel teşkil etmemesi durumlarıyla bağdaşmasının düşünülmemeyeceği yönündeki görüş için bkz. GÜCÜN Cevad Abdürrahim, Nazari ve Ameli Hukuk Davaları, Cilt: 3, I. Kısım, Şahıs ve Aile Hukuku Hakkında İzahlar, Düşünceler, Tenkitler, Tatbikat ve İçtihatlar, İstanbul Matbaacılık, İstanbul, 1951, s. 164.

743 sayılı Medeni Kanun'un 89'uncu maddesinin ikinci fıkrasında, akıl hastalığı olanların asla evlenemeyeceklerine ilişkin bir düzenleme bulunmaktaydı. Dolayısıyla bu hüküm karşısında, doktrinde, yasal temsilcinin (vasinin) rızasının hiçbir rol oynayamayacağı belirtilmişti. Bkz. SAYMEN/ELBİR, s. 84.

¹⁵ Benzer yönde bkz. FEYZİOĞLU Feyzi Necmeddin, Medeni Hukuk II, Aile Hukuku, 3. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1986, s. 144.

¹⁶ Dünya Sağlık Örgütü'nün "Hastalıkların ve İlgili Sağlık Problemlerinin Uluslararası Olarak İstatiksel Sınıflandırması, 10. Revizyon- 2019 Versiyonu (International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems 10th Revision (ICD-10)- Version: 2019)'nun beşinci bölümünde "Akıl ve Davranış Bozuklukları" başlığı altında epilepsi, bir akıl hastalığı olarak kabul edilmiştir. Bkz. <https://icd.who.int/browse10/2019/en#/V>, Erişim Tarihi: 15.2.2021.

¹⁷ "... Nitekim sara (epilepsi) veya melankoli gibi bazı hastalıklar akıl hastalığı sayıldığı halde, bunlardan birine yakalanmış olanlar, ayırt etme gücünden hiçbir zaman sürekli olarak yoksun değildirler. ...", Yarg. HGK, T. 13.5.2015, E. 2-167, K. 1328, (www.kazanci.com, E.T. 14.9.2020).

le nöbet geçirmesi halindeyse, geçici olarak ayırt etme gücüne sahip olmadığı ifade edilebilir. Ancak bu durumdaki bir kişinin de evlenmeye yönelik iradesini açıklaması mümkün değildir. Bu durumda, evlenmeye ilişkin kurucu unsur olan (karşılıklı ve birbirine uygun) irade beyanının eksikliği sebebiyle zaten yok hükmünde olan bir evlilikten söz edileceğinden; evliliğin geçici olarak ayırt etme gücünden yoksunluk sebebiyle nisbî butlanından da (TMK m.148) söz edilemeyecektir. Kişinin zaman zaman ayırt etme gücünün yokluğuna sebep olan, demans hastalığının başlangıcında olduğu gibi, bir akıl hastalığının bulunması durumu da burada düşünülebilir. Şöyle ki akıl hastası kişinin ayırt etme gücünün yokluğunun evlilik sırasında nüksettiği bu tür durumlarda, evlilik gerçekleşirse, evlilik sırasında geçici bir sebeple ayırt etme gücünden yoksun olan bu eşin TMK'nın 148'inci maddesine göre evlenmenin iptalini dava etmesi mümkün olmalıdır.

B. Akıl Hastalığının Evliliğin Devamındaki Etkileri

1. Evlilik Birliğinin Temsilinde Eşlerin Temsil Yetkisinin Belirlenmesi Bakımından

Akıl hastası eşin ayırt etme gücüne sahip olmaması halinde, evlilik birliğini temsil yetkisinin olmayacağı, öncelikle ifade edilmelidir. Bu eşin üçüncü kişiyle ailenin ihtiyaçları kapsamına giren bir hukuki işlem yapması halinde bu işlem geçersiz olacaktır¹⁸.

Eşin akıl hastası olup da ayırt etme gücüne sahip ve kısıtlı olması ihtimalini de değerlendirmek gerekir. Öncelikle belirtelim ki bu durumun gerçekleşme olasılığı düşüktür. Çünkü kısıtlanan bir akıl hastasının çoğu durumda ayırt etme gücü de olmayacaktır. Ancak bazı durumlarda kısıtlı akıl hastası eşin ayırt etme gücü bulunabilir ve bu eşin de kural olarak evlilik birliğini temsil yetkisine sahip olmadığı söylenebilir. Bu eş de birliği temsilen borçlandırıcı işlem yapamayacağı gibi, bu işlemi o eşin yasal temsilcisi de yapamaz¹⁹. Ancak bu eşin, birliği temsilen karşı-

¹⁸ DURAL Mustafa/ÖĞÜZ Tufan/GÜMÜŞ Mustafa Alper, Türk Özel Hukuku, Cilt: III, Aile Hukuku, 15. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2020, s. 184, kn. 910; HAVUTCU Ayşe, Evlilik Birliğinin Temsili, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2006, s. 105-106.

¹⁹ HAVUTCU, s. 106; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 184, kn. 910.

lıksız bir kazandırmayı kabul edebileceği kabul edilebilir²⁰.

Eşlerden birinin akıl hastası olması ve/veya kısıtlanmış olması halinde, diğer eşin evlilik birliğinin ihtiyaçları bakımından temsil yetkisinin ne şekilde etkileneceği de açıklanmalıdır. Bu kapsamda diğer eşin, *evlilik birliğinin sürekli ihtiyaçları bakımından* sahip olduğu temsil yetkisi etkilenmeyecektir²¹. Çünkü TMK'nın 188'inci maddesine göre, eşler, evlilik birliğinin sürekli ihtiyaçlarını karşılamak üzere tek başına hareket edebilecektir. Ancak eşler, *sürekli nitelikte olmayan diğer ihtiyaçlar bakımından* tek başına hareket edemezler. Bu ihtiyaçlar bakımından eşler ancak TMK'nın 188'inci maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen hallerde tek başına hareket edebileceklerdir. Kanunu'nun ilgili hükmünün birinci bendine göre, bu ihtiyaçlar için eşlerden biri, diğer eş veya haklı sebeplerle hâkim tarafından yetkili kılınmışsa evlilik birliğini temsilen tek başına hareket edebilecektir. Bu kapsamda, akıl hastası olması sebebiyle diğer eşin hâkim tarafından yetkili kılınması söz konusu olabilecek ve akıl hastası olmayan eş, ailenin bu ihtiyaçları için gerekli hukuki işlemi tek başına yapabilecektir (TMK m.188/II.b.1). Akıl hastası olup da ayırt etme gücüne sahip ancak kısıtlı eşin (çok düşük bir ihtimal de olsa), kısıtlandıktan sonra diğer eşe yasal temsilcisinin onayıyla izin verip veremeyeceği, söz konusu hükümdeki "diğer eşin rızası" şartının sağlanıp sağlanamayacağı sorusu akla gelebilir. Bu durumda, birliği temsil yetkisine sahip olmayan eşin, yasal temsilcisinin onayıyla izin vermesi söz konusu olamaz. Çünkü eşin yasal temsilcisinin yetkisi, kısıtlanan eşin kişisel işlemleriyle sınırlı bir yetkidir²². Benzer şekilde Kanun'un ilgili hükmünün ikinci bendine göre de ailenin sürekli ihtiyaçlar dışındaki ihtiyaçları için, birliğin yararı bakımından gecikmede sakınca bulunur ve diğer eşin hastalığı, başka bir yerde olması veya benzeri sebeplerle eşin rızası alınmazsa eşlerden biri, birliği temsil edebilir. Dolayısıyla buradaki hastalık akıl hastalığı da olabileceğinden, bu sebeple eşin rızası alınmazsa, diğer eş, bu ihtiyaçlar için gerekli hukuki işlemi tek başına yapabilir (TMK m.188/II.b.2).

²⁰ HAVUTCU, s. 107; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 184, kn. 910.

²¹ Kısıtlanması bakımından aynı yönde bkz. HAVUTCU, s. 107.

²² DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 184, kn. 910; HAVUTCU, s. 107-108.

2. Aile Konutuyla İlgili İşlemler Bakımından

TMK'nın 194'üncü maddesi, eşlerden birinin diğerinin açık rızası olmadıkça, aile konutuyla ilgili kira sözleşmesini feshedemeyeceğini, aile konutunu devredemeyeceğini veya aile konutu üzerindeki hakları sınırlayamayacağını belirtmiştir. Aile konutuyla ilgili söz konusu işlemlerin yapılması diğer eşin rızasına tabi kılınmıştır. Eşlerden birinin akıl hastası olması halindeyse, diğer eşin bu rızayı elde etmesi söz konusu olamayacaktır. Bu durumda 194'üncü maddenin ikinci fıkrasının (İMK m.169/II) uygulama alanı bulacağı söylenebilir. Buna göre, rızayı sağlayamayan eşin, hâkimin müdahalesini isteyebilmesi mümkün olmalıdır. Bu durumda yetkili ve görevli mahkeme, eşlerden herhangi birinin yerleşim yeri aile mahkemesi olacaktır. Söz konusu dava çekişmeli bir dava olup, davacısı aile konutu üzerinde hak sahibi olan eş, davalısı da akıl hastalığı sebebiyle rıza veremeyen eş olacaktır. Ancak davalı akıl hastası eşe davaya devam edilmesi için bir kayyım atanması gerekecektir²³. Bu konudaki hâkimin müdahalesi, işlemin yapılmasından önce izin isteme şeklinde olabileceği gibi, işlem yapıldıktan sonra geçerli olması için onay alma şeklinde de olabilir²⁴.

Doktrinde eşin bir yasal temsilcisinin olması durumunda, örneğin vesayet altında olması halinde, o zaman yasal temsilcisinin rızasının aranması gerektiği; yasal temsilcinin haklı sebep olmaksızın rıza vermekten kaçınması halindeyse, eşin, TMK'nın 194'üncü maddesinin ikinci fıkrası gereği hâkime başvurarak tek başına yetkili kılınmayı istemesi gerektiği ifade edilmiştir²⁵. Bu görüş doğrultusunda, aile konutu üzerinde hak sahibi olan eşin, akıl hastalığı sebebiyle rızası alınamayan eşin vasisi olması hali açıklanmalıdır. Bu durumda akıl hastası eşe kayyım atanması suretiyle rıza sağlanabilir. Ancak burada, akıl hastası olmayan eşin, TMK'nın 194'üncü maddesinin ikinci fıkrası gereği hâkimin müdahalesini isteyebilmesi daha yerinde bir çözüm olabilir. Kaldı ki bu du-

²³ ŞİPKA Şükran, Aile Konutu İle İlgili İşlemlerde Diğer Eşin Rızası (TMK m. 194), 2. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul, 2004, s. 176.

²⁴ ŞİPKA, Aile Konutu, s. 174; AYAN Serkan, Evlilik Birliğinin Korunması, Türkiye Barolar Birliği Yayınları: 58, Ankara, 2004, s. 70.

²⁵ ŞİPKA, Aile Konutu, s. 174.

rumda davaya devam edilmesi için zaten TMK m.426/b.2 gereği akıl hastası eşe kayyım ataması gerekecektir.

3. Mal Rejimi Bakımından

TMK'nın 204'üncü maddesinin birinci fıkrasına göre (İMK m.183/I), mal rejimi sözleşmesi, ancak ayırt etme gücüne sahip olanlar tarafından yapılabilir. Mal rejimi sözleşmesi evlilikten önce yapılabileceği gibi evlilik gerçekleştikten sonra yani evlilik devam ederken de yapılabilir (TMK m.203)²⁶. Bu bilgiler ışığında, evlilikten önce kişinin ayırt etme gücüne sahip olmaması halinde, zaten evlilik kurulamayacağı gibi akıl hastası tarafın mal rejimi sözleşmesi yapması da düşünülemeyecektir. Ancak her nasılsa böyle bir durumda evlilik ve mal rejimi sözleşmesi yapıldıysa durum ne olacaktır? Böyle bir evlilik mutlak butlanla batıl olacağından ve butlanına karar verilene kadar geçerli bir evliliğin doğuracağı hüküm ve sonuçları doğuracağından (TMK m.156), yapılan mal rejimi sözleşmesinin de geçerli olarak kabul edilmesi mi gerekecektir? Söz konusu hükümle (TMK m.156) kanunun sonuç bağladığı olağan durumlar bakımından bunu kabul etmek yerinde olacaktır. Kanunkoyucunun tarafların aksini kararlaştırabilmelerine imkân tanıdığı ya da bir seçenek sunduğu durumlarda, her bir durum, kendi içinde değerlendirilmeli, aranan koşulların sağlanıp sağlanmadığı buna göre belirlenmelidir. Şöyle ki nasıl ki evlilik geçerli bir evlilik olsaydı, ancak mal rejimi sözleşmesinin yapıldığı sırada eşlerden biri ayırt etme gücüne sahip olmasaydı, hiçbir tereddüte düşmeden bu sözleşmenin geçersiz olacağı sonucuna varılacaktıysa; evlilik mutlak butlanla batıl olduğunda da aynı sonuca varmak yerinde olacaktır. Aslında bu şekilde, "evliliğin butlanı-

²⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. ZEYTİN Zafer, Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Tasfiyesi, 3. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2017, s. 47-48; SARI Suat, Evlilik Birliğinde Yasal mal Rejimi Olarak Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi, Beşir Kitabevi, İstanbul, 2007, s. 8; GÜMÜŞ Mustafa Alper, Teoride ve Uygulamada Evliliğin Genel Hükümleri ve Mal Rejimleri (TMK m. 185-281), Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2008, s. 221 vd., 222-224; AYDOS Oğuz Sadık, "Eşlerin Geçmişe Etkili Mal Rejimi Sözleşmesi Yapabilmesi (4722 Sayılı Kanun m. 10/III)", Cevdet Yavuz'a Armağan, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt: 22, Sayı: 3, Ocak 2016, s. 385; ALDEMİR İpek Betül, Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Taraf İradelerinin Etkisi, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018, s. 1.

na karar verilmeye kadar geçerli bir evliliğin hüküm ve sonuç doğuracağı” kuralıyla paralel bir sonuca varıldığı ortadadır.

Evliliğin devamı sırasında kişinin sonradan ayırt etme gücünü ortadan kaldıracak bir akıl hastalığına sahip olması halinde, bu kişinin artık mal rejimi sözleşmesi yapamayacağını belirtmek gerekir. Her ne kadar kurulmuş ve geçerli bir evlilik yapılmış olsa da mal rejimi sözleşmesi yapmak için kanunkoyucu özel olarak kişilerin ayırt etme gücüne sahip olmasını aradığından, aksi durumda yapılan sözleşme geçersiz olacaktır. Gerçekleşme ihtimali düşük olsa da ayırt etme gücüne sahip olan kişinin akıl hastalığı sebebiyle kısıtlanmış olması ihtimalinde, bu kişinin TMK’nın 204’üncü maddesinin ikinci fıkrasındaki “*Küçükler ile kısıtlılar, yasal temsilcilerinin rızasını almak zorundadırlar.*” hükmü sebebiyle, yasal temsilcisinin rızasıyla mal rejimi sözleşmesi yapabilmesi mümkün olacaktır²⁷. Bu durumda ayrıca vesayet makamının (sulh hukuk mahkemesinin) da izni gerekecektir (TMK m.462/I.b.9). Eğer diğer eş vasi konumundaysa, bu durumda TMK’nın 426/I.b.2 uyarınca temsil kayyımının atanması gerekecektir²⁸.

TMK’nın 206’ncı maddesinin ikinci fıkrasının beşinci bendinde (İMK m.185/II.b.5), eşlerden birinin sürekli olarak ayırt etme gücünden yoksun olması halinde, eşlerden birinin istemi üzerine, hâkimin mevcut mal rejiminin mal ayrılığı rejimine dönüşmesine karar verebileceği belirtilmiştir. Bu durum, mevcut mal rejiminin olağanüstü mal rejimi olarak öngörülen mal ayrılığı rejimine dönüşmesinde haklı bir sebep olarak kabul edilmiştir. Görüldüğü üzere, eşlerden biri ayırt etme gücünün sürekli olarak kaybına neden olan bir akıl hastalığına sahip olursa, diğer eş veya akıl hastası olan eşin yasal temsilcisi (TMK m.206/III; İMK m.185/III) hâkimden mevcut mal rejiminin mal ayrılığı rejimine dönüşmesini talep edebilecektir. Akıl hastası olan eşin yasal temsilcisinin diğer eş olması ihtimali burada değerlendirilmelidir. Şöyle ki, kanunkoyucunun bu talebi ileri sürebilecek bir kimse olarak ayrıca ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksun kimsenin yasal temsilcisini saymış olması,

²⁷ Bkz. SARI, s. 20 vd.; GÜMÜŞ, s. 221-222.

²⁸ Bkz. ZEYİN, s. 52; SARI, s. 22; GÜMÜŞ, s. 221-222; ŞİPKA Şükran, Türk Hukukunda Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Uygulamaya İlişkin Sorunlar, 3.Baskı, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2013, s. 25; ALDEMİR, s. 6.

özellikle diğer eşin mal ayrılığına geçişte çıkar çatışması yaşaması halinde ayrı bir önem taşır²⁹. Bu durumda vasi olan diğer eşin, buna ilişkin bir talepte bulunmaması halinde, TMK'nın 483 ve 484'üncü maddeleri gereği vasilik görevine son verilmesi gündeme gelebilir. TMK'nın 207'nci maddesine göre, mevcut mal rejiminin mal ayrılığına dönüşmesi talebinde yetkili mahkeme, eşlerden birinin yerleşim yeri mahkemesi; görevli mahkemeye ise aile mahkemesi olacaktır.

4. Evlat Edinme Bakımından

Kanunkoyucu, evlat edinme ilişkisinin, evlat edinilen küçüğün, normal ana-baba çocuk ilişkisine uygun ve mümkün olduğu kadar sorunsuz bir ortamda bulunması amacından hareket ederek, evli kişilerin evlat edinmeleri açısından, kural olarak birlikte evlat edinme sistemini benimsemiştir (TMK m.306/I). Ancak istisnai durumlarda, kişinin, evli olması halinde de tek başına evlat edinebileceğinin kanunda kabul edildiği görülmektedir. TMK'nın 307'nci maddesinin ikinci fıkrasında (İMK m.264b/II) bu husus şu şekilde düzenlenmiştir: *“Otuz yaşını doldurmuş olan eş, diğer eşin ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksunluğu veya iki yılı aşkın süreden beri nerede olduğunun bilinmemesi ya da mahkeme kararıyla iki yılı aşkın süreden beri eşinden ayrı yaşamakta olması yüzünden birlikte evlat edinmesinin mümkün olmadığını ispat etmesi hâlinde, tek başına evlat edinebilir.”* Her ne kadar evlat edinmeye ilişkin 305 ve devamı hükümleri arasında, evlat edinmenin şartı olarak, evlat edinecek kişinin/kişilerin ayırt etme gücüne sahip olması gerektiği açıkça belirtilmemiş olsa da hem 307'nci maddenin ikinci fıkrası hem de işin niteliği gereği böyle bir gereklilik olduğu anlaşılmaktadır³⁰. Dolayısıyla, evlilik sırasında eşlerin evlat edinebilmeleri için ayırt etme gücüne sahip olmaları, ayırt etme

²⁹ Benzer yönde bkz. ŞİPKA, s. 26.

³⁰ Benzer yönde bkz. GÜRKAN Ülker, Evlâd Edinme ve Beslemenin Hukuki Durumu, Türk Hukuku ve Toplum Üzerine İncelemelerden Ayrı Bası, Sevinç Matbaası, Ankara, 1974, s. 179; ÖZTAN, s. 958-959; AYDOS Oğuz Sadık, “Yeni Medeni Kanuna Göre Evlat Edinme”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 2, Ocak 2000, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/789893>, s. 6; AYDOĞDU Murat, Çağdaş Hukuki Gelişmeler Işığında Evlat Edinme, Günaydın Hukuk Yayınları, İzmir, 2006, s. 324; İNCE AKMAN Nurten, “Alman ve Türk Hukukunda Ergin Veya Kısıtlıların Evlat Edinilmesi”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Durmuş TEZCAN'a Armağan, Cilt: 21, Özel Sayı, 2019, s. 2371, 2386.

gücünü ortadan kaldıracak nitelikte bir akıl hastalığına sahip olmamaları gerekir. Eşlerden birinin ayırt etme gücünü ortadan kaldıracak nitelikte bir akıl hastalığının bulunması halinde de diğer eş bu durumu ispatlayarak otuz yaşında olmak şartıyla tek başına evlat edinebilecektir.

Aklıl hastalığının evli kişilerin evlat edinmesine etkisini açıkladıktan sonra, konuyu evli bir kimsenin evlat edinilmesi bakımından da açıklamakta fayda vardır. Öncelikle eşlerden birinin akıl hastası olması halinde, akıl hastası olmayan eşin evlat edinilmesi ihtimalini değerlendirirsek; konuyu, TMK'nın 313'üncü maddesi çerçevesinde çözümlenmek yerinde olacaktır. Hükmün ikinci ve üçüncü fıkralarına göre, "*Evli bir kimse ancak eşinin rızasıyla evlât edinilebilir. Bunlar dışında küçüklerin evlât edinilmesine ilişkin hükümler kıyas yoluyla uygulanır.*" Dolayısıyla bu düzenleme karşısında, evlat edinilecek kimse akıl hastası olmayıp da diğer eş akıl hastasıysa, bu durumda 313'üncü maddenin üçüncü fıkrası gereği 307'nci maddenin ikinci fıkrası kıyasen uygulama alanı bulabilir³¹, yani akıl hastası eşin rızası aranmayabilir.

Sadece evlat edinilecek eşin akıl hastası olması halindeyse, TMK'nın 313'üncü maddesi gereği akıl hastası olmayan eşin rızası alınabilecektir. Ayrıca TMK'nın 313'üncü maddesinin üçüncü fıkrası gereği 308'inci maddenin üçüncü fıkrası da burada kıyasen uygulanacaktır. Bu kapsamda, küçüğün evlat edinilmesinde nasıl ki ayırt etme gücüne sahip olmaması halinde kendisinin rızası aranmıyorsa; ancak vesayet

³¹ Aynı yönde bkz. DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 331-332, kn. 1582; IŞIK Mehmet, Yeni Türk Medeni Kanun Hükümlerine Göre Evlat Edinme, Adalet Yayınevi, Ankara, 2005, s. 81-82.

Doktrinde de bu rızayı açıklamanın mutlak kişiye sıkı surette bağlı bir hak olması sebebiyle kayyım atanmasıyla bu rızanın sağlanmasının mümkün olmadığı; Kanun'da mevcut olan bu boşluğun Türk Medeni Kanun'un 311'inci maddesinin birinci bendindeki hükmün kıyasen uygulanmasıyla doldurulması gerektiği ve sonucunda ayırt etme gücü olmayan eşin rızasının aranmaması gerektiği belirtilmiştir. Bkz. ÖZTAN, s. 981. Benzer yönde bkz. AYDOĞDU, s. 395-397. Bu görüş, bu durumda, rızası alınamayan eşin yasal temsilcisinin dinlenilmesinde bir sakınca olmadığını belirtmiştir. Bkz. AYDOĞDU, s. 397.

Doktrindeki başka bir görüş de bu durumda, her ikisinde de varılan sonucun aynı olması sebebiyle, TMK'nın hem 307'nci maddesinin ikinci fıkrasının hem de 311'inci maddesinin birinci bendinin kıyasen uygulanabileceğini belirtmiştir. Bkz. BELEN Herdem, Yeni Türk Medeni Kanun Hükümleri Uyarınca Evlat Edinme, Beta Yayınevi, İstanbul, 2005, s. 61-62.

altındaysa ayırt etme gücüne sahip olup olmadığına bakılmaksızın ve vesayet dairelerinin izniyle evlat edinilebiliyorsa; evlat edinilenin evli olup da akıl hastası olması halinde, kanunda aranan diğer şartların yanında hem eşinin rızası hem de vesayet dairelerinin izni aranacaktır³².

5. Ev Başkanının Sorumluluğu Bakımından

TMK'nın 369'uncu maddesine göre, "Ev başkanı, ev halkından olan küçüğün, kısıtlının, akıl hastalığı veya akıl zayıflığı bulunan kişinin verdiği zarardan, alışılmış şekilde durum ve koşulların gerektirdiği dikkatle onu gözetim altında bulundurduğunu veya bu dikkat ve özeni gösterseydi dahi zararın meydana gelmesini engelleyemeyeceğini ispat etmedikçe sorumludur. Ev başkanı, ev halkından akıl hastalığı veya akıl zayıflığı bulunanların kendilerini ya da başkalarını tehlikeye veya zarara düşürmemeleri için gerekli önlemleri almakla yükümlüdür. Zorunluluk hâlinde gerekli önlemlerin alınmasını yetkili makamdan ister." (İMK m.333). Evli kişilerden birinin akıl hastası olması halinde, diğer eşin ev başkanı sıfatıyla sorumluluğunun gündeme geleceği, bu hüküm karşısında açıktır.

İfade edilmeli ki eşler arasında, normal koşullarda bir ev başkanlığı ilişkisinin kurulması söz konusu olamaz. Çünkü ev başkanı ve onun otoritesi altında olan kişi arasında bir altlık-üstlük ilişkisi vardır³³. Oysa ki TMK'nın 185 ve devamı maddelerinden, özellikle 186'ncı maddesinin ikinci fıkrasındaki "Birliği eşler beraberce yönetirler." hükmünden de anlaşılacağı üzere, eşler, evlilik birliğinde eşit konumdadırlar, aralarında altlık-üstlük ilişkisi söz konusu değildir. Ancak eşlerden birinin kısıtlı olması veya akıl hastalığı ya da akıl zayıflığının bulunması halinde, diğer eşin ev başkanı sıfatına sahip olacağı söylenebilir³⁴. Aksi halde, bu durumda dahi eşler arasında ev başkanlığı ilişkisi kurulamaz demek, hükmün (TMK m.369) uygulama amacına aykırı olur.

³² Bu durumda ayırt etme gücü olmayan evlatlığın menfaatinin de dikkate alınması gerektiği yönünde bkz. İNCE AKMAN, s. 2371, 2386.

³³ KOÇANO RODOSLU, Emine, "Ev Başkanının Sorumluluğu", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 63, Sayı: 4, Ocak 2014, s. 884.

³⁴ Benzer yönde bkz. ÜNAL Mehmet, Türk Medeni Hukukunda Aile Başkanının Sorumluluğu, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No: 450, Ankara, 1979, s. 50, 51, 65.

Akıl hastası eş, bu sebeple kısıtlanmış olsun ya da olmasın, hükümde kısıtlı ve akıl hastasından ayrı ayrı söz edildiği için, her iki durumda da diğer eşin ev başkanı sıfatına sahip olacağı ve sorumluluğunun gündeme geleceği ifade edilmelidir. Dolayısıyla akıl hastalığı bulunan eş kısıtlı olsa da olmasa da diğer eş, bu eşin haksız fiiline dayalı olarak vermiş olduğu zararlardan sorumlu olur³⁵.

6. Vesayet İlişkisinin Kurulması Bakımından

TMK'nın 404 ve devamı maddelerinde vesayeti gerektiren haller düzenlenmiştir. 405'inci maddeye göre de akıl hastalığı vesayeti gerektiren bir hal olarak düzenlenmiştir. Buna göre, *"Akıl hastalığı veya akıl zayıflığı sebebiyle işlerini göremeyen veya korunması ve bakımı için kendisine sürekli yardım gereken ya da başkalarının güvenliğini tehlikeye sokan her ergin kısıtlanır. Görevlerini yaparlarken vesayet altına alınmayı gerekli kılan bir durumun varlığını öğrenen idarî makamlar, noterler ve mahkemeler, bu durumu hemen yetkili vesayet makamına bildirmek zorundadırlar"*.

TMK'nın 409'uncu maddesi doğrultusunda, eşlerden biri akıl hastasıysa, o eşin dinlenilmesine gerek kalmadan resmi sağlık kurulu raporuyla kısıtlanmasına karar verilebileceği; hâkimin, karar vermeden önce, kurul raporunu göz önünde tutarak kısıtlanması istenen akıl hastası eşini dinleyebileceği ifade edilmelidir.

Akıl hastası eşin vasisinin kim olacağıyla ilgili olarak, TMK'nın 414'üncü maddesine bakmak gerekir. Bu hüküm doğrultusunda, haklı sebepler engel olmadıkça, vesayet makamının, vesayet altına alınacak akıl hastası kişinin öncelikle eşini veya yakın hısımlarından birini, vasilik koşullarına sahip olmaları kaydıyla bu göreve atayacağı söylenebilir. Dolayısıyla akıl hastası olan eşinin vasisi olarak seçilmesi bakımından diğer eşin rüçhan (öncelik) hakkı³⁶ olduğu ifade edilmelidir. Akıl hastası eşinin vasisi olmak için eş, diğer koşulları da sağlıyorsa; vesayet makamı, onu bu göreve atar.

Bu hükümler ışığında ifade edilmelidir ki, eşlerden biri akıl hastası

³⁵ Benzer yönde bkz. ÜNAL, s. 111-112.

³⁶ Bkz. SAYMEN/ELBİR, s. 536; FEYZİOĞLU, s. 649; GÖNENSAY A. Samim, Medeni Hukuk, Cilt: 2, Aile Hukuku, Kısım II, Nesep, Velayet, Vesayet, Arkadaş Basımevi, İstanbul, 1940, s. 195-196.

olduysa, o eşin vesayet altına alınmasıyla diğer eşin vasi sıfatına sahip olması gündeme gelecektir ve bu kişilerin arasındaki evlilik şeklindeki hukuki ilişkiye bir de vesayet ilişkisi eklenecektir.

İsviçre Hukuku'nda, (Yetişkinlerin Korunması, Kişiler ve Çocuk Hukuku'na İlişkin Kanun Değişikliği ile), 1.1.2013 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiş olan değişiklikler neticesinde, vesayet kurumu yeniden düzenlenmiştir. Bu kapsamda, eski kısıtlılık hali, yerini "kapsamlı kayyımlik (*umfassende Beistandschaft*)" haline bırakmıştır (İMK m.398). Ayrıca söz konusu değişiklikte kabul edilen hükümler arasında, tedbir vekaletiyle bir vekil olarak tayin edilmemiş olsalar bile ehliyetsiz bir kimsenin yakınlarının temsil yetkisinin bulunduğu da kanunen kabul edilmiştir. Bu kapsamda, İsviçre Medeni Kanunu'nun 374'üncü maddesi gereği tedbir vekaletiyle bir vekil tayin edilmese de yasal olarak bu vekâlete sahip olarak, ayırt etme gücünü kaybeden kimsenin eşine alışılmış şekilde geçimini sağlamaya yönelik her türlü hukuki işlemde bulunma, gelirlerinin ve diğer malvarlığının olağan yönetimini sağlama, gerektiğinde postalarını açma ve gereğini yerine getirme konularında yetkiler tanımıştır. Bu yeni sistemde, İsviçre Medeni Kanunu'nun 388 ve devamı hükümleriyle öngörülen resmi tedbirlere başvurmaya gerek kalmadan, Devletin iş yükünün hafifletilmeye çalışıldığı ve resmi makamların tedbirleri uygulanmasında ikinci planda olması gerektiğinin benimsendiği görülmektedir³⁷.

C. Akıl Hastalığının Evliliğin Sona Ermesindeki Etkileri

1. Evliliğin Butlanla Sona Ermesi Bakımından

Evliliğin butlanla sona erdirilmesinde, geçersiz olarak kurulmuş olan bir evliliğin hâkim kararıyla sona erdirilmesi söz konusudur. TMK'da, evlenmenin butlanı mutlak butlan (m.145 vd.) ve nisbî butlan (m.148 vd.) olacak şekilde düzenlenmiştir. Akıl hastalığı da hem mutlak

³⁷ Botschaft zur Änderung des Schweizerischen Zivilgesetzbuches (Erwachsenenschutz, Personenrecht und Kindesrecht) vom 28. Juni 2006, (<https://www.admin.ch/opc/de/federal-gazette/2006/7001.pdf>, E.T.8.10.2020), s.7014; KESKİN Dilşad, "İsviçre Hukukunda Tedbir Vekâleti", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 64, Sayı: 2, Haziran 2015, s. 366; YAVUZ Cevdet/ERLÜLE Fulya/TOPUZ Murat, Yeni Vesayet Hukukuna Doğru: Yetişkinlerin Korunması Hukuku (İsviçre Örneği), Beta Yayınevi, İstanbul, 2017, s. 3, dn. 4.

butlan sebebi olarak hem de bazı durumlar bakımından nisbî butlan sebebi olarak evliliğin sona ermesine etkide bulunabilir. Bu durumlarda evlilik, ancak hâkim kararıyla sona erdirilebilecektir. Hâkimin bu yöndeki kararına kadar, evlilik, geçerli olan bir evlenmenin tüm sonuçlarını doğuracaktır (TMK m.156).

a. Mutlak Butlan Sebebi Olarak

aa. Genel Olarak

Akıl hastalığının evlilik kurulurken iki şekilde etkisi olduğu yukarıda ifade edilmişti: TMK'nın 125'inci maddesi çerçevesinde evliliğin geçerlilik şartlarının sağlanmasında evlenme ehliyetinin bulunup bulunmadığını belirlemek bakımından ve TMK'nın 133'üncü maddesi çerçevesinde evlenme engelinin bulunup bulunmadığının tespit edilmesi bakımından.

Kişinin akıl hastalığı sebebiyle sürekli biçimde ayırt etme gücünün bulunmaması söz konusuysa, artık evlenmeye ehil olmadığından söz etmek gerekecektir. Kişi, evlenme yaşını sağlamış olsa bile akıl hastalığından kaynaklı ayırt etme gücünün bulunmaması sebebiyle evlenme için tam ehliyetsiz olacaktır. Ayırt etme gücünün bulunmamasına rağmen evlilik yapılmışsa, bu evlenmenin mutlak butlanla hükümsüz olacağı ifade edilmelidir. (TMK m.145/I.b.2). Kişinin, ayırt etme gücünü ortadan kaldırmayan ancak TMK'nın 133'üncü maddesine göre evlenmeye engel nitelikte bir akıl hastalığının bulunması halindeyse, bir evlenme engeline sahip olduğundan söz etmek gerekecektir. Sözü edilen bu durumlarda nitelendirmeler farklı olsa da sonuç, her iki durum bakımından aynı olacaktır. Yani iki durumda da evlenme, mutlak butlanla hükümsüz olacaktır. Şöyle ki kanunkoyucu, TMK'nın 145'inci maddesinin birinci fıkrasında mutlak butlan sebeplerini sınırlayıcı biçimde sayarken; evlenme ehliyetinin koşulları bakımından sürekli bir biçimde ayırt etme gücünün bulunmaması halini ikinci bentte; eşlerden birinde evlenmeye engel olacak derecede bir akıl hastalığının bulunması halini üçüncü bentte saymıştır.

Evlenen kişilerden birinin evlenmeye engel bir akıl hastalığının bulunmasına rağmen, gerçeğe aykırı bir sağlık kurulu raporuyla evlen-

mesi halinde de evlenmenin butlanı (TMK m.145/I.b.3) yaptırımını uygulanmalıdır.

Hangi akıl hastalıklarının evlenmeye engel olup olmadığı konusunda Kanun'da bir açıklık bulunmamaktadır. TMK'nın 133'üncü maddesinde, "Akıl hastaları, evlenmelerinde tıbbî sakınca bulunmadığı resmî sağlık kurulu raporuyla anlaşılmadıkça evlenemezler." denilmek suretiyle bu hususun değerlendirilmesi tıp bilimine bırakılmıştır. Kişinin bir akıl hastalığına sahip olması durumunda, alınacak resmi sağlık raporunda, hastalığın tanısı, seyri, tedaviye uyumu, tedaviye cevabı, kişinin sosyal-ekonomik-kültürel durumunun birlikte değerlendirilmiş olması gerekecektir. Doktrinde hangi akıl hastalıklarının evlenme engeli kapsamında olacağına ilişkin farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bu husustaki görüşlerin, çoğunlukla, hastalıkların türü belirtilmeksizin genel ölçütlerin belirlenmesine yönelik olduğu görülmektedir. Şöyle ki doktrindeki bir görüş, buradaki akıl hastalığının ayırt etme gücünü ortadan kaldıran ve kalıtsal yolla gelecek nesillere geçme tehlikesi bulunan bir akıl hastalığı olması gerektiğini³⁸; başka bir görüş, her türlü akıl hastalığının değil, sadece evlilik birliğine zarar verecek ve kalıtım yoluyla gelecek nesillere geçecek nitelikteki akıl hastalıklarının kesin evlenme engeli oluşturması gerektiğini³⁹; bir başka görüş, iyileşmesi imkânsız olan ve gelecek nesillerin sağlığı bakımından vahim şekilde tehlike oluşturan akıl hastalıklarının evlenmeye engel olacağını, gelecek nesil için tehlike oluşturmayan

³⁸ ZEVKLİLER Aydın/ACABEY M. Beşir/GÖKYAYLA K. Emre, Zevkliler Medeni Hukuk, 6. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2000, s. 725.

Evlenmeye engel akıl hastalığının ayırt etme gücünü daimî olarak ortadan kaldıran nitelikte olması gerektiği yönünde başka bir görüş için bkz. BERKİ Şakir, "Türk Medeni Kanunda Evlenmede Mutlak Butlan", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 19, Sayı: 1, Yıl: 1962, (Mutlak Butlan), s. 207.

Evlenmeye engel akıl hastalığının ayırt etme gücünü daimî olarak ortadan kaldıran ve genetik olarak gelecek neslin sağlığını tehdit eden türde olması gerektiği yönünde başka bir görüş için bkz. TUTUMLU Mehmet Akif, Teorik ve Pratik Boşanma Yargılaması Hukuku Cilt II, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2005, s. 851.

³⁹ VELİDEDEOĞLU Hıfzı Veldet, Türk Medeni Hukuku, 3. Bası, Nurgök Matbaası, İstanbul, 1963, s. 335; FEYZİOĞLU, s. 116; AKINTÜRK/ATEŞ, s. 79; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 60, kn. 304; YILDIRIM Abdulkemim, Türk Aile Hukuku, Savaş Yayınevi, Ankara, 2014, s. 43; GENÇCAN Ömer Uğur, Aile Hukuku, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2011, s. 293; İKİZLER Metin, Evlenmenin Hükümsüzlüğü, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018, s. 171. Benzer yönde bkz. GÜCÜN, s. 163.

ve evlilik birliğinin kapsadığı ödevlerin yerine getirilmesini engelleme-
yen akıl hastalığının evlenmeye engel olmayacağını⁴⁰ belirtmiştir.

Doktrinde, hangi akıl hastalıklarının evlenme engeli kapsamında olacağına ilişkin olarak, hastalıkların türünün de dikkate alındığı farklı görüşlerin varlığı da görülmektedir. Şöyle ki, bir görüş, gelecek neslin sağlığı açısından bir tehlike bulunmuyorsa, epilepsi veya melankolik şeklindeki akıl hastalıklarının evlenme yasağı kapsamında değerlendirilmemesinin adalete uygun olacağını belirtmiştir⁴¹. Epilepsi ve melankolik hastalıklarına ilişkin olarak başka bir görüş de, bunların bir akıl hastalığı olmasına rağmen, evlenmeye engel olacak bir akıl hastalığı olarak değerlendirilmesinin yerinde olmayacağını; bu durumların olsa olsa nisbî butlan sebebi olarak değerlendirilebileceğini belirtmiştir⁴². Gerçekten de epilepsi gibi bir akıl hastalığına sahip olanların hiçbir şekilde evlenmelerinin mümkün olmadığını kabul etmek hukukun temel ilkeleriyle bağdaşmayabilir⁴³. Yargıtay'ın şizofreniyi bir evlenme engeli olarak kabul ettiği görüşü de burada ifade edilebilir⁴⁴.

Evlenme engeli oluşturup oluşturmaması bakımından, somut olaya göre her birey, sahip olduğu akıl hastalığıyla ayrıca değerlendirilme-

⁴⁰ KÖPRÜLÜ Bülent/KANETİ Selim, Aile Hukuku, Özdem Kardeşler Matbaası, İstanbul, 1985/1986, s. 73.

⁴¹ TEKİNAY Selahattin Sulhi, Türk Aile Hukuku, 5. Bası, Beta Basımevi, İstanbul, 1984, s. 82.

⁴² EROL Yasemin, "Akıl Hastalığına Dayalı Boşanma", Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 19, Sayı: 1, Yıl: 2011, s. 123; OKTAY ÖZDEMİR Saibe, "Travmaya Bağlı Epilepsi Hastalığının Özel Hukuka İlişkin Olarak Yaratacağı Bazı Sonuçlar", Epilepsi Dergisi, Cilt: 19, Sayı: 1, 2013, s. 3.

Ara ara ortaya çıkan akıl hastalıklarının ne mutlak ne de nisbî butlan sebebi olabileceği yönündeki görüş için bkz. BERKİ, Mutlak Butlan, s. 207.

⁴³ NAMLI Mert, "Yeni Medeni Kanununun Evlilik Hukukunda Yaptığı Değişiklikler", Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı: 2, 2003, s. 269; EROL, s. 123.

⁴⁴ "...Mahkemece alınan sağlık kurulu raporunda, kadının bu hastalığının 8 yıllık bir mazisinin olduğu, geçmişte zaman zaman yatarak tedavi edilmeye çalışıldığı, evlenme tarihi itibarıyla de davalı kadının işbu rahatsızlığının bulunduğu, bu hastalığın doğası gereği evliliğe engel teşkil ettiği, kendisi ve çevresindekiler bakımından tehlike arz ettiği, vasi tayininin de gerektiği belirtilmiştir. O halde, kadının sağlık raporu içeriği dikkate alındığında, davalı kadının şizofreni hastalığının, erkek ya da ileri de olması muhtemel altsoyu açısından ağır bir tehlike arz edebileceği ispatlanmıştır....", Yarg. 2. HD., T. 12.11.2018, E. 2017/5989, K. 2018/12811, (www.kazanci.com, E.T. 11.9.2020).

lidir. Baştan net bir şekilde bu akıl hastalıkları kesin evlenme engeli oluşturur demek, hukukun istemediği birtakım sonuçların doğmasına neden olabilir. Bu sebeple kanunkoyucunun bunun değerlendirilmesini ilgili bilim alanına bırakması yerinde bir yaklaşım olmuştur. Ancak tıp bilimi alanındaki uzmanların, kişinin evlenmeye engel bir akıl hastalığı olup olmadığını değerlendirirken, söz konusu akıl hastalığının gelecek nesillerin sağlığı bakımından tehlike oluşturup oluşturmadığını da dikkate alması ve buna göre raporunu oluşturması gerekir. Bu kapsamda, genel bir ölçüt olarak, gelecek nesillere geçme tehlikesi olmayan bir akıl hastalığının bir evlenme engeli olarak değerlendirilmemesi gerektiği belirtilebilir⁴⁵. Hâkimin dikkat etmesi gereken bu kıstasın aslında kanuni dayanağını Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nun 123'üncü maddesinde bulunduğu söylenebilir. Bu hükümde yer alan "*Frenği, belsoğukluğu ve yumuşak şankr ve cüzzama ve bir marazı akliye müptela olanların evlenmesi memnudur. Bu hastalıklar usulü dairesinde tedavi edilip sirayet tehlikesi geçtiğine veya şifa bulunduğu dair tabip raporu ibraz olunmadıkça musapların nikâhları aktolunmaz.*" ifadelerinden de anlaşılacağı üzere, gelecek nesillere geçme tehlikesi olmayan bir akıl hastalığının varlığı halinde bir evlenme engeli söz konusu olmayacaktır⁴⁶.

bb. Akıl Hastası Eşin İyileşmesi Halinde

TMK'nın 146'ncı maddesine göre, mutlak butlan davası, Cumhuriyet savcısı tarafından re'sen ve ilgisi olan herkes tarafından açılabilir. Ancak akıl hastası eşin hastalığının iyileşmiş olması halinde dava hakkının sadece iyileşen eşte olacağı kanunda belirtilmiştir (TMK m.147/II). Bu durumda davayı sadece akıl hastalığı iyileşen eş açabilir; savcının ve ilgililerin artık dava açma yükümü ya da hakları yoktur.

⁴⁵ TEKİNAY, s. 82.

⁴⁶ TEKİNAY, s. 82-83. Benzer yönde bkz. NAMLI, s. 270.

Doktrindeki bir görüş de kanunun akıl hastası olanların evlenmesini daha çok neslin bozulmasını önlemek için yasakladığını, bu sebeple ihtiyarlık gibi bir sebeple gebe kalamayacak veya gebe bırakamayacak olanların, akıl hastalıklarının da birlikte yaşamaya engel olmayıp hafif olması halinde, evlenebileceklerini belirtmiştir. Bkz. BELGESAY Mustafa Reşit, Türk Kanunu Medenisi Şerhi II, Aile Hukuku, 3. Baskı, Şaka Matbaası, İstanbul, 1949, s. 27.

Doktrinde bir görüş, burada mutlak butlanın nisbî butlana dönüş-
tüğünü ifade etmiştir⁴⁷. Bu görüş doğrultusunda, bu durumda artık,
TMK'nın 152'nci maddesinin uygulama alanı bulacağı da belirtilmiştir⁴⁸.
TMK'nın 152'nci maddesine göre, "İptal davası açma hakkı, iptal sebebinin
öğrenildiği veya korkunun etkisinin ortadan kalktığı tarihten başlayarak altı ay
ve her hâlde evlenmenin üzerinden beş yıl geçmekle düşer." Dolayısıyla, bu
görüş kapsamında, iyileşen eşin kanunda (TMK m.152) öngörülen süre-
de davayı açmaması halinde, bundan sonra artık evliliğin hükümsüzlü-
ğünü ileri sürmesi mümkün olmayacaktır denilebilir.

Doktrinde başka bir görüşse, burada mutlak butlanın nisbî butlana
dönüşmesinin söz konusu olmayacağını ifade etmiştir. Bu görüşe göre
ilgili hükmün başlığı da sadece dava hakkının sınırlanması veya kalk-
ması (dava hakkının tahdidi ve nezi) olması sebebiyle, karı ve kocanın
herhangi bir süreye bağlı olmaksızın dava açabileceklerini, açacakları
davanın da nisbî butlan değil, mutlak butlan davası olacağını belirtmiş-
tir⁴⁹.

⁴⁷ SCHWARZ, Çev. DAVRAN, s. 67-68-69; TEKİNAY, s. 136; KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 102, 110; ESEN Bülent Nuri, Türk Medeni Hukuku El Kitabı Cilt 1, Başlangıç Hu-
kuku-Şahsın Hukuku-Aile Hukuku, Maarif Matbaası, İstanbul, 1943, s. 127; FEYZİ-
OĞLU, s. 116; SAYMEN/ELBİR, s. 82-83, 99, 209, 211-212; AKINTÜRK/ATEŞ, s. 211;
ÖZTAN, s. 598, 622; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 87, kn. 465, s. 94, kn. 500; HATEMİ
Hüseyin/KALKAN OĞUZTÜRK Burcu, Aile Hukuku, 6. Baskı, Oniki Levha Yayın-
cılık, İstanbul, 2018, s. 72, kn. 24; GENÇCAN, s. 481-482; İKİZLER, s. 225-226, 266-
267. Benzer yönde bkz. BİRSEN Kemaleddin, Medeni Hukuk Dersleri, 3. Kitap, Aile
Hukuku, 5. Bası, Ahmed Said Matbaası, İstanbul, 1959, s. 63.

⁴⁸ Bkz. ERDEM Mehmet, Aile Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018, s. 80, 81;
İKİZLER, s. 226, 245, 266-267.

Bu durumda açılacak davanın, kanunda öngörülen süreler içinde değil, derhal
açılması gerektiği yönünde görüş için bkz. FEYZİOĞLU, s. 117.

⁴⁹ ZEVLİLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, s. 849-851. Dava açacak kişilerin sınırlandırıl-
mış olduğundan söz eden benzer görüş için bkz. KILIÇOĞLU Ahmet M., Aile Hu-
kuku, 4. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2019, s. 64, 65, 66-67; YILDIRIM, s. 44. Ben-
zer yönde bkz. GÖKTÜRK Hüseyin Avni, Türk Medeni Hukuku: İkinci Kitap, Aile
Hukuku, 3. Basım, Güney Matbaacılık, Ankara, 1954, s. 300. Benzer yönde bkz.
"Dava, evliliğin butlanı istemine ilişkindir. Eşlerden birinin evlenme sırasında sürekli bir
sebeple ayırt etme gücünden yoksun bulunması veya evlenmeye engel olacak derecede akıl
hastası olması, evliliği mutlak butlanla sakatlar. Ancak, ayırt etme gücünün sonradan kaza-
nılması veya akıl hastalığının iyileşmiş olması durumlarında mutlak butlan davasını, yal-
nızca ayırt etme gücünü sonradan kazanan veya akıl hastalığı iyileşen eş açabilir. Bu haller-
de dava hakkı, sonradan iyileşen eşe aittir....", Yarg. 2. HD., T. 16.11.2017, E. 2016/21927,

Gerçekten de bu görüşün ifade ettiği gibi, TMK'nın 147'nci maddesinin ikinci fıkrasında, "*mutlak butlan davasını yalnız ayırt etme gücünü sonradan kazanan veya akıl hastalığı iyileşen eş açabilir*" denilmek suretiyle, aslında her ne kadar bu davayı sadece iyileşen eş açabilecekse de bu davanın mutlak butlan davası olacağı açık şekilde belirtilmiştir. Kanunun bu açık hükmü karşısında aksine bir yorum yapmak yerinde olmayacaktır. Nitekim kanunkoyucu hem mutlak hem de nisbî butlan sebeplerini sınırlayıcı olarak saymıştır. Buna rağmen kanunkoyucunun tutumunun aksine davranmak, kanunu uygulamamak olacaktır. Dolayısıyla sözü edilen ikinci görüşün de kabul ettiği şekilde, burada aslında bir nisbî butlana dönüşme halinin değil, ilgili hükmün başlığında da belirtildiği gibi, mutlak butlan davasının, herhangi bir süreye tabi olmaksızın davayı açabilecek kişiler bakımından sınırlandırılmasının söz konusu olduğu kabul edilmelidir.

b. Nisbî Butlan Sebebi Olarak

aa. İrade Sakatlığına Yol Açması Halinde

Akıl hastalığının evlilik kurulurken irade sakatlığına yol açması bakımından etkisi olabileceği; ancak buradaki etkisinin doğrudan değil, dolaylı şekilde olacağı ifade edilmişti.

aaa. Yanılmada

TMK'nın 149'uncu maddesi çerçevesinde eşlerden birinin, diğer eşin, onunla birlikte yaşamayı kendisi için çekilmez hâle sokacak derecede önemli bir niteliğinde *yanılması* halini nisbî butlan sebebi olarak düzenlemiştir. Bu kapsamda, bir tarafın birlikte yaşamayı çekilmez hale sokacak bir akıl hastalığının bulunması halinde ve hâkimin bu yönde kanaat oluşturması halinde, diğer eş de bu durumu evlendiği sırada bilmiyorsa, bir nisbî butlan sebebiyle karşılaşılabılır. Örneğin, eşlerden birinin bir demans hastalığı türü olan alzheimer hastalığının daha başında olduğunu bilmesine rağmen bunu karşı taraftan saklaması ve diğer eşin akıl hastalığı bulunan eşi sağlıklı zannederek evlenmesi halinde, diğer şartlar da gerçekleşmiş olursa, evliliğin TMK'nın 149'uncu maddesi kapsamında nisbî butlan sebebine dayalı olarak iptali istenebilir. Ben-

zer şekilde, epilepsi bir akıl hastalığı olarak kabul edildiğinde⁵⁰, eşin sahip olduğunu epilepsi hastalığını saklayarak diğer tarafta yanılmaya sebep olması halinde de aynı durum geçerli olabilecektir⁵¹. Bu durumda, eşin akıl hastalığının evlenmenin mutlak butlanına yol açabilecek, yani evlenme engeli ya da ehliyetin oluşmasını engelleyecek nitelikte olması da mümkündür. Böyle olmasına rağmen, diğer eş, TMK'nın 149'uncu maddesine dayanarak evlenmenin iptaline karar verilmesini istemişse, yani nisbî butlan davası açmışsa, hâkimin ilgili hükmün koşullarının oluşup oluşmadığını değerlendirip tarafın talebine göre koşullar oluşmuşsa evlenmenin butlanına karar vermesi yerinde olur. Hâkimin böyle bir durumda, re'sen evlenmenin mutlak butlanına karar vermesi yerinde olmaz. Çünkü buradaki mutlak butlan, borçlar hukukundaki butlan gibi hâkimin re'sen dikkate alabileceği bir hükümsüzlük hali değildir; ancak kanunda kendisine yetki verilmiş kişiler tarafından dava açıldığında hâkimin dikkate alabileceği bir durumdur.

bbb. Aldatmada

TMK'nın 150'nci maddesinde de evlenecek taraflardan birinin, diğer tarafın ve altsoyunun sağlığı için ağır tehlike oluşturan bir hastalığının bulunması halinde bunu, diğer taraftan gizlemesi durumunda (diğer tarafın bu hususta aldatıldığı durumda) evliliğin iptalinin istenebileceği hükme bağlanmıştır. Bu hükümden anlaşılacağı üzere, *aldatma* hali de nisbî butlan sebebi olarak kabul edilmiştir. Bu kapsamda, eğer

⁵⁰ Dünya Sağlık Örgütü'nün "Hastalıkların ve İlgili Sağlık Problemlerinin Uluslararası Olarak İstatiksel Sınıflandırması, 10. Revizyon- 2019 Versiyonu (International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems 10th Revision (ICD-10)- Version: 2019)'nun beşinci bölümünde "Akıl ve Davranış Bozuklukları" başlığı altında epilepsi, bir akıl hastalığı olarak kabul edilmiştir. Bkz. <https://icd.who.int/browse10/2019/en#/V>, Erişim Tarihi: 15.2.2021.

Doktrinde, epilepsiyi akıl hastalığı olarak nitelendiren görüş için bkz. OKTAY ÖZDEMİR, s. 3, 4; Yarg. 2. HD., T. 15.6.2004, E. 4941, K. 7899, (www.kazanci.com, E.T. 11.9.2020); epilepsiyi akıl hastalığı olarak nitelendirmeyen görüş için bkz. RUHİ Ahmet Cemal, Gerekçeli-Açıklamalı-İçtihatlı Türk Hukukunda Boşanma, Boşanmanın Sonuçları, Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2004, s. 90; KAÇAK Nazif, Açıklamalı-İçtihatlı Boşanma, Nafaka, Mal Rejimleri, Velayet, Kartal Yayınevi, Ankara, 2004, s. 211. Benzer yönde bkz. Yarg. 2. HD., T. 6.10.1950, E. 4946, K. 4466, (KÖMÜRCÜOĞLU Halit/ERGÜNEY Hilmi, Şahıs, Aile ve Miras Hukuku, Güney Matbaacılık, Ankara, 1951, s. 252).

⁵¹ Benzer yönde bkz. Yarg. 2. HD., T. 13.2.1954, E. 738, K. 780, (FEYZİOĞLU, s. 126).

kişinin sahip olduğu akıl hastalığı, karşı taraf ve altsoyu için ağır bir tehlike oluşturuyorsa, aldatmaya dayalı bir nisbî butlan sebebinin bulunduğu da kabul edilebilir. Bu durumda, akıl hastalığının diğer eşin ve altsoyunun sağlığı için ağır tehlike oluşturan bir hastalık olması ve bunun kendisinden gizlenmiş olması yeterli olacaktır. Bu akıl hastalığının ayrıca birlikte yaşamayı kendisi için çekilmez duruma sokacak nitelikte olması aranmayacaktır. Doktrinde, bu hüküm kapsamındaki hastalıklara çoğunlukla frengi, AIDS, bulaşıcı verem veya cüzzam gibi hastalıklar gösterilmektedir⁵². Kalıtsal yolla sonraki nesle geçme ihtimali olan bir akıl hastalığının varlığı halinde de bu hüküm kapsamında bir değerlendirme yapılabilir. Nitekim doktrinde de nesiller boyu devam edip gelen şizofreninin diğer eşten saklanması durumunda, aldatılan eşin evliliğin iptalini dava edebileceği belirtilmiştir⁵³. Yine doktrinde, gelecek nesiller için tehlikeli bazı ruh ve sinir hastalıklarının da bu kapsamda olacağını ifade eden bir görüş de bulunmaktadır⁵⁴. İsviçre Hukuku'nda da hukumuzdaki ilgili hükümle (TMK m.150) aynı olan hüküm yerine, 1998/2000 revizyonuyla "diğer eşin önemli kişisel bir niteliğinde aldatılmış olma" halinin nisbî butlan sebebi olarak kabul edilerek değişiklik yapılmasına rağmen, İsviçre doktrininde diğer eşin ve altsoyun sağlığı

⁵² AKINTÜRK/ATEŞ, s. 222; ÖZTAN, s. 613; KILIÇOĞLU, s. 72-73. Benzer yönde bkz. M. ERDEM, s. 88.

⁵³ ÖZTAN, s. 613. Benzer yönde bkz. "...Davacı-davalı erkek birleşen dava dilekçesinde, davalı-davacı kadında paranoid şizofren belirtileri bulunduğunu, bu rahatsızlığın kendisi ve altsoyu için tehlike arz ettiğini ve evlenme sırasında kendisinden gizlendiğini, eşinin önemli bir niteliğinde yanılarak evlendiğini beyan ederek, Türk Medeni Kanunu'nun 149. ve 150. maddeleri uyarınca nisbî butlan sebebi ile evliliğin iptaline karar verilmesini talep etmiştir. Dosya kapsamında bulunan ... Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hastanesinin 03.02.2016 tarihli sağlık kurulu raporunda kadının muayene tarihi itibarıyla fiil ehliyetinin tam olduğu ve aktif psikopatoloji saptanmadığı belirtilmiştir. Ancak evliliğin iptali davası yönünden mevcut rapor yetersiz olup evlilik tarihi itibarıyla herhangi bir tespit içermemektedir. O halde davalı-davacı kadında evlilik tarihi itibarıyla Türk Medeni Kanunu'nun 150/2. maddesi uyarınca davacı-davalı erkek ve altsoyunun sağlığı bakımından ağır tehlike oluşturan bir hastalık olup olmadığına dair resmi sağlık kurulu raporu alınarak sonucu uyarınca karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde eksik incelemeyle hüküm kurulması usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirmiştir. ...", Yarg. 2. HD., T. 12.2.2019, E. 2018/1389, K. 2019/967; Yarg. 2. HD., T. 12.11.2018, E. 2017/5989, K. 2018/12811, (www.kazanci.com, E.T. 11.9.2020).

⁵⁴ SAYMEN/ELBİR, s. 219; Yarg. 2. HD., T. 12.11.2018, E. 2017/5989, K. 2018/12811, (www.kazanci.com, E.T. 11.9.2020).

için tehlike oluşturan, ağır ve şifası olmayan hastalıkların aldatma kapsamında olabileceği kabul edilmektedir⁵⁵.

Burada değinilmesi gereken bir husus da “diğer eşin sağlığı bakımından ağır bir tehlike oluşturması” halinin doktrindeki çoğu görüşün ifade ettiği gibi, sadece bulaşıcı hastalıklar bakımından değerlendirilmemesi, diğer eşin ruh ve beden sağlığı bakımından tehlikeli olabilecek tüm durumların dikkate alınması gerektiğidir. Nitekim kanunkoyucu da hastalığın, sağlığı bakımından ağır bir tehlike oluşturacak kişilerin kapsamında diğer eşin de olacağını kabul etmiştir. Buna göre, kendisinden gizlenen eşin akıl hastalığı, diğer eşte psikolojik olarak ağır sonuçlara neden olabileceği; o eşin sürekli olarak ağır fiziksel şiddete maruz kalmasına neden olabileceği; bu eş bakımından da “sağlığı için ağır tehlike teşkil eden bir hastalık” olarak nitelendirilmesi doğru olacaktır. Ancak bu belirlemeyi yapacak olanların da tıp bilminde uzman olan kişiler olacağı unutulmamalıdır. Böyle bir durumda, söz konusu bu akıl hastalığının aynı zamanda bir evlenme engeli olacağı ve mutlak butlan sebebi olarak değerlendirilebileceği de göz ardı edilmemelidir⁵⁶. Bu durumda, nisbî butlan talebiyle açılmış olan bir dava olursa, hâkimin re’sen bu hususu dikkate alıp evlenmenin mutlak butlanına karar veremeyeceğine yanılma haliyle ilgili açıklamalar arasında yer verilmişti. Nitekim Yargıtay da bu durumda hâkimin re’sen mutlak butlan sebebi olduğunu dikkate alıp evliliğin mutlak butlanına karar veremeyeceğini; tarafların taleplerine göre bir sonuca varılması gerektiğini belirtmiştir⁵⁷. Yargıtay

⁵⁵ KELLER Stefan, CHK-Handkommentar zum Schweizer Privatrecht, Personen und Familienrecht Partnerschaftsgesetz, Art. 1-456 ZGB PartG, 3. Auflage, Hrsg. BREITSCHMID Peter/JUNGO Alexandra, Schulthess Juristische Medien AG, Zürich, 2016, Art. 107, kn. 4; GEISER, BSK, Art. 107, kn. 11; BUCHLER/BROZZO, Kurzkomentar, Art. 107, kn. 6.

⁵⁶ Benzer yönde bkz. FEYZİOĞLU, s. 128.

⁵⁷ “Mahkemece verilen 26.02.2015 tarihli karar, Dairemizin; 20.12.2016 tarih, 2016/20616 esas ve 2016/16240 karar sayılı ilamıyla; “Davacı-davalı erkeğin dava dilekçesinde, eşinin şizofreni hastası olduğunu, kendisi veya altsoyunun sağlığı için ağır tehlike oluşturan bu hastalığın kendisinden gizlenerek evliliğin gerçekleştiğini, aldatıldığını beyan ederek Türk Medeni Kanunu’nun 150. maddesi uyarınca nisbî butlan sebebi ile evliliğin iptaline karar verilmesini talep etmiş, davalı-davacı kadın da birleşen dava ile evlilik birliğinin temelinden sarsılması hukuki sebebine dayalı (TMK m. 166/1) boşanma talep etmiştir. Mahkemece asıl dava ve birleşen davanın kabulüyle Türk Medeni Kanunu’nun 145/3. maddesi gereğince tarafların evliliklerinin mutlak butlan sebebi ile iptaline karar verilmiştir. Hâkim talepten faz-

başka bir kararındaysa, yerinde olmayarak, davacının talebinin akıl hastalığına dayalı boşanma olmasına rağmen, hâkimin şartlar gerçekleşmişse evliliğin feshine karar vermesi gerektiğini belirtmiştir⁵⁸. Ancak Yargıtay'ın bu tutumunun hem taleple bağlılık ilkesiyle bağdaşmadığı hem de butlanla ilgili hükme (TMK m.156) açık aykırılık oluşturduğu ifade edilmelidir.

bb. Evlilik Sırasındaki Geçici Ayırt Etme Gücü Kaybında

Akıl hastalığının TMK'nın 148'inci maddesi çerçevesinde bir etkinin olup olamayacağı evliliğin kurulmasına ilişkin açıklamalar arasında değerlendirilmiştir. Bu kapsamda, eşin, zaman zaman ayırt etme gücünün yokluğuna sebep olan, demans hastalığının başlangıcında olduğu gibi bir akıl hastalığının bulunduğu ve ayırt etme gücünün yokluğunun evlilik töreni sırasında da nüksettiği durumlarda, geçici sebeple ayırt etme gücünden yoksun olan bu eşin TMK'nın 148'inci maddesine göre evlenmenin iptalini dava edebilmesinin mümkün olduğu burada da

---

lasına veya başka bir şeye karar veremez (HMK m. 26). Mutlak butlan sebebi ile açılmış bir dava bulunmadığı halde talepten farklı olarak Türk Medeni Kanunu'nun 145/3. maddesi uyarınca evliliğin iptaline karar verilmesi doğru olmadığı, taraflarca temyiz edilmemiş olsa bile, yasaya açık aykırılık bulunması hallerinde hükmün bozulabileceği (HUMK m. 439/2), o halde mahkemece yapılacak iş davacı-davalı erkeğin davası yönünden, delillerin nisbî butlan sebebi ile (TMK m. 150/3) evliliğin iptali davası yönünden değerlendirilerek sonucu uyarınca karar verilmesi, davacı-davalı kadın tarafından açılan boşanma davasında ise, erkeğin açtığı nisbî butlan sebebi ile evliliğin iptali davasının, boşanma davası açısından beklentici sorun oluşturacağı gözetilerek, boşanma davasının tefrik edilerek erkeğin açtığı nisbî butlan sebebi ile evliliğin iptali davasının sonucu beklendikten sonra boşanma davası hakkında olumlu ya da olumsuz karar verilmesi" gerektiği yönünde bozulmuş, mahkemece de Dairemizin bozma ilamına uyulmuş, mahkemece kadının boşanma davası tefrik edilmiş, erkeğin nisbî butlan sebebiyle evliliğin iptali davasının ise reddine karar verilmiştir. ...", Yarg. 2. HD., T. 12.11.2018, E. 2017/5989, K. 2018/12811, (www.kazanci.com, E.T. 11.9.2020). Benzer yönde bkz. İKİZLER, s. 238.

⁵⁸ "...Medeni Kanun'un 112/2. maddesi; karı kocadan biri evlenme merasiminin icrası sırasında bir akıl hastalığı veya daimî bir sebep neticesi mümeyyiz değilse evlenmenin butlanını isteyebileceğini hükme bağlamıştır. Taraflar 9.5.2000'de evlenmiş dava ise 30.6.2000'de açılmıştır. Davacı eşinin akıl hastası olduğunu ileri sürerek boşanmaya karar verilmesini istemiştir. Olayları açıklamak taraflara, onun hukuki nitelendirilmesi ise hâkime ait bulunmaktadır. Davalının akıl hastası olduğu ve tedavisinin mümkün olmadığı Karabük Devlet Hastanesinin 15.9.2000 ve Bakırköy Ruh ve Sinir Hastanesi'nin 2.11.2000 günlü raporları ile sabittir. Mahkemece delillerin bu çerçevede değerlendirilip evliliğin feshine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde boşanmaya hükmedilmesi usul ve yasaya aykırıdır. ...", Yarg. 2. HD., T. 29.11.2001, E. 15644, K. 16807, (www.kazanci.com, E.T. 26.9.2020).

ifade edilmelidir. Bu durumda bu eşin dava açma hakkı, evlenme sırasında geçici olarak ayırt etme gücünden yoksun olduğunu öğrendiği tarihten başlayarak altı ay ve her halde evlenmenin üzerinden beş yıl geçmekle düşecektir (TMK m.152).

cc. Yasal Temsilcinin İzninin Yokluğunda

Akıl hastalığının evlilik kurulurken TMK'nın 127'nci maddesi çerçevesinde yasal temsilcinin izni bakımından bir etkisinin olup olamayacağı evliliğin kurulmasına ilişkin açıklamalar arasında değerlendirilmiştir. Kısıtlı akıl hastası kişinin, ayırt etme gücüne sahip olması halinde, akıl hastalığı evlenmeye engel bir akıl hastalığı (TMK m.133) oluşturuyorsa, yasal temsilcisinin rızasıyla evlenebileceği yukarıda belirtilmişti⁵⁹. Sonuçta, kısıtlı kişinin akıl hastalığı, ayırt etme gücünü ortadan kaldırıyor ya da ayırt etme gücünü ortadan kaldırmasa da evlenmeye engel nitelikteyse, o kişinin yasal temsilcisinin (vasisinin) rızası hiçbir rol oynamayacaktır⁶⁰. Yasal temsilcinin rızasının alınabileceği durumlar bakımından, kısıtlı kişinin bu rıza olmadan evlenmesi halinde, izni alınmayan yasal temsilci, TMK'nın 153'üncü maddesine göre evlenmenin iptalini dava edebilir; ancak kısıtlı kişinin kısıtlı olmaktan çıkması halindeyse evlenmenin iptaline karar verilemez.

2. Evliliğin Boşanmayla Sona Ermesi Bakımından

a. Akıl Hastalığına Dayalı Boşanma Sebebi

TMK'nın 165'inci maddesinde akıl hastalığı özel ve nisbî bir boşanma sebebi olarak kabul edilmiştir. Akıl hastalığının bir boşanma sebebi olarak kabul edilmesinin, eşlerin evlilik kurulurken karşılıklı vaatlerinde belirtmiş oldukları "hastalıkta ve sağlıkta" birlikte olacaklarına dair sözleriyle çelişki oluşturduğu ve eşlerin karşılıklı vaatlerindeki hastalığın sadece fiziki bir rahatsızlık olarak nitelendirilemeyeceği söylenebilir. Hatta eşlerin hastalıkta ve sağlıkta birlikte olmayı vaat ettikleri evlilik birliğinin akıl hastalığına dayalı olarak boşanmayla sonlandırılmasının kabul edilmesinin ahlaka aykırı ve vicdanları rahatsız eden bir

⁵⁹ ÖZTAN, s. 1277-1278.

⁶⁰ Benzer yönde bkz. FEYZİOĞLU, s. 144.

durum olduğu da ifade edilebilir⁶¹. Ayrıca bu şekilde bir hastalığı olan eşin terkedilerek kendi kaderiyle baş başa bırakılmaması, hatta daha çok ilgilenilip bakılması ve gözetilmesi gerektiği de diğer eş için hem ahlaki hem de vicdani bir görevdir de denilebilir. Ancak diğer eşin aşırı zahmet ve özveri gerektiren bir hayata mahkûm edilmesi de vicdanları rahatsız etmektedir. Nitekim, diğer eşin menfaatlerini de bu noktada değerlendiren kanunkoyucu, sadece akıl hastalığı bakımından bunu kabul ederek, tarafların menfaatlerini dengelemek istemiştir. Doktrinde bu gerekçe yanında, çocukların sağlıklı bir ortamda yetiştirilmesinin gerekliliği de ileri sürülmüştür⁶².

aa. Koşulları

TMK'nın 165'inci maddesine göre, *“Eşlerden biri akıl hastası olup da bu yüzden ortak hayat diğer eş için çekilmez hâle gelirse, hastalığın geçmesine olanak bulunmadığı resmi sağlık kurulu raporuyla tespit edilmek koşuluyla bu eş boşanma davası açabilir”*⁶³. Bu hüküm doğrultusunda, akıl hastalığının bir boşanma sebebi olabilmesi için üç şartın gerçekleşmiş olması gereklidir: Eşlerden birinin akıl hastası olması ve hastalığının evlilik sırasında var olması, akıl hastalığının iyileşmeyeceğinin resmi sağlık kurulu raporuyla tespit edilmiş olması, akıl hastalığı sebebiyle diğer eş için ortak hayatın çekilmez hale gelmiş olması.

⁶¹ Benzer yönde bkz. ARSEBÜK Esat, Medeni Hukuk, Cilt: II, Aile Hukuku, Recep Ulusoğlu Basımevi, Ankara, 1940, s. 744; KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 171; BERKİ Şakir, Medeni Hukuk: Umumi Esaslar Şahıs ve Aile Hukuku, 2. Bası, Yargıçoğlu Matbaası, Ankara, 1969, (Medeni Hukuk), s. 150.

⁶² AKGÜN Zerrin, Boşanma Hukuku, Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul, 1949, s. 68; KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 171-172. Benzer yönde bkz. ESEN, s. 138; SAYMEN/ELBİR, s. 252; ÇAKICI GERÇEK, Leyla: Akıl Hastalığı Nedeni ile Boşanma Üzerine Bir Araştırma, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 1999, (<http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/TEZ/34655.pdf>), E.T. 28.08.2020), s.22.

⁶³ 743 sayılı Medeni Kanun'un 133'üncü maddesinde ise şu şekilde düzenlenmiştir: *“Karı kocadan biri üç seneden beri devam eden bir akıl hastalığına duçar olup da bu hastalık müşterek hayatın devamını diğer taraf için çekilmez hale koymuş ve şifası kabil olmadığı dahi ehli hibre tarafından tasdik edilmiş bulunursa o taraf, her zaman boşanma davasında bulunabilir.”*

aaa. Evlilik Sırasında Eşlerden Birinin Akıl Hastalığı Bulunmalıdır

Eşlerden birinin akıl hastalığının evlilik sırasında var olması demek, akıl hastalığının evlendikten sonra ortaya çıkmış olması demek değildir. Önemli olan boşanma davasının açıldığı sırada akıl hastalığının var olmasıdır⁶⁴. Akıl hastalığının evlenmenin kurulduğu sırada var olması halindeyse, bu hastalığın evlenmeye engel bir hastalık olmasıyla birlikte, bu durum hem mutlak butlan sebebi hem de boşanma sebebi olarak değerlendirilebilecektir⁶⁵. Çünkü butlanına hükmedilinceye kadar gerçekleşmiş olan evlilik, geçerli bir evlenmenin doğurduğu bütün sonuçları doğuracaktır (TMK m.156). Dolayısıyla nasıl ki geçerli kurulmuş bir evlenmenin sona erdirilmesine yönelik boşanma davası açılabilirken, bu durumda da boşanma davasının açılabilceğini kabul etmek yerinde olur⁶⁶. Hatta akıl hastalığı sebebiyle açılan boşanma davasının

⁶⁴ Benzer yönde bkz. DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 117, kn. 626; YALÇINKAYA Namık/KALELİ Şakir, Boşanma Hukuku, 2. Cilt, THK Basımevi, Ankara, 1987, s. 1063; EROL, s. 128.

⁶⁵ DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 117, kn. 626; YALÇINKAYA/KALELİ, s. 1063-1064; ÇAKICI GERÇEK, s. 27; EROL, s. 128. ÖZTAN, s. 675; "... Bu nedenle, mahkemece, tarafların iddia ve savunmaları doğrultusunda ehliyetsiz olduğu iddia edilen kişiye ait askerlik belgeleri, tüm doktor raporları, hasta gözlem (müşahade) kâğıtları, film grafipleri ve reçeteler eksiksiz getirtilerek davalının "evlenme tarihinde" sürekli bir sebeple ayırt etme gücünden yoksun bulunup bulunmadığı veya evlenmeye engel derece akıl hastası olup olmadığı hususunun Adli Tıp Kurumu ilgili ihtisas kurulundan rapor alınmak suretiyle tespiti; bu doğrultuda mutlak butlan sebebi mevcutsa kamu düzeni düşüncesi ile herhangi bir süreye tabi olmayan bu davanın kabulü, aksi hâlde davacının ikinci kademe isteği olan boşanma davası yönünden delillerin değerlendirilmesi olmalıdır. ...", Yarg. HGK, T. 15.11.2018, E. 2017/2-2672, K. 2018/1717, (www.kazanci.com, E.T. 14.9.2020).

⁶⁶ Aynı yönde bkz. HATEMİ/KALKAN OĞUZTÜRK, s. 120, kn. 35; "Davacı koca tarafından davalı kadının akıl hastası olduğundan bahisle 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 165. maddesi yasal dayanağı ile boşanma davası açılmıştır. Yargılama sırasında davalı kadının şizofren hastası olduğu, hastalığın daoranış iradesini ortadan kaldırdığı ve bu hastalığın 10 yıllık bir süreden beridir devam ettiği hususunda rapor alınmıştır. Mahkemece, davalı kadının duçar olduğu akıl hastalığının evlenme akdinin yapıldığı sırada da var olduğundan bahisle davanın reddine karar verilmiştir. Türk Medeni Kanunu'nun 145/3. maddesi uyarınca, akıl hastalığı, evlenme akdinin mutlak butlanla batıl olduğu hallerden olmasına karşın, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 156. maddesinde, mutlak butlan hâlinde bile evlenmenin, hâkimin kararına kadar geçerli bir evliliğin bütün sonuçlarını doğuracağı düzenlenmiştir. Öyleyse davalı kadının evlilik akdinin icrası sırasında da akıl hastası olmasının, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 165. maddede yer alan akıl hastalığına dayalı boşanma davası açılmasına engel oluşturmayacağı ortadadır. Hal böyle olunca da-

sonucunda hâkimin boşanmaya karar vermesiyle ve bu kararın kesinleşmesiyle evliliğin sona ermesi halinde, her ne kadar bu akıl hastalığı bir mutlak sebebini oluştursa da artık bu evliliğin akıl hastalığı sebebiyle butlanı dava edilemeyecektir⁶⁷. Doktrinde bir görüşse, evlenmenin butlanından önce, boşanmayla sona ermesi halinde, sadece savcının dava hakkını kaybedeceğini; evliliğin ortadan kalkmasına rağmen ilgili şahısların butlana karar verilmesini istemek hakkına sahip olduğunu belirtmiştir⁶⁸

Kanaatimizce akıl hastalığının bir boşanma sebebi olarak değerlendirilmesi için, evlendikten sonra ortaya çıkması gerekli olmamakla birlikte, doktrinde bir görüş bunun aksini savunmaktadır. Ancak bu görüşün de kendi içinde fikir birliği sağladığı söylenemez. Şöyle ki, bu görüşü savunan yazarlardan bazıları, akıl hastalığının bir boşanma sebebi olabilmesi için evlilikten sonra ortaya çıkmış bir akıl hastalığı olması gerektiği hususunu, sadece akıl hastalığının aynı zamanda evlenmeye engel teşkil eden bir akıl hastalığı olması haline hasrederlerken⁶⁹; bazıları da akıl hastalığının bir boşanma nedeni olabilmesi için kesin bir evlenme engeli niteliğinde olup olmadığına bakılmaksızın evlilikten sonra ortaya çıkması gerektiğini ifade etmiştir⁷⁰. Doktrindeki başka bir görüş

---

vacı tarafından 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 165. madde uyarınca açılan boşanma davasının kabulüne karar vermek gerekirken, yazılı şekilde davanın reddine karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup, hükmün bozulması gerekmiştir. ...", Yarg. 2. HD., T. 6.11.2014, E. 7237, K. 21913, (www.kazanci.com, E.T. 12.9.2020). Aksi yöndeki karar için bkz. Yarg. 2. HD., T. 29.11.2001, E. 15644, K. 16807, (www.kazanci.com, E.T. 26.9.2020).

⁶⁷ Bu hususta artık butlan davası açmakta menfaat bulunmadığı ve "ilgili" sayılabilmenin mümkün olmadığı gerekçeleriyle aynı yönde bkz. HATEMİ/KALKAN OĞUZTÜRK, s. 121, kn. 39.

⁶⁸ TEKİNAY, s. 135.

⁶⁹ AKINTÜRK/ATEŞ, s. 259 (Evlenme sırasındaki evlenmeye engel nitelikteki akıl hastalığının ancak mutlak butlan sebebi olabileceği görüşünde); KILIÇOĞLU, s. 105-106 (Evlenme sırasında evlenmeye engel nitelikte bir akıl hastalığının varlığının evlenmenin butlanı sebebini oluşturacağı; ancak evlendiği eşinin evlenmeye engel derecede akıl hastası olduğunu bilen veya bunu evlendikten sonra öğrenip de butlan davası açmayan eşin akıl hastalığına dayalı olarak boşanma davası açabileceği görüşünde); M. ERDEM, s. 119-120 (Evlenmeden önceki akıl hastalığı, evlenmeye engel olmayacak nitelikte ise boşanma davasına konu olabileceği görüşünde).

⁷⁰ ÖZKAN Zülfikar, Türkiye'de Boşanmaların Sebep ve Sonuçları, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, 1989, s. 81.

de evlilikten önce başlamış ve var olan akıl hastalığının ancak ayırt etme gücünden yoksunluğuna da sebep olması halinde mutlak butlan sebebi olacağını, boşanma sebebi olamayacağını belirtmiştir⁷¹.

Eşlerin evliliğin butlanı, olmazsa boşanmaya karar verilmesi şeklinde açtığı davalar bakımından da öncelikle evliliğin butlanının mümkün olup olmadığının sonuçlandırılması gerekecektir. Yargıtay böyle bir durumda taleplerin ayrılması gerektiğine, açılan evliliğin butlanı davasının, boşanma davası açısından bekletici sorun oluşturacağını; evliliğin butlanı davasının tefrik edilerek sonucu beklendikten sonra boşanma davası hakkında olumlu ya da olumsuz karar vermek gerekeceğini belirtmiştir⁷².

Benzer yönde bkz. ÇANDARLI Zahid/BERKİ O. Fazıl, Medeni Kanun ve Devletler Hususi Hukukunda Boşanma Ayrılık ve Buna M. Tedair Yargıtay Kararları, Güney Matbaası, Ankara, 1949, s. 72; ÇANDARLI Zahit, Boşanma Sebeplerinden Akıl Hastalığı, (I), Ankara Barosu Dergisi, Cilt: 6, Sayı: 73-74, Mayıs-Haziran 1950, s. 15; OĞUZOĞLU H. Cahit, Medeni Hukuk II, Aile Hukuku, 5.Bası, Yeni Desen Matbaası, Ankara, 1963, s. 104; ÖZUĞUR Ali İhsan, Evlilik Birliğini Sona Erdiren Nedenler, Boşanma ve Ayrılık, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2000, s. 208, (Bu yazarlar evlenmeden önceki akıl hastalığının mutlak butlan, evlenmeden sonraki akıl hastalığının boşanma sebebi olacağını ifade etmişlerdir); ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, s. 900 (Bu görüş ayrıca evlenmeden önceki akıl hastalığının evlendikten sonra da devam etmesi durumunda akıl hastalığına dayalı boşanmanın diğer koşullarını da sağlaması şartıyla eşin dilerse butlan dilerse boşanma davası açabileceğini de belirtmiştir. Bkz. ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, s. 901); ŞANVER Şerafettin, Boşanma Davaları El Kitabı, Evliliğin Kırmızı Çizgileri, Bilge Yayınevi, Ankara, 2008, s. 58-59, (Bu görüş, akıl hastalığı sebebine dayalı boşanma davasıyla birlikte butlan davasının da açılması halinde, boşanma davasının butlan davasının sonucunu beklemesi gerektiğini belirtmiştir).

⁷¹ BERKİ, Medeni Hukuk, s. 150, dn. 2.

⁷² "Asıl dava boşanma, karşılık dava mutlak butlan hukuksal nedenine dayalı evlenmenin iptali istemine ilişkindir. Mutlak butlan sebebi olarak davacının evlenme sırasında ayırt etme gücünden yoksun ve evlenmeye engel olacak derecede akıl hastası olduğu gösterilmiştir. Davacı-davalı kocanın kısıtlanmasına ilişkin vesayet dosyasında alınan raporda belirtilen hastalık nedeniyle davalıya vasi tayini gerektiği bildirilmiştir. Alınan bu rapor davalının evlenme tarihindeki durumuyla ilgili bir bilgiyi içermemektedir. Akıl hastalığı kural olarak kesin evlenme engellerinden biridir. Ancak bu engel her türlü akıl hastalığını kapsamamaktadır. Mevcut akıl hastalığının evlenme bağlamında herhangi bir sakınca doğurmayacağı resmi sağlık kurulu raporuyla belgelendiği takdirde, bu hastalığa yakalanmış olan bir kişinin evlenmesine engel bulunmamaktadır. Evlenme tarihinden önce vesayet dosyasında alınan rapor davacının evlenme tarihi itibarıyla evlenmesine engel olacak şekilde akıl hastalığının bulunup bulunmadığına ilişkin bir bilgiyi içermemektedir. Davacı-davalı kocanın evlenme aktinin yapıldığı tarihte sürekli bir sebeple ayırt etme gücünden yoksun olup olmadığı ve

Hangi akıl hastalıklarının boşanma sebebi olarak kabul edileceği hâkimin takdirinde olacaktır. Hâkim, bu hususta tıp bilminde bu konuda uzman kişilerden yardım alacaktır. Gerekirse mahkeme, sunulmuş olan raporun haricinde, kendisi bilirkişi tayini yoluna giderek, kişinin akıl hastalığının bulunup bulunmadığını; akıl hastalığının bulunması halinde, bunun kişinin yaşantısına, özellikle evliliğine etkisinin ne olacağını tespit edilmesini isteyebilir. Doktrindeki bir görüş, ilaçla kontrol altına alınamayan ve kişinin bütün ruhsal ve bedensel görevlerini yerine getiremez hale getiren nöbetlerin, karakter bozukluğuna dayanan psikopat hallerin ve ayrıca ağır kişilik ve karakter bozukluklarının bir arada olması halinde alkol ve ilaç bağımlılığı hallerinin de 165'inci madde kapsamında olacağını belirtmiştir⁷³. Epilepsiye ilişkin olarak bir görüş de epilepsiyi evlenmeye engel bir akıl hastalığı olarak değerlendirmekle birlikte, bunun kanundaki diğer koşulları da sağlaması şartıyla bir boşanma sebebi olarak değerlendirilebileceğini ifade etmiştir⁷⁴. Son zamanlarda en sık karşılaşılan bir hastalık olan ve demansın bir türü olan alzheimer hastalığının bir akıl zayıflığı hali mi yoksa bir akıl hasta-

---

evlenmeye engel olacak derecede akıl hastalığının bulunup bulunmadığı hususu belirlenerek karar verilmelidir. Davalı-davacı kadın tarafından açılan mutlak butlan sebebiyle evliliğin iptali davası, boşanma davası açısından bekletici sorun oluşturur. Mutlak butlan sebebiyle evliliğin iptali davasının tefrik edilerek sonucu beklendikten sonra boşanma davası hakkında olumlu ya da olumsuz karar vermek gerekir. ...", Yarg. HGK, T. 13.5.2015, E. 2-167, K. 1328; Yarg. 2. HD., T. 28.5.2012, E. 2011/18124, K. 2012/14211, (www.kazanci.com, E.T. 14.9.2020).

⁷³ ÖZTAN Bilge, Aile Hukuku, 6. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2015, s. 675-676. Benzer yönde bkz. ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, s. 901.

⁷⁴ OKTAY ÖZDEMİR, s. 3, 4. Yargıtay da epilepsiyi ancak kanundaki (TMK m. 165'teki) diğer koşulların da varlığının kanıtlanması halinde bir boşanma sebebi olarak kabul etmektedir. Bkz. "...Davalının "temporal tipte epilepsi (sara)" hastası olduğu anlaşılmaktadır. Eşlerden birinde bu hastalığın varlığı başlı başına bir boşanma sebebi değildir. Davalının hastalığının tedavisinden kaçındığına dair bir delil olmadığı gibi, alınan raporda ruhsal bakımdan evliliği, yürütebilecek yeterliğe sahip olduğu da belirlenmiştir. Davalının sara hastası olması dışında evlilik birliğini temelinden sarsacak ve müşterek hayatın devamına imkân bırakmayacak nitelikte başkaca somut bir hadisenin varlığı ortaya konulmamıştır. O halde, davanın reddi gerekir. ...", Yarg. 2. HD., T. 15.6.2004, E. 4941, K. 7899, (www.kazanci.com, E.T. 11.9.2020).

Epilepsinin bir akıl hastalığı olmadığı yönünde bkz. RUHİ, s.90; KAÇAK, Boşanma, Nafaka, Mal Rejimleri, Velayet, s. 211. Benzer yönde bkz. Yarg. 2. HD., T. 6.10.1950, E. 4946, K. 4466, (KÖMÜRCÜOĞLU/ERGÜNEY, s. 252).

lığı hali mi olduğu konusunda kesin bir sonuç bulunmamaktadır⁷⁵. Doktrinde bir görüş, alzheimer hastalığını boşanma sebebi olabilecek bir akıl hastalığı olarak değerlendirmektedir⁷⁶. İsviçre Hukuku'nda da demans hatta yaşlılık bunması da akıl hastalığı (zihinsel rahatsızlık) kapsamında değerlendirilmekte; ancak yerinde olarak demansın türüne göre (ciddi, şiddetli, orta, hafif), her somut olay bakımından ayrıca değerlendirilmesi gerektiği; bunun bir akıl hastalığı (zihinsel rahatsızlık) mı yoksa akıl zayıflığı mı olduğunun tespit edilmesinin gerekli olduğu da ifade edilmektedir⁷⁷.

bbb. Akıl Hastası Eşin Hastalığının İyileşemeyeceği Resmi Sağlık Kurulu Raporuyla Tespit Edilmiş Olmalıdır

Akıl hastalığının iyileşemeyeceğinin resmi sağlık kurulu raporuyla tespit edilmiş olması demek, tıp biliminin tedavi edemediği bir akıl hastalığının bulunması demektir. Söz konusu sağlık kurulu raporunda, hastalığın tedavisinin mümkün olmadığı kesin bir dille belirtilmiş olması gereklidir⁷⁸. Hastalığa ilişkin alınan raporda, hastalığın seyri sebebiyle

⁷⁵ Dünya Sağlık Örgütü'nün "Hastalıkların ve İlgili Sağlık Problemlerinin Uluslararası Olarak İstatiksel Sınıflandırması, 10. Revizyon- 2019 Versiyonu (International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems 10th Revision (ICD-10)- Version: 2019)'nun beşinci bölümünde "Akıl ve Davranış Bozuklukları" başlığı altında alzheimer, bir akıl hastalığı olarak kabul edilmiştir. Bkz. <https://icd.who.int/browse10/2019/en#/V>, Erişim Tarihi: 15.2.2021.

⁷⁶ EŞSİZ Ömer Övünç, Demansın Hukuki Boyutları, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2012, s. 165.

⁷⁷ HOTZ, Kurzkommentar, Art. 16, kn. 5-6; FANKHAUSER, BSK, Art. 16, kn. 29.

⁷⁸ AKINTÜRK/ATEŞ, s. 260; YALÇINKAYA/KALELİ, s.1074-1075; "... (...) nolu 02.05.2013 tarihli sağlık kurulu raporunda "(...)'m hastalığı sürekliidir. İyileşme ve alevlenme dönemleri ile seyredir. Hastalığın alevlenme dönemlerinde evlilik birlikteliğini çekilmez kılabilir, ancak, düzenli tedavi ve sosyal destekle nüks dönemleri önenebilir" demektir. ... 11.02.2014 tarihli (...) nolu Sağlık Kurulu raporunda ise, "(...)'m 1 yıl sonra kontrol kaydı ile vasi tayini gerekmediği" bildirilmiştir. ... Vesayet kararının kaldırılmasına esas olan 11.02.2014 tarihli rapor uyarınca, (...) 'm hastalığının geçmesine olanak bulunmadığı söylenemez. Hal böyle olunca, boşanma kararına dayanak yapılan Samsun Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hastanesinin 02.05.2013 tarihli raporunun hüküm vermeye yeter nitelikte olmadığı anlaşılmaktadır. Mahkemece, davalı (...) 'm akıl hastalığının geçmesine olanak bulunup bulunmadığı yönünün araştırılması için her iki rapor arasındaki çelişkinin giderilmesi yönünde bir kez de Adli Tıp Kurumundan rapor alınarak sonucu itibarıyla karar verilmesi üzere hükmün bozulması gerekmektedir.", Yarg. 2. HD., T. 22.10.2014, E. 10031, K. 20515, (www.kazanci.com, E.T. 20.9.2020).

iyileşme ümidinin varlığından bahsedilmiş olması, iyileşme konusunda yeterli bir veri olarak değerlendirilemeyecektir⁷⁹. Ayrıca hastalığın seyri-
ninin geciktirilmesi veya etkilerinin hafifletilmesi durumunda da iyileş-
menin varlığından bahsedilemeyecektir⁸⁰. Doktrinde iyileşme imkânı
olmayan akıl hastalıklarına örnek olarak şizofreni ve paranoya örnek
gösterilmektedir⁸¹.

Eşin akıl hastalığı sebebiyle vesayet altına alınmasında kullanılan
raporun TMK'nın 165'nci maddesi kapsamında istenilen raporun unsur-
larını taşımayacağı da belirtilmelidir⁸².

ccc. Akıl Hastalığı Sebebiyle Diğer Eş İçin Ortak Hayat Çekilmez Hale Gelmelidir

Akıl hastalığı sebebiyle diğer eş için ortak hayatın çekilmez hâle
gelmesi, hâkimin takdir edeceği bir husustur ve bu sebeple akıl hastalığı
nisbî bir boşanma sebebi olarak değerlendirilmektedir. Ortak hayatın
çekilmez hale gelmesiyle kastedilen, hasta olmayan eşten ortak yaşamı
devam ettirmesini istemenin hakkaniyete aykırılık oluşturması; eşin akıl
hastalığının eşler arasındaki manevi birliğin yok olmasına neden olma-
sıdır⁸³.

İyileşmenin mümkün olmamasının kesin olmasa da kuvvetli ihtimal içinde görüldüğü durumlarda da bu şartın gerçekleşmiş kabul edilmesi gerektiği yönünde bkz. TEKİNAY, s.240; ATAAY Aytekin, Medeni Hukuk, Uygulama Çalışmaları I, Genel Teori (Umumi Esaslar, Şahıslar Hukuku ve Aile Hukuku, 2. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1966, (Medeni Hukuk), s. 50. Aksi görüş için bkz. YALÇINKAYA/KALELİ, s. 1075.

⁷⁹ ÖZTAN, s. 678; YALÇINKAYA/KALELİ, s. 1075; EŞSİZ, s. 166. Benzer yönde bkz. SAYMEN/ELBİR, s. 253.

⁸⁰ SAYMEN/ELBİR, s. 253; ÖZTAN, s. 678; EŞSİZ, s. 166-167.

⁸¹ AKINTÜRK/ATEŞ, s. 260; EROL, s. 131; ÖZUĞUR, s. 208.

⁸² "... Davalıya vasi tayin edilmiş ise de vesayet altına alınma ile ilgili raporun Türk Medeni Kanunu'nun 165. maddesinde yazılı unsurları taşımadığı anlaşılmaktadır. Bu sebeple vesayet dosyasının celbi ile Adli Tıp Kurumundan davalının hastalığının, ortak hayatın diğer eş yönünden çekilmez hale getirip getirmeyeceği, hastalığın geçmesine olanak bulunup bulunmadığı hususlarında mütalâa alınıp sonucuna göre karar verilmesi gerekir. Bu yön gözetilmeden hüküm tesisi doğru görülmemiştir. ...", Yarg. 2. HD., T. 10.3.2003, E. 2052, K. 3199, (www.kazanci.com, E.T. 18.9.2020).

⁸³ ÇANDARLI/BERKİ, s. 74; AKİPEK İlhan, Mukayeseli Hukuk Bakımından Boşanma Sebepleri, Güney Matbaacılık, Ankara, 1952, s. 54; KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 172;

Doktrinde, ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksun olma hali; eşin, diğer eşin hayatının devamı ve sağlığı için tehlike oluşturabilecek, onu sürekli bir korku altına sokabilecek saldırılarda bulunması hali; eşin akıl hastalığının sürekli olarak bir sağlık kurumunda tedavi ve bakım altında bulundurulmasını gerektirmesi hali, diğer eş için ortak hayatı çekilmez hale getiren sebepler olarak değerlendirilmektedir⁸⁴. Ayrıca doktrinde, doğacak çocukların bedeni ve fikri gelişimi ve hastalığın gelecek nesillere geçme tehlikesinin bulunması ihtimalinde, müşterek hayatın çekilmez hale gelmesini beklemeden boşanmaya karar verilmesi gerektiği ifade edilmektedir⁸⁵.

Aklıl hastalığının evliliği çekilmez hale getirip getirmediğini hâkim, somut olayın koşullarını ve hastalığın geçmesine olanak bulunmadığının tespit edildiği sağlık kurulu raporunu dikkate alarak değerlendirecektir. Çekilmezlik hususu, tıp uzmanlarının değil, bir hukukçu olan hâkimin tespit etmesi gereken bir husustur. Yargıtay'ın çekilmezlik hususunu, sağlık kurulu raporunun dışında, hâkimin değerlendirmesi gereken bir husus olduğunu belirten yerinde kararlarının yanında⁸⁶; bu

---

YALÇINKAYA/KALELİ, s. 1080; ARSLAN Yusuf, Boşanma Davaları, Balkanoğlu Matbaacılık, Ankara, 1970, s. 72; ÇAKICI GERÇEK, s. 40.

⁸⁴ BERKİ, Medeni Hukuk, s. 150; SAYMEN/ELBİR, s. 253-254; YALÇINKAYA/KALELİ, s. 1080; ARSLAN, s. 72; AKINTÜRK/ATEŞ, s. 260; ŞANVER, s. 59; ÇAKICI GERÇEK, s. 40-41; EŞSİZ, s. 169; KAÇAK, Boşanma, Nafaka, Mal Rejimleri, Velayet, s. 213-214; İNAL, Nihat: Nişanlanma, Evlenme, Mal Rejimi, Boşanma, Velayet, Nafaka ve Eşya Davaları, Kartal Yayınevi, Ankara 2003, s. 310-311.

⁸⁵ ÇANDARLI, s. 18; ERDEM Sabri, Yerli-Yabancı İlimi ve Kaza İçtihatlarla Aile Hukuku (Evlenme-Boşanma-Nafaka), İstanbul Matbaacılık, İstanbul, 1966, s. 168; EROL, s. 134. Benzer yönde bkz. ÇANDARLI/BERKİ, s. 74.

⁸⁶ "...Türk Medeni Kanunu'nun 165. maddesi uyarınca, eşlerden biri akıl hastası olup da bu yüzden ortak hayat diğer eş için çekilmez hale gelirse, hastalığın geçmesine olanak bulunmadığı resmi sağlık kurulu raporuyla tespit edilmek koşuluyla bu eş boşanma davası açabilir. Toplanan delillerle, davalının akıl hastalığının davacı eş için müşterek hayatı çekilmez hale getirdiği kanıtlanmamıştır...", Yarg. 2. HD., T. 29.4.2010, E. 2009/5912, K. 2010/8623; Yarg. 2. HD., T. 5.3.2014, E. 2013/22120, K. 2014/4922; "...Davalının ruhsal rahatsızlığı ve bu hastalığın geçmesine tıbben olanak bulunup bulunmadığı resmi sağlık kurulu raporu ile tespit edilmeden, çekilmezlik unsurunun sadece tanık beyanlarıyla tespiti yoluna gidilemez. Akıl hastalığının evlilik birliğini diğer eş bakımından çekilmez hale getirip getirmeyeceği hastalığın türü ve derecesiyle de yakından ilgilidir. Bu bakımdan "çekilmezlik" olgusu tıbbi tanıya da bağlıdır. Öyleyse, davalının tam teşekküllü resmi sağlık kurumuna sevk edilip, davalıda mevcut akıl hastalığının geçmesine olanak bulunup bulunmadığı resmi sağlık kurulu raporu ile belirlenmeli ve hastalığın evlilik birliğini çekilmez hale getirip ge-

hususun tespitini tıp bilimi uzmanlarının alanına dahil ettiği yerinde olmayan kararları da vardır⁸⁷.

tirmediği hususu buna göre değerlendirilmelidir. ...”, Yarg. 2. HD., T. 3.7.2014, E. 4579, K. 15431; “... Boşanma davasında, davalının durumu hakkında bir rapor alınmamıştır. Davalının ruhsal rahatsızlığı ve bu hastalığın geçmesine tıbben olanak bulunup bulunmadığı resmi sağlık kurulu raporu ile tespit edilmeden, çekilmezlik unsurunun sadece tanık beyanlarıyla tespiti yoluna gidilemez. Akıl hastalığının evlilik birliğini diğer eş bakımından çekilmez hale getirip getirmeyeceği, hastalığın türü ve derecesiyle de yakından ilgilidir. Bu bakımdan “çekilmezlik” olgusu tıbbi taniye da bağlıdır. Öyleyse, davalının tam teşekküllü resmi sağlık kuruluşuna sevk edilip, davalıda mevcut akıl hastalığının geçmesine olanak bulunup bulunmadığı resmi sağlık kurulu raporu ile belirlenmeli ve hastalığın evlilik birliğini çekilmez hale getirip getirmediği hususu buna göre değerlendirilmelidir...”, Yarg. 2. HD., T. 19.6.2018, E. 2016/20096, K. 2018/7542, (www.kazanci.com, E.T. 12.9.2020). Bir Yargıtay kararının karşı oy yazısında da çekilmezlik hususunun tıp uzmanlarının değil, bir hukukçu olan hâkimin tespit etmesi gerektiği yerinde bir şekilde ifade edilmiştir. Bkz. “...KARŞI OY YAZISI: Akıl hastalığı sebebiyle açılan boşanma davasında yerel mahkeme çekilmezlik koşulu konusunda sadece Adli Tıp Kurumu raporuna dayanarak boşanma kararı vermiştir. Çekilmezlik koşulunu belirlemek uzmanlara değil hukukçulara (=hâkime) verilmiş bir görevdir. Hastalığın çekilmezliğe “objektif” etkisini uzmanlar belirleyebilir ise de “sübjektif” etkisini ancak hâkim belirleyebilir. Değerli çoğunluğun “çekilmezlik koşulu” yönünde mahkemelerin tanık dinleme zorunluluğunu sonlandıran ve çekilmezlik belirlemesini de uzmanların yapabileceği düşüncesine katılabilmeye olanağım yoktur. Farklı düşünüyorum. ...”, Yarg. 2. HD., T. 10.10.2012, E. 4371, K. 24180, (www.kazanci.com, E.T. 23.9.2020).

⁸⁷ Yarg. 2. HD., T. 10.3.2003, E. 2052, K. 3199; “...Mahkemece yapılacak iş, davalıda bulunan akıl hastalığının ortak hayatı diğer eş için çekilmez hale getirecek nitelikte olup olmadığı ve hastalığın geçmesine olanak bulunup bulunmadığını resmi sağlık kurulu raporuyla tespit etmek, delilleri hep birlikte değerlendirip sonucu uyarınca karar vermektir. ...”, Yarg. 2. HD., T. 31.3.2008, E. 2007/6730, K. 2008/4453; “...Davalı, 28.2.2007 ve 24.11.2006 tarihli raporlara dayanılarak, çalışma olanağı vermeyen psikolojik bozukluk tanısı ile vesayet altına alınmıştır. Davalıda mevcut olduğu belirlenen bu hastalığın geçmesine olanak bulunmadığı ve ortak hayatı diğer eş için çekilmez hale getirip getirmediği resmi sağlık kurulu raporu ile tespit edilmeden eksik inceleme ile hüküm kurulması doğru görülmemiştir. ...”, Yarg. 2. HD., T. 31.5.2010, E. 2009/9395, K.2010/10627; “...mahkemece davalıya ait tedavi belgeleri getirtilip, davalı kadının akıl hastası olup olmadığı, akıl hastası ise bu yüzden ortak hayatın diğer eş için çekilmez hale gelip gelmediği, ortak hayat diğer eş için çekilmez hale gelirse, hastalığın geçmesine olanak bulunup bulunmadığı hususunda ilgili uzmanların da içeren resmi sağlık kurulundan rapor alınmadan, eksik inceleme ile hüküm tesisi doğru görülmemiştir. ...”, Yarg. 2. HD., T. 4.3.2014, E. 2013/21633, K. 2014/4543; “...Bu durumda alınan rapor Türk Medeni Kanunu’nun 165. maddesi kapsamı karşısında yetersiz olup hüküm vermeye elverişli değildir. O halde davalı erkek hakkında tam teşekküllü devlet hastanesi veya üniversite hastanesinden Türk Medeni Kanununun 165. maddesi gereğince, davalı erkeğin akıl hastası olup olmadığı, mevcut bir hastalık varsa bu hastalığın diğer eş yönünden çekilmezlik unsuru taşıyıp taşımadığı ve hastalığın geçmesine olanak bulunup bulunmadığı konusunda sağlık kurulundan rapor alınarak, sonucuna göre bir karar

bb. Davanın Açılmasının Bir Süreye Tabi Olmaması

Söz konusu bu şartların varlığı halinde, bu davanın herhangi bir hak düşürücü süreye tabi olmaksızın her zaman açılabileceği ifade edilmelidir.

Doktrinde bir eşin, uzun bir süre (15 yıl) akıl hastası eşiyile evli kaldıktan sonra, akıl hastalığına dayalı boşanma davası açmasına engel teşkil edecek bir durumun olmadığını, uzun bir süreden sonra dava açmasının hakkaniyete aykırı bir durum olarak değerlendirilemeyeceğini belirten görüşlerin yanı sıra⁸⁸; bu durumda akıl hastası eşinin durumunun ağırlaşması ihtimali dışında ortak hayatın çekilmez olduğu iddiasının dinlenilmemesi gerektiğini belirten görüşler de bulunmaktadır⁸⁹. Kanaatimizce, kişinin uzun süre akıl hastası eşiyile birlikte yaşamış olması ve buna dayalı dava açması peşinen hakkaniyete aykırı bir durum olarak değerlendirilmemelidir, somut olayın şartları da gözetilmelidir. Ayrıca sadece akıl hastası eşin durumunun gözetilerek bir sonuca varılması da her zaman doğru bir tutum olmayabilir.

cc. Dava Açma Hakkının Sadece Akıl Hastası Olmayan

Eşe Olması

TMK'nın ilgili hükmünün (m.165) kaleme alınış tarzından da anlaşılacağı üzere, akıl hastalığı sebebine dayalı olarak boşanma davası açma hakkı, sadece akıl hastası olmayan eşe tanınmıştır⁹⁰. Ayrıca bu eş,

---

verilmesi gerekirken eksik incelemeyle karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup; bozmayı gerektirmiştir. ...", Yarg. 2. HD., T. 31.5.2018, E. 3075, K. 7120; Yarg. 2. HD., T. 11.9.2018, E. 2016/22141, K. 2018/8964, (www.kazanci.com, E.T. 18.9.2020).

⁸⁸ EROL, s. 135. Benzer yönde bkz. AKGÜN, s. 69.

⁸⁹ BELGESAY, s. 78.

⁹⁰ Aynı yönde bkz. AKGÜN, s. 69; KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 173; ÖZTAN, s. 676; S. ERDEM, s. 168; EROL, s. 137; ŞANVER, s. 60; ÇAKICI GERÇEK, s. 42; EŞSİZ, s. 171; TUTUMLU, s. 975; KAÇAK, Boşanma, Nafaka, Mal Rejimleri, Velayet, s. 214; ÜNLÜTEPE Mustafa, Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması Sebebine Dayalı Boşanma (TMK m. 166/I-II), Seçkin Yayıncılık, Anlara, 2019, s. 120; "...Eşlerden biri akıl hastası olup da bu yüzden ortak hayat diğer eş için çekilmez hale gelirse, hastalığın geçmesine olanak bulunmadığı resmi sağlık kurulu raporuyla tespit edilmek koşuluyla bu eş boşanma davası açabilir (TMK. md. 165). Madde metninden de açıkça anlaşıldığı üzere, akıl hastalığı hukuki sebebine dayalı boşanma davası, akıl hastası olmayan eş tarafından akıl hastası olan eşe karşı açılabilir. Davacının kendisindeki akıl hastalığına dayanarak bu madde gere-

davacı olarak, eşinin akıl hastalığının evliliğin devamını çekilmez kıldığını, TMK'nın 6'ncı maddesi çerçevesinde ispat yükü altında olur.

Akıl hastalığına dayalı boşanma davasının davalı konumunda olacak olan eş, akıl hastası olsa da, ayırt etme gücüne sahip olabileceği gibi ayırt etme gücüne sahip olmayabilir. Çünkü sahip olduğu akıl hastalığı onun ayırt etme gücünü ortadan kaldırmamış olabilir. *Ayırt etme gücü olan ancak akıl hastalığı bulunan eşin*, her ne kadar akıl hastalığı bir kısıtlama, yani vesayeti gerektiren bir sebep olsa da, eşin bu durumda savunmada bulunmak için yasal temsilcisinin (vasisinin) rızasını almasına gerek olmayacak, bizzat kendisi savunmada bulunabilir. *Ayırt etme gücünün bulunmaması halindeyse*, bu eşin davada bizzat savunmada bulunmasından ya da bir vekil atamasından söz etmek mümkün değildir. Bu durumda, aleyhine dava açılan bu eş, vasisi temsil eder; vasisi yoksa, bu eşe vasi tayin edilerek davaya devam edilir. Bunun için davaya bakan aile mahkemesinin sulh hukuk mahkemesine ihbarda bulunması gerekir. Bu kapsamda, ayırt etme gücü bulunmayan akıl hastası kişinin yasal temsilcisi (vasisi), onu, boşanma davasında temsil eder, savunmada bulunur ve gerektiğinde karara karşı kanun yollarına başvurabilir⁹¹. Bu sebebe dayalı olarak boşanma davası açan eş, akıl hastası eşinin aynı zamanda vasisiyse, boşanma davası için akıl hastası eşe bir kayyım atanması gerekir.

Her iki eşin de akıl hastası olması halinde, eşlerden birinin, akıl hastalığı sebebine dayalı olarak boşanma davası açıp açamayacağı da değerlendirilmelidir. Aşağıda ayırt etme gücüne sahip olmayan eş bakımından sınırlı hallerde, menfaatinin gerektirdiği durumlarda, yasal temsilcisinin onun adına boşanma davası açabileceği; ayırt etme gücüne sahip akıl hastası eşinse, sınırlı ehliyetsiz konumunda olacağı için, kişiye sıkı sıkıya bağlı bu hakkını kendisinin bizzat kullanacağı ifade edilmişti. Yukarıda ifade edildiği gibi, TMK'nın 165'inci maddesine göre hâkimin boşanmaya karar verebilmesi için, bu davanın akıl hastası olmayan eş tarafından açılması ve akıl hastalığı sebebiyle diğer eş açısından ortak hayatın çekilmez hale gelmesi gereklidir. Dolayısıyla ayırt etme gücüne

ğince boşanma talebinde bulunması hukuken mümkün değildir. ...", Yarg. 2. HD, T. 25.12.2012, E. 2011/14560, K. 2012/31551, (www.kazanci.com, E.T. 23.9.2020).

⁹¹ AKGÜN, s. 70.

sahip olmayan akıl hastası eş bakımından, diğer eşin akıl hastalığına dayalı olarak, TMK'nın 165'inci maddesine göre boşanma davası açması mümkün değildir. Çünkü bu eş, içinde bulunduğu durum nedeniyle, ortak hayatın çekilmez hale gelip gelmediğini sağlıklı şekilde değerlendirip anlayabilecek durumda olmayacaktır⁹². Ayırt etme gücüne sahip akıl hastası eşin diğer akıl hastası eşe karşı, akıl hastalığına dayalı boşanma davası açabilmesi bakımından farklı düşünmek gerekir. Bu durumda ayırt etme gücüne sahip eşin bu sebebe dayanarak diğer eşe karşı açtığı davada, ortak hayatın çekilmez hale gelip gelmediğini sağlıklı şekilde değerlendirip anlayabilecek durumda olabilme ihtimali vardır. Böyle bir ihtimalde diğer eş ayırt etme gücüne sahip olsa da olmasa da boşanma davasının şartlarının oluştuğu kabul edilmelidir.

b. Akıl Hastalığının Diğer Boşanma Sebeplerine Etkisi

aa. Akıl Hastası Eşe Karşı Dava Açılmasında

Akil hastası eşe karşı, akıl hastalığı dışında, kanunda sayılı diğer boşanma nedenlerine dayanarak boşanma davası açılmasının mümkün olmadığını peşinen söylemek yerinde değildir. Doktrinde, boşanma nedeni oluşturabilecek bir akıl hastalığının varlığı halinde, artık akıl hastası eşin davranışlarını iradesi dışında gerçekleştirdiği; bu durumda, onu, diğer boşanma sebebi oluşturabilecek davranışlarından sorumlu tutmanın mümkün olmadığı ifade edilmiştir⁹³. Nitekim Yargıtay da bu sebeple, akıl hastası eşe karşı evlilik birliğinin temelden sarsılması sebebine dayalı olarak boşanma davası açılmayacağını birçok kararında belirtmiştir⁹⁴. Kanaatimizce akıl hastası eşe karşı açılmış bir boşanma davasının

⁹² Benzer yönde bkz. YALÇINKAYA/KALELİ, s. 1070-1071, 1073; ATAAY, Medeni Hukuk, s. 186; ÇANDARLI, s. 17-18.

⁹³ Benzer yönde bkz. YALÇINKAYA/KALELİ, s. 1073.

⁹⁴ Bkz. "Yapılan yargılama ve toplanan delillerden; davalı erkeğin akıl hastalığı nedeniyle Türk Medeni Kanunu'nun 405. maddesi gereği kısıtlanarak kendisine vasi atandığı anlaşılmaktadır. Davacı kadın tarafından akıl hastalığına dayalı (TMK m. 165) olarak açılmış bir dava bulunmamaktadır. Davalı erkeğin hareketleri iradi olmadığından, kusur yüklenmez ve Türk Medeni Kanunu'nun 166/1. maddesine dayalı "evlilik birliğinin sarsılması" hukuki sebebine dayanılarak boşanmaya karar verilemez..." , Yarg. 2. HD., T. 14.1.2020, E. 2019/8244, K. 2020/112; "...Yapılan soruşturma ve toplanan delillerden davalı kadının akıl hastalığı sebebiyle 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 405. maddesi gereği kısıtlanarak kendisine vasi atandığı anlaşılmaktadır. Davacı erkek tarafından akıl hastalığına dayalı (TMK m. 165) olarak açılmış bir dava bulunmamaktadır. Davalı kadının hareketleri iradi

varlığında, eşin davranışlarının iradi olup olmadığı ayrıca değerlendirilmelidir. Eş, salt akıl hastası diye, açılan dava baştan peşinen reddedilmemelidir. Daha önce de ifade edildiği gibi, kişinin sahip olduğu akıl hastalığının onun ayırt etme gücünü ortadan kaldırmaması ihtimali de bulunmaktadır. Bu sebeple ifade edilmelidir ki eşin akıl hastalığına sahip olduğu her durum için onun eylemlerinin iradi olmadığı sonucuna varmak doğru değildir. Bu noktada eşin akıl hastalığına sahip olması durumu ile ayırt etme gücüne sahip olmaması durumu ayrı ayrı ve titizlikle incelenmeli; eşin akıl hastalığının onun ayırt etme gücünü ortadan kaldırıp kaldırmadığına göre hareket edilmelidir. Nitekim Yargıtay'ın da akıl hastalığının varlığı halinde ayırt etme gücünün ortadan kalkmış olup olmamasını değerlendiren kararları da bulunmaktadır⁹⁵. Hatta baş-

olmadığından, kusur yüklenemez ve Türk Medeni Kanunu'nun 166/1. maddesine dayalı "evlilik birliğinin sarsılması" hukuki sebebine dayanılarak boşanmaya karar verilemez. Erkeğin davasının reddine karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve kanuna aykırıdır. ...", Yarg. 2. HD., T. 15.5.2018, E. 2559, K. 6246; "...Davalı-karşı davacının hareketleri iradi olmadığından, Türk Medeni Kanunu'nun 166/1. maddesine dayalı "evlilik birliğinin sarsılması" hukuki sebebine dayanarak boşanmaya karar verilemez...", Yarg. 2. HD., T. 27.11.2017, E. 2016/7685, K. 2017/13330; "... Dava, şiddetli geçimsizlik sebebine (TMK.m.166/1) dayalı olarak açılmıştır. Toplanan delillerden, davalı erkeğin akıl hastası olduğu ve kendisine vasi atandığı anlaşılmaktadır. Akıl hastalığına dayalı (TMK.m.165) bir dava da söz konusu değildir. Mahkemece, Türk Medeni Kanunu'nun 166/1. maddesi gereğince boşanma kararı verilebilmesi için davalı erkeğin davranışlarının iradi olması gerekmektedir. Akıl hastası davalı erkeğin davranışları iradi olmadığına göre, davanın reddi yerine kabulü doğru olmayıp, bozmayı gerektirmiştir. ...", Yarg. 2. HD., T. 22.10.2015, E. 5174, K. 19178; Yarg. 2. HD., T. 15.3.2013, E. 2012/ 6687, 2013/7025; Yarg. 2. HD., T. 19.3.2012, E. 4532, K. 6280; Yarg. 2. HD., T. 12.6.2006, E. 3215; Yarg. 2. HD., T. 30.3.2005, E. 3217, K. 5084, (www.kazanci.com, E.T. 11.9.2020).

Aksi yöndeki, akıl hastası eşe karşı evlilik birliğinin temelden sarsılması sebebine dayanılarak boşanma davası açılabilceği yönündeki görüş için bkz. ÜNLÜTEPE, s. 311-312, 245-246.

⁹⁵ "...Davacı-davalı kocanın kısıtlandığı ve babasının velayeti altına alındığı anlaşılmaktadır. Akıl hastalığının yıllardan beri süre geldiği sabit olup, davacı-davalının ayırt etme gücü bulunmamaktadır. Ayırt etme gücü bulunmayan kısıtlının davranışlarının iradi olduğu da kabul edilemez ve bu sebeple kendisine kusur yüklenemez. ...", Yarg. 2. HD., T. 18.2.2014, E. 2041, K. 3138; "...Davalı kocanın (...) 2. Sulh Hukuk Mahkemesince 6.12.2011 tarihinde Türk Medeni Kanununun 405. maddesinde yer alan sebeplerle kısıtlandığı ve kardeşi (...)'nın vasi olarak atandığı anlaşılmaktadır. Akıl hastalığı sebebiyle davalı kocanın ayırt etme gücü bulunmamaktadır. Ayırt etme gücü bulunmayan kısıtlının davranışlarının iradi olduğu da kabul edilemez ve bu sebeple kendisine kusur yüklenemez. Bu husus gözetilmeden davacı kadının evlilik birliğinin temelinden sarsılması hukuki sebebine dayalı boşanma davasının kabulü doğru değil ise de; boşanma hükmü temyiz edilmediğinden bozma nedeni

ka bir Yargıtay kararının karşı oy yazısında da, bu görüşle aynı doğrultuda, akıl hastalığı sebebiyle kısıtlanan bir kişinin sahip olduğu hastalığın onun eylemlerinin iradiliğini etkileyip etkilemediğini belirlemeden; salt kısıtlanmış olması sebebiyle eylemlerinin iradi olmadığı sonucuna varılmasının doğru olmadığı belirtilmiştir⁹⁶. Eğer ki eşin akıl hastalığı onun ayırt etme gücünü ortadan kaldırmıyorsa, artık davranışlarının iradi olmadığından söz edilmeyecektir. Dolayısıyla böyle bir durumda hâkimin diğer eşin taleplerini dikkate alması yerinde olacaktır. Aksi halde, diğer eşin, salt akıl hastalığına dayalı boşanma davası açmadığı için, ayırt etme gücüne sahip ancak akıl hastalığı bulunan eşin davranışlarına bir süre daha katlanmasını beklemek ya da diğer sebeplerin ge-

---

yapılmamış, yanlışlığa işaret edinilmekle yetinilmiştir. ...”, Yarg. 2. HD., T. 25.4.2013, E. 2012/26006, K. 2013/11537; Yarg. 2. HD, T. 25.3.2013, E. 2012/22294, K. 2013/7993, (www.kazanci.com, E.T. 20.09.2020).

Yargıtay başka bir kararında ise, kişinin ayırt etme gücünün bulunup bulunmadığını değerlendirmeden, kısıtlanmış ve akıl hastalığının sürekli olması halinde davranışlarının iradi olmayacağı sonuca varmıştır. Bkz. “...Yargılama sırasında davalı koca akıl hastalığı nedeniyle kısıtlanmış, kendisine vasi atanmıştır. Vesayet dosyasında davalı koca hakkında düzenlenen sağlık kurulu raporunda hastalığının sürekli olduğu rapor edilmiştir. Akıl hastası olan davalı kocanın davranışları iradi olmadığına göre, kendisine kusur da yüklenilemez. ...”, Yarg. 2. HD., T. 9.10.2013, E. 9776, K. 23330, (www.kazanci.com, E.T. 20.09.2020).

⁹⁶ “KARŞI OY: Davalı “psikoz” denilen ruhsal hastalığı sebebiyle vesayet altına alınmıştır. Bu hastalığının eylemlerinin iradiliğini ortadan kaldırdığı belirlenmeden sırf bu sebeple kısıtlanmış olmasından hareketle “eylemlerinin iradi olmadığı” sonucuna ulaşılmasını doğru bulmuyorum. Mahkemece yapılacak iş, davalıda mevcut olduğu belirlenen ruhsal rahatsızlığın iradesi üzerinde müessir olup olmadığını Adli Tiptan rapor almak suretiyle saptamak, sonucuna göre karar vermekten ibarettir. Bu yapılmadan eksik incelemeyle hüküm tesisi doğru değildir. ...”, Yarg. 2. HD., T. 20.6.2011, E. 2010/10094, K. 2011/10856, (www.kazanci.com, E.T. 26.09.2020).

Yargıtay’ın kişinin sadece akıl hastalığı sebebiyle kısıtlanmış olması halinde başka hiçbir değerlendirme yapmadan davranışlarının iradi olmadığı sonuna vardığı kararları için bkz. “...Davalı kadının akıl hastası olduğu ve yargılama sırasında kısıtlandığı anlaşılmaktadır. Akıl hastalığına dayalı boşanma davası bulunmamaktadır. Davalının hareketleri iradi olmadığı için kendisine kusur yüklenemeyeceğinden, evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedeniyle dayalı olarak açılan boşanma davasının reddi yerine hüküm tesisi hukuka aykırıdır. ...”, Yarg. 2. HD., T. 16.5.2011, E. 2010/7767, K. 2011/8474; Yarg. 2. HD., T. 14.3.2011, E. 2010/3547, K. 2011/4405; Yarg. 2. HD., T. 11.10.2010, E. 13389, K. 16590; Yarg. 2. HD., T. 21.9.2010, E. 2009/13155, K. 2010/14983; Yarg. 2. HD., T. 6.7.2010, E. 2009/12088, K. 2010/13532, (www.kazanci.com, E.T. 26.09.2020).

çekleşmediğini söylemek adalet ve hakkaniyet düşüncesine aykırı olacaktır⁹⁷.

Akıl hastası eşe karşı, akıl hastalığı dışında başka bir sebeple açılan boşanma davasında, hâkimin re'sen akıl hastalığını göz önünde bulundurup akıl hastalığına dayalı olarak boşanmaya karar verebilmesinin mümkün olup olmadığı da değerlendirilmelidir. Bu noktada ifade edilmeli ki hâkim önüne gelen olayda akıl hastası olan eşe karşı başka bir sebeple açılan boşanma davasını, eşin davranışlarının iradi olmadığı gerekçesiyle reddederken, re'sen akıl hastalığını dikkate alarak akıl hastalığı sebebiyle boşanmaya karar veremez, tarafların talepleriyle bağlı kalmalıdır⁹⁸. Ancak bu noktada şu husus ayrı tutulmalıdır: Eğer açılan

⁹⁷ Nitekim Yargıtay'ın da bir kararında benzer tutum içinde olduğu söylenebilir. Bkz. "... Toplanan delillerden, Gaziantep Üniversitesi Şahinbey Araştırma ve Uygulama Hastanesi Başhekimliği'nin 23.07.2013 tarihli sağlık kurulu raporuna göre, davacı-davalı kocada iki uçlu bozukluk denilen ruhsal hastalığın olduğu, bu hastalığın remisyonda olduğu, şahsa bu haliyle vasi tayini gerekmediği bildirilmiştir. Mahkemece davacı-davalı kocanın ruhsal rahatsızlığının olduğu, bu hususta tedaviye yanaşmadığı ve bu rahatsızlığın etkisiyle eşine fiziksel şiddet uyguladığı, boşanmaya neden olan olaylarda ağır kusurlu olduğu kabul edilmiş ancak kocanın bu eylemlerini rahatsızlığının etkisiyle gerçekleştirdiği belirtilip davalı-davacı kadının maddi ve manevi tazminat talepleri reddedilmiştir. Davacı-davalı kocanın vasi tayinini gerektirecek bir akıl hastalığı veya akıl zayıflığı olmadığına göre mahkemece davacı-davalı kocaya kusur olarak atfedilen davranışların iradi olmadığından söz edilemez. Evlilik birliğinin temelinden sarsılmasına neden olan olaylarda ruhsal hastalığı konusunda tedaviye yanaşmayan ve eşine fiziksel şiddet uygulayan davacı-davalı koca, ailesinin eşine fiziksel şiddet uygulamasına sessiz kalan davalı-davacı eşe nazaran ağır kusurlu olup, somut olayda TMK 174/1-2.madde koşulları oluşmuştur. Gerçekleşen bu durum karşısında davalı-davacı kadının maddi ve manevi tazminat taleplerinin kabulü gerekirken yazılı gerekçe ile reddi doğru görülmemiş bozmayı gerektirmiştir. ...", Yarg. 2. HD., T. 20.3.2014, E. 4305, K. 6331, (www.kazanci.com, E.T. 20.09.2020).

⁹⁸ "... Davacı 743 sayılı Medeni Kanun'un 134. maddesinde ifadesini bulan evlilik birliğinin temelinden sarsılması hukuki sebebine dayanarak boşanma isteğinde bulunmuştur. Bu kurala göre evlilik birliğinin temelden sarsan olayların iradi olması gerekir. Davalının akıl hastalığı ilamla sabit olduğuna göre kocanın davranışlarının iradi olduğu kabul edilemez. Akıl hastalığına ilişkin dava yoktur. (MK.m.133) Hâkim Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 74. maddesine göre isteği aşarak karar veremez...", Yarg. 2. HD., T. 4.4.2002, E. 3989, K. 4772; "Davalı kadına "şizoafektif bozukluk" tanısı konulduğu ve davadan önce mahkeme kararı ile kısıtlandığı anlaşılmaktadır. İradi davranışlar geçimsizlik sebebi oluşturur. Davalının hareketleri iradi olmadığından, "evlilik birliğinin temelinden sarsılması" hukuki sebebine dayanılarak boşanmaya karar verilemez. Akıl hastalığı sebebiyle açılmış bir dava da mevcut değildir. Davanın reddine karar verilmesi gerekir. ...", Yarg. 2. HD., T. 22.12.2014, E. 26145, K. 26382; "...Davalı koca 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 405. maddesi gereğince kısıtlanmış ve kendisine vasi tayin edilmiştir. Davalı akıl hastasıdır.

davanın dilekçesinde, akıl hastalığı sebebiyle evliliğin çekilmez hale geldiği belirtilip, herhangi bir hukuki sebep, kanuni dayanak belirtmemişse ne olacaktır? Bu durumda Yargıtay, olayları açıklamanın taraflara, hukuki nitelendirmenin hâkime ait olacağını belirterek, akıl hastalığına dayalı olarak karar verilmesi gerektiğini belirtmiştir⁹⁹. Kanaatimizce de

Akil hastalığına dayalı bir boşanma davası da bulunmamaktadır. Davacı kadın 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 166/1 maddesinde düzenlenen evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedenine dayalı olarak boşanma davası açmıştır. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 166/1-2. maddesi uyarınca boşanmaya karar verebilmek için, en azından davalının az da olsa kusurunun varlığının kanıtlanmış olması gerekir. Açıklandığı gibi, davalı koca akıl hastası olduğundan kendisine bir kusur yüklenemez. O halde, davacı kadının şiddetli geçimsizlik nedenine dayalı davasının reddi gerekirken; yazılı şekilde karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup ...", Yarg. 2. HD., T. 5.12.2014, E. 6403, K. 24855, (www.kazanci.com, E.T. 18.9.2020).

Ayrıca hâkim, akıl hastalığına dayalı olarak açılan boşanma davasında tarafın talebine aykırı olarak başka bir boşanma sebebine dayanarak boşanmaya da karar veremez. Bkz. "...Davalı-kadının davası Türk Medeni Kanunu'nun 165. maddesi uyarınca "akil hastalığı" sebebine dayalı olarak açılmıştır. Talebe aykırı olarak Türk Medeni Kanunu'nun 166/1. maddesinden hüküm kurulması doğru olmadığı gibi, ...", Yarg. 2. HD., T. 6.5.2010, E. 2009/7533, K. 2010/9074, (www.kazanci.com, E.T. 26.9.2020).

⁹⁹ "... Olayları açıklamak taraflara, hukuki nitelendirme hâkime aittir. Davalı kadına vasi tayin edildiği ve davanın da vasi tarafından takip edildiği anlaşılmaktadır. Dava dilekçesindeki açıklamalara göre davanın hukuki dayanağı Türk Medeni Kanunu'nun 165. maddesine dayalı akıl hastalığı nedeniyle boşanma davası olup resmi sağlık kurulu raporu da alındıktan sonra tüm deliller birlikte değerlendirilip sonucu uyarınca karar verilmesi gerekirken şiddetli geçimsizlik sebebiyle (TMK. md. 166) boşanmaya karar verilmesi doğru görülmemiştir. ...", Yarg. 2.HD., T.30.3.2005, E.3217, K.5084; "... Olayları açıklamak taraflara işin hukuki nitelendirilmesi ise hâkime ait bulunmaktadır. Dava akıl hastalığına dayalıdır. Dilekçedeki geçimsizlik sözcükleri evliliğin çekilmez hale geldiğini vurgulamak için kullanılmıştır. Mahkemece yapılacak iş, davayı akıl hastalığı sebebine dayalı olarak incelemek, delilleri toplamak ve hasil olacak sonuca göre karar vermektir. ...", Yarg. 2. HD., T. 31.5.2000, E. 5517, K. 7244; "...Davalı, karşılık boşanma davasını ihtiva eden cevap dilekçesinde; " eşinin akli dengesinin yerinde olmadığını, bu yüzden evlilik birliğinin çekilmez hale geldiğini" ileri sürdüğüne göre, karşılık boşanma davası Türk Medeni Kanunu'nu 166/1. maddesine değil, aynı Yasasının 165'inci maddesinde yer alan "akil hastalığı" sebebine dayanmaktadır. Nitekim davacı-karşılık davalı (koca) da davadan önce Türk Medeni Kanunu'nun 405'inci maddesinde yer alan sebeple kısıtlanmış, babasının velayeti altına konulmuştur. Bu durumda karşılık boşanma davasının Türk Medeni Kanunu'nun 165'inci maddesine dayandığı gözetilerek, bu madde çerçevesinde araştırma ve inceleme yapıp sonucuna göre hüküm kurulması gerekirken hatalı nitelendirme ile karşılık dava hakkında yazılı şekilde hüküm kurulması doğru bulunmamıştır. ...", Yarg. 2. HD., T. 9.7.2013, E. 7272, K. 19603; "...Davacı, dava dilekçesinde; davalının akıl hastası olup, halen tedavi gördüğünü, bu yüzden ortak hayatın çekilmez hale geldiğini de ileri sürdüğüne göre, boşanma isteğini Türk Medeni Kanunu'nun 165'inci maddesinde yer alan "akil hastalığı" sebebine dayandığı

böyle bir durumda hâkim, ileri sürülen vakaları ve boşanma talebini dikkate alarak, koşullar da gerçekleşmişse akıl hastalığına dayalı olarak boşanmaya karar verebilecektir. Nitekim Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 119'uncu maddesinde, hukuki sebebin belirtilmesi, dava dilekçesinde bulunması gereken bir unsur olarak kabul edilmiş ve doktrinde de bu durumda hukuki sebep olarak, temel hukuki sebebin gösterilmesinin gerekli ve yeterli olduğu; bunun dışında ilgili kanun hükümlerinin madde, fıkra ve bent şeklinde en ince ayrıntısıyla gösterilmesinin zorunlu olmadığı belirtilmiştir¹⁰⁰. Bu çerçevede, tarafın çelişkili ifadelerde bulunması, "aynı zamanda evlilik birliğim temelden sarsılmıştır demesi" haliye ayrıca değerlendirilmeli ve bu kapsamda, hâkimin Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 31'inci maddesi gereği aydınlatma ödevi çerçevesinde, ilgili tarafa isteğinin ne olduğunun net bir şekilde açıklattırılması yoluna başvurması gerekir. Tarafın hem akıl hastalığına hem de evlilik birliğinin temelden sarsılması sebeplerine dayalı olarak boşanmayı talep etmesi durumundaysa hâkim, talebin şartlarının oluşup oluşmadığını her iki hukuki sebebin koşullarına göre ayrı ayrı incelemelidir¹⁰¹. Tarafın boşanma talebini dayandırdığı hususları, hayata kast,

---

da anlaşılacaktır. ...", Yarg. 2. HD., T. 13.6.2013, E. 4102, K. 16513; Yarg. 2. HD., T. 30.3.2005, E. 3217, K. 5084; "...Olayları açıklamak taraflara için hukuki nitelendirilmesi ise hâkime ait bulunmaktadır. Dava akıl hastalığına dayalıdır. Dilekçedeki geçimsizlik sözcükleri evliliğin çekilmez hale geldiğini vurgulamak için kullanılmıştır. Mahkemece yapılacak iş, davayı akıl hastalığı sebebine dayalı olarak incelemek, delilleri toplamak ve hasil olacak sonuca göre karar vermekten ibarettir...". Yarg. 2. HD., T. 31.5.2000, E. 5517, K. 7244, (www.kazanci.com, E.T. 20.9.2020).

¹⁰⁰ ÖZEKES Muhammet, "Dava Dilekçesinde Hukuki Sebep Bildirmek Zorunludur", Haluk Konuralp Anısına Armağan, Cilt: 1, Yetkin Yayınları, Ankara, 2009, s. 756-757.

¹⁰¹ "...Bir davada olayları açıklamak taraflara, davayı hukuki olarak nitelendirme ise hâkime aittir (04.06.1958 tarihli 15/6 sayılı Yargıtay İ.B.K.). Davacının dava dilekçesindeki açıklamalarından, hem Türk Medeni Kanunu'nun 165. maddesindeki "akıl hastalığı", hem de Türk Medeni Kanunu'nun 166/1-2. maddesinde düzenlenen "evlilik birliğinin temelden sarsılması" hukuki sebeplerine dayalı olarak boşanma talep ettiği anlaşılmaktadır. Aynı dava içinde, birbiriyle çelişmeyen, birden fazla hukuki sebebe dayalı olarak dava açılmasına yasal bir engel yoktur. Toplanan delillere ve özellikle alınan rapora göre davacının akıl hastalığına dayalı boşanma talebinin reddine karar verilmesinde hukuka aykırı bir yön bulunmadığından; bu yöne ilişkin temyiz talebi yersiz bulunmuştur. 2-Davacının Türk Medeni Kanunu'nun 166/1-2. maddesine dayalı boşanma talebine yönelik temyiz itirazının incelenmesine gelince; Davacının boşanma talebi hakkında toplanan deliller, mahkemece sadece akıl hastalığı sebebine dayanan boşanma talebi çerçevesinde incelenip karar verilmiştir. Davacının

pek fena muamele, akıl hastalığı, evlilik birliğinin temelden sarsılması olarak açıklamış olduğu bir olayda ise Yargıtay, eşin akıl hastalığının bulunması durumunda, sadece bu hususa göre hâkimin değerlendirme yapıp karar verebileceğini belirtmiştir¹⁰².

Kişinin akıl hastalığının iyileşemeyeceğinin sabit olduğu ancak hâkimin ortak hayatın çekilmez hale geldiği kanısına varmadığı veya kişinin akıl hastalığının iyileşme olanağının bulunduğu ancak ortak hayatın diğer eş için çekilmez hale geldiği hallerde; hâkimin, şartları oluşmadığı için akıl hastalığına dayalı olarak boşanmaya karar vermemesi durumunda, diğer eşin yeni bir dava açarak evlilik birliğinin temelden sarsıldığını iddia ederek boşanmayı talep etmesinin mümkün olup olmadığı da değerlendirilmesi gereken bir başka husustur. Bu durumlarda eş, evlilik birliğinin temelden sarsılmasına dayalı olarak boşanma davası açtıysa ve eşten ortak hayatı sürdürmesi beklenemeyecekse evlilik birliğinin temelden sarsılıp sarsılmadığı değerlendirilmesi yapılacaktır¹⁰³. An-

---

Türk Medeni Kanunu'nun 166/1-2. maddesine dayanan boşanma talebi hakkında ise bir inceleme yapılmamıştır. Bu nedenle, toplanan delillerin Türk Medeni Kanunu'nun 166/1-2. maddesine dayalı boşanma talebi yönünden de değerlendirilip gerçekleştirilecek sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken; bu konuda bir karar verilmemesi usul ve yasaya aykırı olup; bozmayı gerektirmiştir. ...", Yarg. 2. HD., T. 31.5.2012, E. 2011/19924, K. 2012/14498, (www.kazanci.com, E.T. 23.9.2020).

¹⁰² "...Davacı (kadın) tarafından hayata kast ve pek fena muamele, akıl hastalığı, evlilik birliğinin temelden sarsılması nedenlerine dayalı olarak boşanma talep edilmiş, mahkemece diğer yönlerden araştırma yapılmadan evlilik birliğinin temelden sarsıldığından bahisle tarafların boşanmalarına karar verilmiştir. Yargılama sırasında davalının (koca) "psikotik bozukluk" sebebiyle kısıtlandığı, kendisine vasi atandığı ve davaya vasinin katılımı ile devam edildiği anlaşılmaktadır. Davalının davranışlarının iradi olmadığı anlaşılmakla kusurlu olduğundan söz edilemez. Mahkemece Türk Medeni Kanunu'nun 166/1. maddesi gereğince kocanın kusuru sebebiyle boşanmaya karar verilmesi usul ve yasaya aykırıdır. ...", Yarg. 2. HD., T. 12.5.2008, E. 5689, K. 6909, (www.kazanci.com, E.T. 26.9.2020).

¹⁰³ Nitekim bir Yargıtay kararının karşı oy yazısında da bu yönde görüş bildirilmiştir. Bkz. "...MUHALEFET ŞERHİ Medeni Hukukumuzdaki boşanma nedenlerini özel ve genel nedenler olarak ikiye ayırmak gerekir. Özel boşanma nedenleri zina, cana kast ve pek fena muameleler cürüm ve haysiyetsizlik ve terk Dimop hastalığıdır. Genel boşanma nedeni ise evlilik birliğinin sarsılması ve müşterek hayatın yeniden kurulamamasıdır. Özel boşanma nedenlerinin dışındaki oluşan olgularla, evlilik birliği müşterek hayatı sürdürmeleri kendilerinden beklenmeyecek derecede temelden sarsılma durumunu yaratmışsa boşanmaya karar verilecektir. (MK.md.134) Müşterek hayatı temelden sarsan olaylar her davada aynı değildir. Yasa koyucu, özel boşanma nedenlerinin sertliği yanında doğacak olumsuz olayların önlenmesi amacı ile Medeni Kanun'un 134. maddesini düzenlemiştir. Dimop has-

cak bu değerlendirme, çoğuz zaman ortak hayatın çekilmezliği değerlendirmesiyle örtüşecektir.

bb. Akıl Hastası Eşin Davayı Açmasında

Başka bir sebeple boşanmaya yönelik bir dava açılmasında, akıl hastası olup da *ayırt etme gücüne sahip olan eşin* bu davayı açma ve bu davada savunmada bulunma hakkı olacaktır. Bu hak, kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan olduğu için, bu eşin velâyet ya da vesayet altında bulunması durumunda bile, davayı açmak ya da savunmada bulunmak için velisinin ya da vasisinin iznini almasına gerek olmayacaktır. Bu ihtimalde diğer boşanma sebepleri açısından bir sınırlandırma da olmayacaktır. Diğer ihtimalde, *akıl hastalığı bulunan eş ayırt etme gücüne sahip değilse*, hem yasal temsilcinin onun adına bu davayı açabilip açamayacağı hem de hangi boşanma sebeplerine dayanabilip dayanamayacakları tartışmalıdır. Yasal temsilcisinin dava açma hakkının bulunup bulunmadığı açısından; ayırt etme gücüne sahip olmayan eşin menfaatinin gerektirdiği durumlarda, kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak söz konusu olsa da yasal temsilcinin onun adına dava açabileceğinin kabul edilmesi gerektiği ifade edilmelidir¹⁰⁴. Doktrinde bir görüş de yasal temsilcinin dava

---

talığından boşanmaya karar verilebilmesi için diğer koşulların yanında eşlerden her biri üç seneden beri devam eden akıl hastalığına duçar olması gerekir. Eğer hastalık başlayalı üç yılı geçmemiş ise boşanmaya karar verilemeyecektir. Fakat akıl hastasının davranışlarını önceden kestirmek mümkün değildir. Ne zaman ne yapacağı bilinemez. Böyle bir durumda, çocuklar ve diğer eş devamlı bir korku içinde olacaklardır. Akıl hastalığından boşanma şartları oluşmamış ama, hasta olmayan eşten müşterek hayatı sürdürmesi kendisinden beklenilemeyecek derecede aile birliği kökünden sarsılmıştır. ...”, Yarg. 2. HD., T. 24.5.2000, E. 5221, K. 6855, (www.kazanci.com, E.T. 26.9.2020).

¹⁰⁴ İMRE Zahit, Medeni Hukuka Giriş: Temel Kavramlar, Medeni Kanun’un Başlangıç Hükümleri ve Hakiki Şahıslar Hukuku, 3. Bası, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1980, s. 393-395; ÖZTAN, s. 726; YILDIRIM, s. 80. Benzer yönde bkz. FEYZİOĞLU, s. 352-353. Yargıtay da aynı görüştedir. Bkz. Yarg. 2. HD., T. 3.3.1947, E. 5923, K. 1219, (KÖMÜRCÜOĞLU/ERGÜNEY, s. 252); “*Taraf teşkili kamu düzenine dair olup yargılamının her aşamasında re’sen göz önünde bulundurulması zorunludur. Toplanan delillerden davacı kadının (...) Sulh Hukuk Mahkemesi’nin 28.2.2001 tarih ve 2000/827 esas-2001/159 karar sayılı kararıyla, akıl hastalığı sebebiyle kısıtlandığı ve kendisine (...)’nın vasi olarak atandığı ve vesayet kararının kaldırılmadığı anlaşılmaktadır. Yargılamaya konu bu dava davacı kadın tarafından 28.11.2007 tarihinde açılmış ve davanın kabulüyle tarafların boşanmalarına karar verilmiştir. Davacı kadın dava tarihinden önce akıl hastalığı sebebiyle kısıtlandığına göre dava ehliyeti yoktur. Bizzat kendisinin dava açması mümkün değildir. Davanın kısıtlı adna kanuni temsilcisi (vasi) tarafından açılması gerekir (TMK.*

hakkının bulunup bulunmadığını boşanma sebeplerine göre değerlendirilmiş, böylelikle ayırt etme gücüne sahip olmayan akıl hastası eşin hangi sebeplere dayalı olarak boşanma davası açabileceğini de belirtmiştir. Bu görüşe göre; zina (TMK m.161), hayata kast, pek kötü ve onur kırıcı davranış (TMK m.162), suç işleme, haysiyetsiz hayat sürme (TMK m.163) ve terk (TMK m.164) sebeplerine dayalı olarak yasal temsilcinin dava açabilmesi mümkün olmaktadır¹⁰⁵. Başka bir görüş de bu görüşle benzer şekilde, akıl hastası eşin yasal temsilcisinin, akıl hastalığı ve evli-

Madde 462/8). Vasiye vesayet makamından izin alması için mehil verilmesi ve sonucu uyarınca karar verilmesi gerekirken, bu yön gözetilmeden yargılamaya devamla yazılı olduğu şekilde hüküm kurulması doğru olmamıştır.", Yarg. 2. HD., T. 2.5.2012, E. 4824, K. 11556, (www.kazanci.com, E.T. 23.9.2020).

Evliliğin mutlak butlanla batıl olduğu durumlar bakımından da doktrindeki bir görüş, dava açma hakkının kişiye sıkı sıkıya bağlı hakkın konusu olarak değerlendirilemeyeceğini ve yasal temsilcinin dava açabileceğini; nisbî butlanla batıl olduğu durumlar bakımından ise, dava açma hakkının kişiye sıkı sıkıya bağlı hak olarak değerlendirileceğini ve nisbî butlanın namusa, haysiyete veya tehlikeli hastalıklara ilişkin yanılmadan veya aldatmadan doğması koşullarıyla yasal temsilcinin dava hakkının olacağını ifade etmiştir. Bkz. TEKİNAY, s. 162-164

İsviçre Hukuku'nda, 1.1.2013 tarihinden itibaren yürürlükte olan değişiklikle (Yetişkinlerin Korunması, Kişiler ve Çocuk Hukuku'na ilişkin Kanun değişikliği ile), şahsa sıkı sıkıya bağlı hakların kullanılması da mutlak ve nisbî sıkı sıkıya bağlı haklar ayrımına sadık kalınarak özel bir düzenlemede kaleme alınmıştır (İMK m. 19c). Buna göre, sınırlı ehliyetsiz, kanunun yasal temsilcisinin özel olarak rızasını aradığı haller dışında, kişiliğine sıkı sıkıya bağlı olan hakları tek başına kullanmakta serbesttir. Tam ehliyetsiz kişiler bakımından ise yasal temsilci sadece kişiliğine sıkı sıkıya bağlı olmayan işlemler bakımından yetkili olacaktır. İsviçre Hukuku doktrininde, ayırt etme gücü olmayan eşin yasal temsilcisinin boşanma davası açabilmesi bakımından, sadece en kötü şekilde muamele görmüş bir eşten boşanma talebi söz konusu olduğunda bunun mümkün olduğunun kabul edilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bkz. BREITSCHMID Peter, CHK-Handkommentar zum Schweizer Privatrecht, Personen und Familienrecht Partnerschaftsgesetz, Art. 1-456 ZGB PartG, 3. Auflage, Hrsg. Breitschmid Peter/JUNGO Alexandra, Schulthess Juristische Medien AG, Zürich, 2016, Art. 19c, kn. 5. Boşanma talebini yasal temsilcinin kullanamayacağı mutlak surette kişiye sıkı sıkıya bağlı hak olarak nitelendiren görüşler için bkz. PETERMANN Frank Th., Schweizerisches Zivilgesetzbuch, Orell Füssli Kommentar, 3. überarbeitete Auflage, Hrsg. KREN KOSTKIEWICZ Jolanta/WOLF Stephan/AMSTUTZ Marc/FANKHAUSER Roland, Orell Füssli Verlag AG, Zürich, 2016, Art. 19c, kn. 6. BUCHER Eugen/AEBI-MÜLLER Regina E., BK-Berner Kommentar, Schweizerisches Zivilgesetzbuch, Die natürlichen Personen, Art. 11-19d ZGB, Rechts- und Handlungsfähigkeit, 2. Auflage, Stämpfli Verlag AG, Bern, 2017, Art. 19c, kn. 26, (Bu görüş İMK m. 114'e göre talep edilecek boşanmayı hariç tutmuştur).

¹⁰⁵ DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 131, kn. 690.

lik birliğinin temelinden sarsılması sebepleri haricindeki diğer boşanma sebeplerine dayanarak akıl hastası eş adına boşanma davası açabileceğini belirtmiştir¹⁰⁶. Yine bir başka görüş de akıl hastası eşin evlilik birliğinin temelden sarsılmasına dayalı olarak boşanma davası (TMK m.166/I) açabileceğini belirtmiştir¹⁰⁷. Kanaatimizce de ayırt etme gücüne sahip olmayan eşin dayanabileceği boşanma sebeplerini belirlerken onun ayırt etme gücüne sahip olmaması ve bu sebeple üstün menfaati gereği korunmasının gerekliliği göz önünde bulundurulmalıdır. Tüm bu hususlar göz önünde bulundurulduğunda, akıl hastası eşin, diğer eşin zinasına, terkine, hayatına kast etmesine, onur kırıcı ve kötü davranmasına, suç işlemiş veya haysiyetsiz hayat sürüyor olmasına rağmen onunla birlikte yaşamasına katlanmasını beklemek vicdanları rahatsız etmektedir. Hatta ayırt etme gücüne sahip olmayan akıl hastası eşin yasal temsilcisinin bu sebeplerden birinin varlığına rağmen, evlilik birliğinin temelden sarsılmasına dayanarak dava açması halinde de hâkimin bu talebe uygun şekilde, evlilik birliğinin temelden sarsıldığı gerekçesiyle boşanmaya karar vermesi adalet ve hakkaniyet düşüncesi gereği yerinde olacaktır. Ayrıca kanaatimizce ayırt etme gücüne sahip olmayan akıl hastası eşin

¹⁰⁶ ATAAY, Medeni Hukuk, s. 186-187; ATAAY Aytekin, "Boşanma Davasında Gayri Mümeyyiz Olan Davacının Kanuni Temsili", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt: 25, Sayı: 1-4, Yıl: 1960, s. 202-203.

¹⁰⁷ ÜNLÜTEPE, s.120. Benzer yönde bkz. "Tarafların akıl hastalığı sebebine (TMK.m. 165) dayanan bir boşanma davası bulunmamaktadır. Davalı-davacı (kadın)'ın Atipik Psikoz rahatsızlığı olarak teşhis edilen akıl hastalığı nedeniyle 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 405.maddesi gereğince kısıtlandığı ve annesinin velayeti altında bırakıldığı anlaşılmaktadır. Akıl hastasının davranışları iradi olmadığından fiil ehliyeti ve bu kapsamda kusur sorumluluğu mevcut değildir (TMK. m. 14,15). O halde, davalı-davacı kadına kusur yüklenemez. Akıl hastalığına dayalı bir dava olmadığı halde, ancak kusurun saptanması halinde boşanmaya karar verilebilecek olan Türk Medeni Kanunu'nun 166/1-2. maddesinde düzenlenen evlilik birliğinin temelinden sarsılması sebebiyle davacı-davalı (koca)'nın boşanma davasının kabulüne karar verilmesi doğru görülmemiştir. 2-Mahkemenin de kabulünde olduğu üzere, evlilik birliğinin sona ermesine neden olan olaylarda davacı-davalı (koca) tamamen kusurlu kabul edilmelidir. Davalı-davacı (kadın)'ın birleşen davasında Türk Medeni Kanunu'nun 166/1 maddesindeki boşanma koşulları gerçekleşmiştir. Ancak, kadın boşanma yerine "ayrılık" talep ettiğinden (TMK. m. 170/2), ayrılık davasının kabulüne karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde reddine karar verilmesi bozmayı gerektirmiştir. ...", Yarg. 2. HD., T. 15.3.2013, E. 2012/6687, K. 2013/7025; Yarg. 2. HD., T. 3.4.2014, E. 2013/24144, K. 2014/7750; Yarg. 2. HD., T. 5.5.2014, E. 8274, K. 10247; Yarg. 2. HD., T. 12.1.2010, E. 2009/21326, K. 2010/262; Yarg. 2. HD., T. 13.10.2010, E. 2009/14611, K. 2010/16806, (www.kazanci.com, E.T. 18.09.2020).

yasal temsilcisinin, koşulları gerçekleşmişse, TMK'nın 166'ncı maddesinin son fıkrasına dayanarak boşanma talep etmesinde de bir engel olmamalıdır¹⁰⁸.

Akıl hastası eşin anlaşmalı boşanma talep edebilmesine ilişkin olarak da, eşin ayırt etme gücüne sahip olup olmadığına göre, benzer bir sonuca varmak kanaatimizce yerinde olacaktır. Nitekim doktrinde bir görüş de akıl hastası eşin anlaşmalı boşanma hükümleri çerçevesinde boşanmayı talep etmesine yasal bir engelin bulunmadığını belirtmiştir¹⁰⁹. Kanaatimizce bu kabul, eşin ancak ayırt etme gücüne sahip olduğu hal-ler bakımından yerinde olacaktır.

3. Eşlerin Çocukların Velayetine Sahip Olmaları ve

Mali Talepleri Bakımından

Akıl hastalığı sebebiyle evliliğin sona erdirilmesi halinde, bu ister boşanma ister butlanına karar verilmesi şeklinde gerçekleşsin, bu evlilik-ten doğmuş olan küçük çocukların velayetinin hangi tarafa bırakılacağı konusu da gündeme gelecektir. Bu durumda hâkimin velayeti bırakacağı tarafın durumunu gözetmesi gerekeceğinden, akıl hastası olan an-

¹⁰⁸ Benzer yönde bkz. DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 131, kn. 690.

¹⁰⁹ KAÇAK, Boşanma, Nafaka, Mal Rejimleri, Velayet, s. 214. Aksi yöndeki Yargıtay kararı için bkz. "...Dava, anlaşmalı boşanma talebiyle 08.07.2011 tarihinde kadın tarafından açılmış, mahkemece; kabul edilerek tarafların Türk Medeni Kanunu'nun 166/3. maddesi uyarınca anlaşmalı boşanmalarına karar verilmiştir. Davacının, karardan sonra "akıl hastalığı" sebebiyle Türk Medeni Kanunu'nun 405. maddesi gereğince kısıtlandığı, kendisine annesinin "vasi" olarak atandığı anlaşılmaktadır. Akıl hastası, akla uygun biçimde davranma yeteneğinden, diğer bir ifade ile ayırt etme gücünden yoksun olup "tam ehliyetsizdir". Ayırt etme gücü bulunmayanların irade beyanları geçerli kabul edilemez ve hukuki sonuç doğurmaz. Hukuki sonuç doğurmayan bir irade beyanına dayalı olarak da anlaşmalı boşanma kararı verilemez. ...", Yarg. 2. HD., T. 19.6.2012, E. 2011/21824, K. 2012/16808; "...Davacı koca tarafından Türk Medeni Kanunu'nun 166/1. maddesine dayalı evlilik birliğinin temelinden sarsıldığından bahisle açılan davada davalı kadının vesayet altına alınarak kısıtlandığı ve duruşmaların velayeti altına konulan babası tarafından sürdürüldüğü anlaşılmıştır. Mahkemece, tarafların anlaşmaları üzerine Türk Medeni Kanunu'nun 166/3. maddesi gereğince boşanmalarına karar verilmiştir. Hâkim huzurunda vasiinin iradesine boşanma doğrultusunda açıklamış olması, boşanma isteğinin şahsa bağlı haklardan olması sebebiyle sonuç doğurmaz. Asilin dinlenme olanağı da yoktur. Akıl hastalığı hukuki sebebine dayalı boşanma talebi de olmadığına göre ...", Yarg. 2. HD., T. 31.10.2007, E. 12680, K. 14604, (www.kazanci.com, E.T. 23.9.2020). Aksi görüş için bkz. DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 131, kn. 690 (Bu görüş, yasal temsilcinin anlaşmalı boşanma davası açamayacağını belirtmiştir).

ne/babaya velayetin bırakılmaması sonucunu doğuracaktır. Akıl hastası anne/babanın çok zengin olması, bakıcı ve hizmetçiler tutabilecek konumda olması da bu durumda bir farklılık yaratmayacaktır¹¹⁰.

Akıl hastalığına dayalı bir boşanmanın varlığında, davayı açan eşin maddi-manevi tazminat talep etme hakkının olup olmadığı da akıl hastası eşin ayırt etme gücüne sahip olup olmaması bakımından ayrı ayrı değerlendirilmelidir. Eğer ki akıl hastası eşin ayırt etme gücüne sahip olduğu bir durum söz konusuysa, bu durumda hâkim, bu eşin kusurunun bulunduğunu değerlendirebilir ve buna göre tazminata hükmedebilir¹¹¹. Doktrinde, akıl hastalığının kusura dayanmayan bir

¹¹⁰ AKGÜN, s. 98.

¹¹¹ Uygulamada çoğu durumda diğer eş, akıl hastası eşine tazminat ödemekle yükümlü olmaktadır. Bkz. "... Yukarıda 2. bentte açıklandığı üzere davalı-karşı davacı kadının akıl hastası olması nedeniyle kusur yüklenemeyeceğinden hasta olan eşi ile ilgilenmeyip babasının evine bırakan davacı-karşı davalı erkeğin boşanmaya sebep olan olaylarda tam kusurlu olduğu anlaşılmaktadır. Kusurlu davranışlar kadının kişilik haklarına saldırı niteliği taşımaktadır. Türk Medeni Kanunu'nun 174/1-2. maddesi koşulları kadın yararına oluşmuştur. Bu duruma göre davalı-karşı davacı kadın yararına uygun miktarda maddi ve manevi tazminata hükmedilmesi gerekirken, hatalı kusur belirlemesine bağlı olarak kadının maddi ve manevi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi doğru olmayıp bozmayı gerektirmiştir...", Yarg. 2. HD., T. 27.11.2017, E. 2016/7685, K. 2017/13330, (www.kazanci.com, E.T. 11.09.2020). Benzer yönde bkz. Yarg. 2. HD., T. 11.2.20214, E. 1478, K. 2353; Yarg. 2. HD., T. 18.2.2014, E. 2041, K. 3138; Yarg. 2. HD., T. 19.3.2012, E. 4532, K. 6280; "...Davalı kadının şizofreni denilen akıl hastası olduğu, hareketlerinin iradi olmadığı, hastalığı sırasında kocanın kadının tedavisi ile ilgilenmediği anlaşılmıştır. ... Türk Medeni Kanunu'nun 174/2 maddesi, boşanmaya sebebiyet vermiş olan olaylar yüzünden kişilik hakları saldırıya uğrayan tarafın, kusurlu olandan manevi tazminat isteyebileceğini öngörmüştür. Toplanan delillerden evlilik birliğinin temelinden sarsılmasına sebep olan olaylarda tazminat isteyen kadının ağır ya da eşit kusurlu olmadığı, bu olayların kişilik haklarına saldırı teşkil ettiği anlaşılmaktadır. O halde mahkemece, tarafların sosyal ve ekonomik durumları, tazminata esas olan fiilin ağırlığı ile hakkaniyet kuralları (TMK. 4 BK. 42,43,44,49) dikkate alınarak kadın yararına uygun miktarda manevi tazminata hükmedilmesi gerekir. ...", Yarg. 2. HD., T. 4.7.2006, E. 1845, K.10728; "... Toplanan delillerden davacı kocanın eşine şiddet uygulayıp evden kovduğu ve hastalığının tedavisiyle ilgilenmediği, davalı kadının ise akıl hastası olup hareketlerinin iradi olmadığı, evlilik birliğinin temelinden sarsılmasında ve boşanmaya neden olan olaylarda davacı kocanın tamamen kusurlu bulunduğu anlaşılmaktadır. Türk Medeni Kanunu'nun 174/2. Maddesi boşanmaya sebep olan olaylar yüzünden kişilik hakkı saldırıya uğrayan tarafın, kusurlu olandan manevi tazminat isteyebileceğini öngörmüştür. Davacı kocanın gerçekleşen kusurlu davranışlarının, davalı kadının kişilik haklarına saldırı niteliğinde olduğu halde, manevi tazminat talebinin kabulü ile uygun miktarda manevi tazminata hükmedilmesi gerekirken

boşanma sebebi olmasına dayanarak, evliliğin boşanmayla sona ermesine ilişkin kusura bağlı sonuçların da gerçekleşmeyeceği; bu sebeple akıl hastalığına dayalı olarak boşanma davası açan eşin, akıl hastası eşten maddi ve manevi tazminat talep etmesinin mümkün olmayacağı ileri sürülmüştür¹¹². Ancak kanaatimizce bu kabul sadece ayırt etme gücüne sahip olmayan akıl hastası eşe karşı açılan boşanma davaları bakımından mümkün olabilir. Çünkü ancak bu durumda bu eşin kusurunun bulunmadığından söz edilebilir. Akıl hastası eşin ayırt etme gücüne sahip olduğu, en azından belli zamanlarda ayırt etme gücüne sahip olduğu durumlarda, eğer tazminat davasına konu olan davranış anında ayırt etme gücünün varlığından söz edilebiliyorsa, pekâlâ maddi-manevi tazminat söz konusu olabilecektir. Akıl hastası eşin boşanma sebebiyle maddi-manevi tazminatın yükümlüsü olup olamayacağına ilişkin varmış olduğumuz bu sonuçlar, bu eşe karşı diğer boşanma sebeplerine dayanılarak boşanma davası açılması halinde de kabul edilebilir.

Bir boşanma davasında taraflardan birinin akıl hastası olması halinde nafaka talebinin ne şekilde olabileceğini belirlemek için TMK'nın 175'inci maddesine bakmak yeterli olacaktır. Şöyle ki hükme göre, boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek olan taraf, kusuru daha ağır olmamak şartıyla geçimi için diğer taraftan mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir; nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz. Görüleceği üzere, tazminat talebinden farklı olarak, nafaka talebinde önemli olan kusur değildir, nafaka yükümlüsü eşin boşanmada kusuru bulunmasa da nafaka yükümlüsü olabilir, yeter ki talep eden eş daha ağır ku-

---

isteğinin reddedilmesi doğru olmamıştır...”, Yarg. 2. HD., T. 17.4.2013, E. 6635, K. 10874, (www.kazanci.com, E.T. 12.9.2020).

¹¹² Yarg. HGK, T. 20.2.2008, E. 2.131, K. 152, (www.kazanci.com, E.T. 18.09.2020). Benzer yönde bkz. “Kocanın akıl hastası olduğu belirlenmiştir. Akıl hastalığına dayalı bir dava bulunmamaktadır. Koca ile ilgili eylemler iradi olmadığından davanın Türk Medeni Kanun’unun 166/1. maddesine göre kabulü doğru değildir. Boşanmaya neden olan olaylarda koca akıl hastası olduğundan kusuru bulunmadığı gibi eşini döven davacı kadın tamamen kusurludur. Türk Medeni Kanunu’nun 174/1-2 ve 175. maddeleri koşulları oluşmadığı halde yazılı şekilde tazminat ve yoksulluk nafakasına hükmolunması bozmayı gerektirmiştir...”, Yarg. 2. HD., T. 15.3.2004, E. 2551, K. 3178; “Akıl hastasının davranışları iradi olmadığından fiil ehliyeti ve bu kapsamda kusur sorumluluğu bulunmadığından davacı kocaya kusur yüklenemez. Boşanmaya neden olan olaylarda kusuru bulunmayan eş aleyhine maddi ve manevi tazminata hükmolunamaz...”, Yarg. 2. HD, T. 8.9.2014, E. 14371, K. 16602, (www.kazanci.com, E.T. 20.09.2020).

surlu olmasın. Bu kapsamda, akıl hastası eşten, ister akıl hastalığı sebebiyle boşanma davası açılsın ister başka bir sebeple boşanma davası açılsın, diğer eşin, diğer şartların da gerçekleşmesi şartıyla nafaka talep etmesi mümkün olabilecektir¹¹³. Aynı şekilde akıl hastası eşin de davranışları ona bir kusur olarak yüklenemeyeceğinden diğer şartlar da mevcut-sa nafaka talep etmesi mümkün olacaktır¹¹⁴. Hatta TMK'nın 158'inci maddesinin ikinci fıkrasına göre, eşler arasındaki mal rejiminin tasfiyesi, tazminat, nafaka ve soyadı hakkında boşanmaya ilişkin hükümler evliliğin butlanına karar verilmesi halinde de uygulama alanı bulacağından, az önce bahsedilen, tazminat ve nafakaya ilişkin sonuçlar, evliliğin butlanına karar verilmesi bakımından da geçerli olacaktır¹¹⁵.

¹¹³ KAÇAK Nazif, Açıklamalı ve İçtihatlı Boşanma Davalarında Maddi ve Manevi Tazminat ile Yoksulluk Nafakası, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2009, s. 225; "...Davalı kocanın akıl hastalığı sebebiyle eylemleri iradi olmadığından kendisine kusur yüklenmesi mümkün değildir...Toplanan delillerden davacı kadının boşanma yüzünden yoksulluğa düşeceği gerçekleşmiş olup nafaka yükümlüsünün kusurunun aranmasına göre (TMK md 175) davacı lehine yoksulluk nafakasına hükmedilmesi gerekirken yazılı şekilde hatalı gerekçeyle nafaka isteğinin reddine karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirmiştir..."", Yarg. 2. HD., T. 14.4.2014, E. 2013/24402, K. 2014/8962; 2. HD., T. 4.3.2013, E. 2012/18452, K. 2013/5570, (www.kazanci.com, E.T. 23.9.2020).

¹¹⁴ Bkz. "... Akıl hastasının, hastalığı sebebiyle davranışları kusurlu davranış olarak kabul edilemez ve diğer şartlar da mevcutsa lehine yoksulluk nafakasına hükmedilebilir. ...", Yarg. 2. HD., T. 12.6.1998, E. 5943, K. 7456, (www.kazanci.com, E.T. 18.9.2020).

¹¹⁵ "... Mahkemece, Türk Medeni Kanunu'nun 145/2. maddesi uyarınca, davalı-davacı erkeğin evlenme tarihi itibarıyla akıl hastası olmasından dolayı mutlak butlan sebebiyle evlenmenin iptaline karar verilmiştir. Evlenmenin butlanına karar verilmesi halinde eşler arasındaki mal rejiminin tasfiyesi, tazminat, nafaka ve soyadı hakkında boşanmaya ilişkin işlemler uygulanır (TMK m. 158/2). Davalı-davacı erkeğin mevcut rahatsızlığı nedeniyle eylemleri iradi olmayıp, bu sebeple, erkeğe kusur izafe edilemez. Hal böyleyken, mahkemece davalı-davacı erkeğin kusurlu olarak kabul edilmesi ve şartları oluşmadığı halde TMK 174/1-2 maddeleri uyarınca davacı-davalı kadın lehine maddi ve manevi tazminata hükmedilmesi doğru görülmemiş ve bozmayı gerektirmiştir. ...", Yarg. 2. HD., T. 3.5.2018, E. 2016/17646, K. 2018/5968; "... Evlenmenin butlanına dair davalarda boşanmaya dair hükümler uygulanır (T.M.K. madde 158/1-2). Toplanan delillerden; davacı kocanın evlenme tarihinde ve halen akıl hastası olduğu gerekçesiyle Türk Medeni Kanunu'nun 405. maddesi gereğince kısıtlanarak vesayet altına alındığı anlaşılmaktadır. Akıl hastasının davranışları iradi olmadığından fiil ehliyeti ve bu kapsamda kusur sorumluluğu bulunmadığından (T.M.K. madde 14, 15) davacı kocaya kusur yüklenemez. Boşanmaya neden olan olaylarda kusuru bulunmayan eş aleyhine maddi ve manevi tazminata (T.M.K. madde 174/1,2) hükümlenemez. O halde, davalı kadının maddi ve manevi tazminat isteğinin reddi gerekirken, yazılı şekilde hüküm kurulması doğru görülmemiştir. ...", Yarg. 2. HD., T. 8.9.2014, E. 14371, K. 16602, (www.kazanci.com, E.T. 14.9.2020).

SONUÇ

Akıl hastalığına ilişkin yerinde bir tanım, tıp biliminin ilgili alanının uzmanlarınca yapılabilir. Bu sebeple de hâkim, önüne gelen bir uyuşmazlıkta önem arz ediyorsa eşler arasında akıl hastalığının varlığını, yokluğunu, bunun eşin yaşantısına ne gibi etkilerinin olabileceğini ancak ilgili alandaki uzman kişilerin görüşlerini içeren rapor sayesinde tespit edebilir. Ancak bilindiği üzere akıl hastalığına sahip olan her kişinin mutlak surette ayırt etme gücü yoktur ya da vardır şeklinde bir sonuca da peşinen varmak mümkün değildir. Dolayısıyla hâkim, akıl hastası eşin ayırt etme gücüne sahip olduğunu ya da olmadığını ayrıca her somut olay bakımından ayrıca değerlendirmelidir. Her ne kadar sonuçları aynı olsa da ayırt etme gücüne sahip olmayan bir kişinin evlenmeye ehil olmadığından; ayırt etme gücüne sahip olup da evlenmeye engel bir akıl hastalığı olan kişininse evlenme engeline sahip olduğundan söz edilir. Ancak hâkimin ayırt etme gücünün varlığını ve akıl hastalığının varlığını ayrı ayrı değerlendirmesi gerekliliğinin tek sebebi tabi ki de sözü edilen bu durum değildir. Eşlerin, akıl hastalığı dışında diğer boşanma nedenlerine dayanarak dava açabilmesinin mümkün olup olmadığının; davayı tek başlarına mı yoksa yasal temsilcilerinin mi açacağına; evliliğin sona ermesine ilişkin sonuçların, örneğin maddi-manevi tazminat, yoksulluk nafakası gibi bazı sonuçların gerçekleşip gerçekleşmediğinin tespiti gibi birçok konunun açıklığa kavuşturulmasında rol oynayacaktır.

Akıl hastalığının, evlilik devam ederken birçok etkileri de olacaktır. Bu etkilerin neler olabileceğine ilişkin değerlendirmeler, kanunkoyucunun evliliğin hükümlerini düzenlerken eşlerden birinin ayırt etme gücünün bulunmaması halini özel olarak düzenlemiş olmasından hareket ederek yapılabilir. Bu kapsamda mal rejimi sözleşmelerinin akıbetinde, eşlerin birlikte evlat edinmelerine etkisinde, ev başkanının sorumluluğunun belirlenmesinde, aile konutuyla ilgili işlemlerde, eşlerin evlilik birliğini temsil yetkisinin belirlenmesinde ve eşler arasında vesayet ilişkisinin kurulmasında etkilerinin olabileceği söylenebilir.

Akıl hastalığı, evliliğin sona ermesinde, sadece mutlak butlan veya bir boşanma sebebi değildir; aynı zamanda bir nisbî butlan sebebi olarak da değerlendirilebilir. Ancak, sadece akıl hastalığı iyileşen eşin evliliğin

butlanını dava edebilmesi bakımından (TMK m.147/II) bu davanın, nisbî butlan davasına dönüşmediği belirtilmelidir.

Akıl hastalığı aynı zamanda hem mutlak butlan hem nisbî butlan hem de bir boşanma sebebi olabilir. Ancak hâkimin önüne gelen bir uyuşmazlıkta tarafların talebine göre durumu değerlendirip bir sonuca varması yerinde olacaktır. Örneğin; akıl hastalığı bir mutlak butlan sebebi olsa da açılan boşanma davasında veya nisbî butlan davasında hâkim re'sen evliliğin butlanına hükmedemeyecektir. Benzer şekilde hâkim, başka bir sebebe dayanarak açılan bir boşanma davasında da akıl hastalığına dayalı olarak boşanmaya hükmedemeyecektir; tarafların talepleriyle bağlı olacaktır.

KAYNAKLAR

- AKGÜN Zerrin, Boşanma Hukuku, Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul, 1949.
- AKINTÜRK Turgut/ATEŞ Derya, Türk Medeni Hukuku, 2.Cilt, Aile Hukuku, Yenilenmiş 20.Baskı, Beta Yayınevi, Ankara, 2017.
- AKİPEK İlhan, Mukayeseli Hukuk Bakımından Boşanma Sebepleri, Güney Matbaacılık, Ankara, 1952.
- ALDEMİR İpek Betül, Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Taraf İradelelerinin Etkisi, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018.
- ARSEBÜK Esat, Medeni Hukuk, Cilt:II, Aile Hukuku, Recep Ulusoğlu Basımevi, Ankara, 1940.
- ARSLAN Yusuf, Boşanma Davaları, Balkanoğlu Matbaacılık, Ankara, 1970.
- ATAAY Aytekin, "Boşanma Davasında Gayri Mümeyyiz Olan Davacının Kanuni Temsili", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt:25, Sayı:1-4, Yıl:1960, s.193-213.
- ATAAY Aytekin, Medeni Hukuk, Uygulama Çalışmaları I, Genel Teori (Umumi Esaslar, Şahıslar Hukuku ve Aile Hukuku, 2.Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1966, (Medeni Hukuk).
- AYAN Serkan, Evlilik Birliğinin Korunması, Türkiye Barolar Birliği Yayınları:58, Ankara, 2004.
- AYDOĞDU Murat, Çağdaş Hukuki Gelişmeler Işığında Evlat Edinme, Günaydın Hukuk Yayınları, İzmir, 2006.
- AYDOS Oğuz Sadık, "Yeni Medeni Kanuna Göre Evlat Edinme", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:4, Sayı:2, Ocak 2000, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/789893>, s.1-23.
- AYDOS Oğuz Sadık, "Eşlerin Geçmişe Etkili Mal Rejimi Sözleşmesi Yapabilmesi (4722 Sayılı Kanun m.10/III)", Cevdet Yavuz'a Armağan, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt:22, Sayı:3, Ocak 2016, s.383-393.
- BELLEN Herdem, Yeni Türk Medeni Kanun Hükümleri Uyarınca Evlat Edinme, Beta Yayınevi, İstanbul, 2005.
- BELGESAY Mustafa Reşit, Türk Kanunu Medenisi Şerhi II, Aile Hukuku, 3.Baskı, Şaka Matbaası, İstanbul, 1949.

- BERKİ Şakir, "Türk Medeni Kanunda Evlenmede Mutlak Butlan", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:19, Sayı:1, Yıl:1962, s.201-231, (Mutlak Butlan).
- BERKİ Şakir, Medeni Hukuk, Umumi Esaslar, Şahıs ve Aile Hukuku, 2.Bası, Yargıçoğlu Matbaası, Ankara, 1969, (Medeni Hukuk).
- BİRSEN Kemalettin, Medeni Hukuk Dersleri, 3.Kitap, Aile Hukuku, 5.Bası, Ahmed Said Matbaası, İstanbul, 1959.
- BUCHER Eugen/AEBI-MÜLLER Regina E., BK-Berner Kommentar, Schweizerisches Zivilgesetzbuch, Die natürlichen Personen, Art.11-19d ZGB, Rechts- und Handlungsfähigkeit, 2.Auflage, Stämpfli Verlag AG, Bern, 2017, (www.legalis.ch, E.T.28.9.2020).
- BÜCHLER Andrea/BROZZO Patrick, Kurzkommentar Schweizerisches Zivilgesetzbuch, 2.Auflage, Hrsg. BÜCHLER, Andrea/JAKOB Dominique, Art.104-110 ZGB, Zürich-Basel, 2018, (www.legalis.ch, E.T.28.9.2020).
- BREITSCHMID Peter, CHK-Handkommentar zum Schweizer Privatrecht, Personen und Familienrecht Partnerschaftsgesetz, Art.1-456 ZGB PartG, 3.Auflage, Hrsg. BREITSCHMID Peter/JUNGO Alexandra, Art.7-26, Schulthess Juristische Medien AG, Zürich, 2016, (www.swisslex.ch, E.T.08.10.2020).
- ÇAKICI GERÇEK Leyla, Akıl Hastalığı Nedeni ile Boşanma Üzerine Bir Araştırma, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 1999, (<http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/TEZ/34655.pdf>, E.T.28.08.2020).
- ÇANDARLI Zahit, Boşanma Sebeplerinden Akıl Hastalığı, (I), Ankara Barosu Dergisi, Cilt:6, Sayı:73-74, Mayıs-Haziran 1950, s.12-18.
- ÇANDARLI Zahid/BERKİ O. Fazıl, Medeni Kanun ve Devletler Hususi Hukukunda Boşanma Ayrılık ve Buna M. Tedair Yargıtay Kararları, Güney Matbaası, Ankara, 1949.
- DURAL Mustafa/ÖĞÜZ Tufan/GÜMÜŞ Mustafa Alper, Türk Özel Hukuku, Cilt:III, Aile Hukuku, 15.Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2020.
- ERDEM Mehmet, Aile Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018.

- ERDEM Sabri, Yerli-Yabancı İlimi ve Kaza İçtihatlarla Aile Hukuku (Evlilik-Boşanma-Nafaka), İstanbul Matbaacılık, İstanbul, 1966.
- ERKAN Vehbi Umur/YÜCER İpek, "Ayırt Etme Gücü", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:60, Sayı:3, Yıl:2011, s.485-522.
- EROL Yasemin, "Akıl Hastalığına Dayalı Boşanma", Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:19, Sayı:1, Yıl:2011, s.119-149.
- ESEN Bülent Nuri, Türk Medeni Hukuku El Kitabı Cilt:1, Başlangıç Hukuku-Şahıs Hukuku-Aile Hukuku, Maarif Matbaası, İstanbul, 1943.
- EŞSİZ Ömer Övünç, Demansın Hukuki Boyutları, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2012.
- FANKHAUSER Roland, Basler Kommentar Zivilgesetzbuch I, Art.1-456 ZGB, 6.Auflage, Hrsg. GEISER Thomas/FOUNTOULAKIS Christiana, Art.11-21 ZGB, Helbing Lichtenhahn Verlag, Basel, 2018, (www.legalis.ch, E.T.28.9.2020).
- FEYZİOĞLU Feyzi Necmeddin, Medeni Hukuk II, Aile Hukuku, 3.Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1986.
- GEISER Thomas, Basler Kommentar Zivilgesetzbuch I, Art.1-456 ZGB, 6.Auflage, Hrsg. GEISER Thomas/FOUNTOULAKIS Christiana, Art.104-110 ZGB, Helbing Lichtenhahn Verlag, Basel, 2018, (www.legalis.ch, E.T.28.9.2020).
- GENÇCAN Ömer Uğur, Aile Hukuku, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2011.
- GÖKTÜRK Hüseyin Avni, Türk Medeni Hukuku: İkinci Kitap, Aile Hukuku, 3.Baskı, Güney Matbaacılık, Ankara, 1954.
- GÖNENSAY A. Samim, Medeni Hukuk, Cilt:2, Aile Hukuku, Kısım II, Nesep, Velayet, Vesayet, Arkadaş Basımevi, İstanbul, 1940.
- GÜCÜN Cevad Abdürrahim, Nazari ve Ameli Hukuk Davaları, Cilt:3, I.Kısım, Şahıs ve Aile Hukuku Hakkında İzahlar, Düşünceler, Tenkitler, Tatbikat ve İçtihatlar, İstanbul Matbaacılık, İstanbul, 1951.
- GÜMÜŞ Mustafa Alper, Teoride ve Uygulamada Evliliğin Genel Hükmeleri ve Mal Rejimleri (TMK m.185-281), Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2008.

- GÜRKAN Ülker, *Evlâd Edinme ve Beslemenin Hukuki Durumu*, Türk Hukuku ve Toplumunu Üzerine İncelemelerden Ayrı Bası, Sevinç Matbaası, Ankara, 1974.
- HATEMİ Hüseyin/KALKAN OĞUZTÜRK Burcu, *Aile Hukuku*, 6.Baskı, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018.
- HAVUTCU Ayşe, *Evlilik Birliğinin Temsili*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2006.
- HOTZ Sandra, *Kurzkommentar Schweizerisches Zivilgesetzbuch*, 2.Auflage, Hrsg. BÜCHLER, Andrea/JAKOB Dominique, Art.11-19 ZGB, Zürich-Basel, 2018, (www.legalis.ch, E.T.28.9.2020).
- İŞİK Mehmet, *Yeni Türk Medeni Kanun Hükümlerine Göre Evlat Edinme*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2005.
- İKİZLER Metin, *Evlenmenin Hükümsüzlüğü*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018.
- İMRE Zahit, *Medeni Hukuka Giriş: Temel Kavramlar, Medeni Kanununun Başlangıç Hükümleri Ve Hakiki Şahıslar Hukuku*, 3.Bası, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1980.
- İNAL Nihat, *Nişanlanma, Evlenme, Mal Rejimi, Boşanma, Velayet, Nafaka ve Eşya Davaları*, Kartal Yayınevi, Ankara, 2003.
- İNCE AKMAN Nurten, "Alman ve Türk Hukukunda Ergin veya Kısıtlıların Evlat Edinilmesi", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. Durmuş TEZCAN'a Armağan, Cilt:21, Özel Sayı, 2019, s.2357-2393.
- KAÇAK Nazif, *Açıklamalı-İçtihatlı Boşanma, Nafaka, Mal Rejimleri, Velayet*, Kartal Yayınevi, Ankara, 2004.
- KAÇAK Nazif, *Açıklamalı ve İçtihatlı Boşanma Davalarında Maddi ve Manevi Tazminat ile Yoksulluk Nafakası*, 2.Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2009.
- KELLER Stefan, *CHK-Handkommentar zum Schweizer Privatrecht, Personen und Familienrecht Partnerschaftsgesetz, Art.1-456 ZGB PartG*, 3.Auflage, Hrsg. BREITSCHMID Peter/JUNGO Alexandra, Art.90-110, Schulthess Juristische Medien AG, Zürich, 2016, (www.swisslex.ch, E.T.30.9.2020).

- KESKİN Dilşad, “İsviçre Hukukunda Tedbir Vekâleti”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:64, Sayı:2, Haziran 2015, s.365-403.
- KILIÇOĞLU Ahmet M., Aile Hukuku, 4.Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2019.
- KOÇANO RODOSLU Emine, “Ev Başkanının Sorumluluğu”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:63, Sayı:4, Ocak 2014, s.879–900.
- KÖMÜRÇÜOĞLU Halit/ERGÜNEY Hilmi, Şahıs, Aile ve Miras Hukuku, Güney Matbaacılık, Ankara, 1951.
- KÖPRÜLÜ Bülent/KANETİ Selim, Aile Hukuku, Özdem Kardeşler Matbaası, İstanbul, 1985/1986.
- LANZ MÜLLER Andrea, Schweizerisches Zivilgesetzbuch, Orell Füssli Kommentar, 3.überarbeitete Auflage, Hrsg. KREN KOSTKIEWICZ Jolanta/WOLF Stephan/AMSTUTZ Marc/FANKHAUSER Roland, ZGB Art.104-110, Orell Füssli Verlag AG, Zürich, 2016, (www.swisslex.ch, E.T.30.9.2020).
- NAMLI Mert, “Yeni Medeni Kanununun Evlilik Hukukunda Yaptığı Değişiklikler”, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı:2, 2003, s.241-388.
- OĞUZOĞLU H. Cahit, Medeni Hukuk II, Aile Hukuku, 5.Bası, Yeni Desen Matbaası, Ankara, 1963.
- OKTAY ÖZDEMİR Saibe, “Travmaya Bağlı Epilepsi Hastalığının Özel Hukuka İlişkin Olarak Yaratacağı Bazı Sonuçlar”, Epilepsi Dergisi, Cilt:19, Sayı:1, 2013, s.1-6.
- ÖZEKES Muhammet, “Dava Dilekçesinde Hukuki Sebep Bildirmek Zorunludur”, Haluk Konuralp Anısına Armağan, Cilt:1, Yetkin Yayınları, Ankara, 2009, s.745-781.
- ÖZKAN Zülfikar, Türkiye’de Boşanmaların Sebep ve Sonuçları, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, 1989.
- ÖZTAN Bilge, Aile Hukuku, 6.Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2015.
- ÖZUĞUR Ali İhsan, Evlilik Birliğini Sona Erdiren Nedenler, Boşanma ve Ayrılık, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2000.

- PETERMANN Frank Th., Schweizerisches Zivilgesetzbuch, Orell Füssli Kommentar, 3.überarbeitete Auflage, Hrsg. KREN KOSTKIEWICZ Jolanta/WOLF Stephan/AMSTUTZ Marc/FANKHAUSER Roland, ZGB Art.16-19d, Orell Füssli Verlag AG, Zürich, 2016, (www.swisslex.ch, E.T.8.10.2020).
- RUHİ Ahmet Cemal, Gerekçeli-Açıklamalı-İçtihatlı Türk Hukukunda Boşanma, Boşanmanın Sonuçları, Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2004.
- SARI Suat, Evlilik Birliğinde Yasal mal Rejimi Olarak Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi, Beşir Kitabevi, İstanbul, 2007.
- SAYMEN Ferit Hakkı/ELBİR Halid K., Türk Medeni Hukuku, Aile Hukuku, Cilt:III, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1957.
- SCHWARZ Andreas, Aile Hukuku I, Çev. DAVRAN Bülent, 2.Bası, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1946.
- ŞANVER Şerafettin, Boşanma Davaları El Kitabı, Evliliğin Kırmızı Çizgileri, Bilge Yayınevi, Ankara, 2008.
- ŞIPKA Şükran, Aile Konutu İle İlgili İşlemlerde Diğer Eşin Rızası (TMK m.194), 2.Bası, Beta Yayınevi, İstanbul, 2004, (Aile Konutu).
- ŞIPKA Şükran, Türk Hukukunda Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Uygulamaya İlişkin Sorunlar, 3.Baskı, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2013, (Mal Rejimi).
- TEKİNAY Selahattin Sulhi, Türk Aile Hukuku, 5.Bası, Beta Basımevi, İstanbul, 1984.
- TUTUMLU Mehmet Akif, Teorik ve Pratik Boşanma Yargılaması Hukuku Cilt:II, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2005.
- ÜNAL Mehmet, Türk Medeni Hukukunda Aile Başkanının Sorumluluğu, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No:450, Ankara, 1979.
- ÜNLÜTEPE Mustafa, Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması Sebebine Dayalı Boşanma (TMK m.166/I-II), Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019.
- VELİDEDEOĞLU Hıfzı Veldet, Türk Medeni Hukuku, 3.Bası, Nurgök Matbaası, İstanbul, 1963.
- YALÇINKAYA Namık/KALELİ Şakir, Boşanma Hukuku, 2.Cilt, THK Basımevi, Ankara, 1987.

YAVUZ Cevdet/ERLÜLE Fulya/TOPUZ Murat, Yeni Vesayet Hukukuna Doğru: Yetişkinlerin Korunması Hukuku (İsviçre Örneği), Beta Yayınevi, İstanbul, 2017.

YILDIRIM Abdulkerim, Türk Aile Hukuku, Savaş Yayınevi, Ankara, 2014.

ZEVKLİLER Aydın/ACABEY M. Beşir/GÖKYAYLA K. Emre, Zevkliler Medeni Hukuk, 6.Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2000.

ZEYTİN Zafer, Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Tasfiyesi, 3.Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2017.